

2018

Kultūros sektoriaus finansinių priemonių ex-ante vertinimas

Centrinė projektų valdymo agentūra

Viešųjų investicijų plėtros agentūra

02/05/2018

TURINYS

TURINYS	1
LENTELIŲ SARAŠAS	3
PAVEIKSLŲ SARAŠAS	4
SAVOKOS	5
SANTRAUKA	6
IŠVADOS	7
1 IŽANGA – IŠANKSTINIO (EX ANTE) VERTINIMO PAGRINDIMAS	11
2 RINKOS NEPAKANKAMUMO IR NEOPTIMALIŲ INVESTAVIMO SITUACIJŲ ANALIZĖS REZULTATAI KULTŪROS SEKTORIJE	17
2.1 Lietuvos investicijų kultūros paveldo srityje strateginio konteksto apžvalga	17
2.1.1 Lietuvos pažangos strategijos „Lietuva 2030“	17
2.1.2 Nacionalinės 2014 - 2020 pažangos programa (NPP 2014 - 2020)	17
2.1.3 Tarpinstituciniai veiklos planai	19
2.1.4 Vykdomos nacionalinės programos:	20
2.2 Investicijų pasiūlos-paklausos įvertinimas	20
2.2.1 Investicijų paklausos vertinimas	20
2.2.2 Pasiūlos analizė – bendroji dalis	22
2.2.3 Tarptautinių finansų institucijų finansavimas	27
2.2.4 KP aktualizavimo investicijų pasiūlos analizė	49
2.3 Investicijų trūkumo, rinkos nepakankamumo ir neoptimalaus investavimo priešasčių įvertinimas	55
2.3.1 Finansavimo trūkumo vertinimas	55
2.3.2 Rinkos nepakankamumo ir neoptimalaus investavimo į kultūros infrastruktūros objektus vertinimas	55
2.3.3 Investicijų į infrastruktūrą finansinio gyvybingumo preliminarus vertinimas	59
3 PAPILDOMU PRIVAČIŲ LĖŠŲ PRITRAUKIMAS	61
3.1 Potencialių privačių lėšų šaltinių identifikavimas	61
3.2 Lygio ir būdo privačių lėšų pritraukimui nustatymas	62
3.3 Skatinamųjų elementų įvertinimas	64
4 GERŲ PRAKTIKA IR PATIRTIS LIETUVOJE IR KITOSE ŠALYSE	67
4.1 Kanada	67
4.2 Australija	67
4.3 Lenkija	68
4.4 Patirties pritaikymas Lietuvoje	69
5 FINANSINĖS PRIEMONĖS PRIDĖTINĖ VERTĖ IR SUDERINAMUMAS SU KITOMIS VIEŠŲJŲ INTERVENCIJŲ FORMOMIS	70
5.1 Kultūros paveldo objektų sutvarkymo ir aktualizavimo kiekybinis pridėtinės vertės vertinimas	72
5.2 Komercinių bankų apklausos santrauka	75

5.3 KP objektų sutvarkymo ir aktualizavimo kokybinis vertinimas	78
5.4 Finansinės priemonės darna su kitomis viešųjų intervencijų formomis	79
6 VALSTYBĖS PAGALBA	82
6.1 Valstybės pagalbos teikimo požymių apibūdinimas	83
6.1.1 Priemonės priskyrimas viešajam sektoriui.....	83
6.1.2 Ekonominio pranašumo suteikimas	84
6.1.3 Priemonės selektyvumas	85
6.1.4 Priemonės poveikis konkurencijai ir (ar) prekybai.....	86
6.2 Numatomų vykdyti finansinių priemonių apribojimai, susiję su valstybės pagalbos taisyklių reikalavimais.....	87
6.3 KP objektų sutvarkymo ir aktualizavimo vertinimas valstybės pagalbos aspektu	87
6.3.1 Priemonės įgyvendinimo mechanizmo klasifikavimas.....	88
6.3.2 Priemonės įgyvendinimo suderinamumo vertinimas	93
6.3.3 Priemonės įgyvendinimo vertinimo išvada	100
7 INVESTAVIMO STRATEGIJA – KP OBJEKTŲ SUTVARKYMAS IR AKTUALIZAVIMAS	102
7.1 Finansinės priemonės apimtis ir tiksliniai galutiniai naudos gavėjai.....	102
7.2 Finansinio produkto parinkimas.....	103
7.3 Finansinės priemonės derinimas su parama.....	104
7.4 Finansinės priemonės įgyvendinimo struktūra	106
7.4.1 Finansinės priemonės įgyvendinimo alternatyvų identifikavimas.....	106
7.4.2 KP objektų tvarkybai ir aktualizavimui rekomenduojama įgyvendinimo struktūra	109
7.5 Tikėtinų rezultatų nustatymas ir skaičiavimas	114
7.6 Finansinės priemonės rezultatų prisidėjimas prie strateginių tikslų.....	114
7.7 Stebėsenos sistemos apibrėžimas.....	115
8 NUOSTATOS EX ANTE VERTINIMO PERŽIŪRĖJIMUI.....	117
PRIEDAI.....	119
Priedas Nr. 1. Bankų apklausos duomenys.....	120

LENTELIŲ SĄRAŠAS

Lentelė 1. Investicijų gyvybingumo ir finansavimo trūkumo vertinimo suvestinė.....	8
Lentelė 2. Pagrindinės FP sąlygos.....	10
Lentelė 3. Programos tikslai ir uždaviniai.....	18
Lentelė 4. Rodikliai, susiję su investicijomis į infrastruktūrą (paveldas, kūrybinių industrijų inkubatoriai).....	19
lentelė 5. Kultūros paveldo objektų pagal savininkų tipus pasiskirstymas.....	21
lentelė 6. Kultūros paveldo objektų aktualizavimo finansavimo paklausa.....	22
Lentelė 7. Pagrindiniai ERPB veiklos ir finansiniai rodikliai.....	27
Lentelė 8. ERPB veiklos rodikliai Lietuvoje per visą veiklos laikotarpį.....	29
Lentelė 9. ERPB portfelio raida Lietuvoje 2008-2013 m.....	29
Lentelė 10. ERPB paskoloms keliami reikalavimai.....	30
Lentelė 11. Pagrindiniai NIB veiklos ir finansiniai rodikliai.....	33
Lentelė 12. NIB Lietuvoje finansuotų projektų skaičius ir vertė.....	34
Lentelė 13. Sutarčių pasiskirstymas pagal sektorius Lietuvoje 2007-2013 m.....	34
Lentelė 14. Paskolos.....	35
Lentelė 15. VPSP projekto finansavimo pavyzdys.....	36
Lentelė 16. Pagrindiniai EIB veiklos ir finansiniai rodikliai.....	36
Lentelė 17. EIB paskolų pasiskirstymas pagal sektorius 2008-2013 m. ES.....	39
Lentelė 18. EIB veikla Lietuvoje 2008-2013 m.....	42
Lentelė 19. EIB produktai.....	43
Lentelė 20. Pagrindiniai CEB veiklos ir finansiniai rodikliai.....	45
Lentelė 21. CEB projektų pasiskirstymas pagal sektorius 2009-2013 m.....	46
Lentelė 22. Patvirtinta projektų ir išmokėta lėšų Lietuvoje 2008-2012 m.....	47
Lentelė 23. Paskolos sąlygos.....	48
Lentelė 24. KP objektų 2010–2014 m. tvarkybai skirtos lėšos, tūkst. eurų.....	49
Lentelė 25. ERPF specifiniai programos rezultato rodikliai.....	51
Lentelė 26. ERPF bendrieji ir specifiniai produkto rodikliai.....	52
Lentelė 27. ERPF bendrieji ir specifiniai programos produkto rodikliai.....	53
Lentelė 28. Tarpinstitucinio plano priemonės.....	54
Lentelė 29. Pasiūlos šaltiniai.....	55
Lentelė 30. Finansavimo trūkumo įvertinimas.....	55
Lentelė 31. Finansavimo trūkumo priežastys.....	58
Lentelė 32. Kultūros paveldo sektoriaus neoptimalių investavimo situacijų analizė.....	59
Lentelė 33. Siūlomas veiksmų planas finansinės priemonės sukūrimui.....	112

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

Paveikslas 1. Ex-ante vertinimo eigą iliustruojanti schema.....	15
Paveikslas 2. Bankų suteiktų paskolų eurais nefinansinėms korporacijoms ilgesniam nei 5 metų laikotarpiui palūkanų norma, proc.....	24
Paveikslas 3. ERPB 2013 m. finansuotų projektų pasiskirstymas pagal sektorius.....	28
Paveikslas 4. ERPB Lietuvoje finansuojamų projektų pasiskirstymas pagal sektorius.	30
Paveikslas 5. 2013 m. pasirašytų sutarčių pasiskirstymas pagal sektorius.....	33
Paveikslas 6. 2013 m. pasirašytų sutarčių pasiskirstymas pagal sektorius (Europos Sąjunga) (mln. Eur).	37
Paveikslas 7. 2013 m. pasirašytų sutarčių pasiskirstymas pagal sektorius (valstybės partnerės) (mln. Eur).	38
Paveikslas 8. EIB paskolų pasiskirstymas pagal sektorius.....	41
Paveikslas 9. 2013 m. pasirašytų sutarčių pasiskirstymas pagal sektorius.....	46
Paveikslas 10. Priežastys, kurios lemia, kad objektai nėra visiškai pritaikyti turizmui	57
Paveikslas 11. Finansinės priemonės lygiai, kuriuose galimas papildomų lėšų pritraukimas. .	63
Paveikslas 12. Finansinės priemonės ir subsidinės priemonės derinimo schema Klaida! Žymelė neapibrėžta.	
Paveikslas 13. Kiekybinių rodiklių palyginimas.....	75
Paveikslas 14. Rekomenduojama KP objektų finansavimo schema.	103
Paveikslas 15. Rekomenduojama KP objektų tvarkybos ir aktualizavimo įgyvendinimo struktūra	109
Paveikslas 16. Pagrindiniai stebėsenos elementai	116

SĄVOKOS

BPD	Bendrasis programavimo dokumentas
BVP	Bendrasis vidaus produktas
CEB	Europos Tarybos vystymo bankas (angl. The Council of Europe Development Bank)
CPVA	Viešoji įstaiga Centrinė projektų valdymo agentūra
EB	Europos Bendrijos
EIB	Europos investicijų bankas
ERPB	Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas
ERPF	Europos regioninės plėtros fondas
ES	Europos Sąjunga
ESI fondai	Europos struktūriniai ir investiciniai fondai
ESTEP studija	Respublikos Vyriausybės kanceliarijos užsakymu atlikta ESTEP studijos „Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos (tvarkybos) paskatų sistemos vertinimas“ galutinė ataskaita, 2015 m. liepos 1 d.
ESPAD	Europos Sąjungos paramos administravimo departamentas
<i>ex-ante</i>	Išankstinis
FP	Finansinė priemonė
Horizontas 2020	Europos Sąjungos mokslinių tyrimų ir inovacijų finansavimo programa
ITI	Integruotos teritorinės investicijos
KM	Lietuvos Respublikos kultūros ministerija
KP	Kultūros paveldas
LR	Lietuvos Respublika
MVĮ	Mažos ir vidutinės įmonės
NIB	Šiaurės investicijų bankas (angl. Nordic Investment Bank)
NPP	Nacionalinė pažangos programa
SADM	Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija
STR	Statybos techninis reglamentas
ŪM	Lietuvos Respublikos ūkio ministerija
VIPA	UAB Viešųjų investicijų plėtros agentūra
VP	Veiksmų programa
VPSP	Viešojo ir privataus sektorių partnerystė
VRM	Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija

SANTRAUKA

Lietuvos Respublikos finansų ministerija (toliau - Finansų ministerija) siekdama užtikrinti sėkmingą 2014-2020 m ES struktūrinių fondų investicijų įgyvendinimą, 2014 metų balandžio 10 dienos raštu Nr. (24.39)-6K-1403042 inicijavo Viešosios infrastruktūros vertinimą, kurio viena iš dalių nukreipta įvertinti kultūros sektoriaus infrastruktūros finansavimo poreikius. Šis viešosios infrastruktūros išankstinis vertinimas atliekamas remiantis Reglamento (ES) Nr. 1303/2013 37 straipsnio 2 punkte nustatytu reikalavimu.

Racionalaus investavimo klausimas tampa vis aktualesnis: atsižvelgiant į augančius investicijų poreikius, nudėvimai ir neefektyviai prižiūrimai infrastruktūrai, kurios būklė netenkina šiuolaikinių paslaugų teikimo standartų ir yra naudojama pereikvojant energetinius ir kitus išteklius, dėl ko vartotojams tenka mokėti didelę kainą, o mokesčių mokėtojams yra didinami mokesčiai arba infrastruktūros objektai tampa apleistais bei sunyksta.

Siekiant įvertinti valstybės strateginius tikslus ir politiką atitinkančių investicijų poreikį yra atliekamas viešosios infrastruktūros finansinių priemonių ex-ante vertinimas.

Šioje infrastruktūros ex ante vertinimo dalyje pateiktas vertinimas apie Kultūros paveldo aktualizavimo sektoriaus sritį, įvertinti rinkos ir investicijų nepakankamumo (skirtumas tarp pasiūlos ir paklausos) priežastys ir pateiktos rekomendacijos dėl finansinių priemonių kūrimo.

Pirmos dalies ataskaita buvo parengta 2014 m. vasarą ir pristatyta Finansų ministerijos įsteigtam tarpinstituciniam priežiūros komitetui. Vėliau pirmos dalies ataskaita buvo papildyta 2014 m. gruodžio mėn. ir pateikta Finansų ministerijai. Kitas priežiūros komiteto posėdis įvyko 2015 m. balandžio mėn. po kurio buvo pateiktos naujos pastabos ataskaitai, kurios atsirado su pasikeitusia situacija sektoriuje. Taip pat papildomai buvo paprašyta pateikti siūlymus dėl galimų kitų valstybės intervencijų tais atvejais, kai finansinės priemonės nėra tinkamiausia valstybės intervencijos forma. Atkreipiame dėmesį, kad šių pasiūlymu vertinimas nėra identifiкуotas Europos Komisijos išleistose vertinimo gairėse. Ši informacija analizuota remiantis vertinimo studijomis, ekspertine nuomone ir kitais viešai prieinamais šaltiniais.

I-oji ataskaitos dalis buvo patvirtinta 2015 m. rugsėjo 7 d.

II-oji ataskaitos dalis buvo patvirtinta 2015 m. lapkričio 24 d.

Galutinė ataskaita Finansų ministerijos įsteigtam tarpinstituciniam priežiūros komitetui pateikta 2016 m. gegužės mėn.

Patvirtinus pirmąją išankstinio vertinimo dalį, kitame etape buvo analizuoti lėšų šaltiniai, išnagrinėta tarptautinė patirtis, parinkta siūloma FP, įvertinta atitiktis taikytinoms valstybės pagalbos taisyklėms bei parengta finansinės priemonės investavimo strategija, kurioje apibrėžti galutiniai naudos gavėjai, galutinis siūlomas finansinis produktas bei finansinės priemonės valdymo ir įgyvendinimo schema. Antrosios dalies atlikimo metu papildyta informacija apie Kultūros paveldo objektų aktualizavimo paklausą ir pasiūlą siekiant valstybės strategijos numatytų tikslų.

Pažymima, kad išankstinis vertinimas gali būti keičiamas ar pildomas vadovaujantis Bendrųjų nuostatų reglamento nuostatomis.

IŠVADOS

- Investicijų poreikis įvertintas ne visuose strateginiuose dokumentuose arba nepakankamai įvertintas, kadangi trūksta detalesnio poreikio pagrindimo bei sąsajos su teikiamų viešųjų paslaugų gerinimu, įtaka savikainai, paslaugų teikimo ilgalaikiu tvarumu, sektoriaus tolygia plėtra, nustatant siekiamus tikslus. Dažnai apsiribojama tik tam tikrų sektoriinių ar tematinių tikslų pasiekimo atskirų rodiklių įvardijimu – nėra visapusiško investicijų poreikio ir pasekmių vertinimo. Šių rodiklių pasiekimas priklauso ne tik nuo investicijų į infrastruktūrą dydžio, bet ir nuo sektoriaus valdymo modelio, jo teisinio reglamentavimo, reguliavimo, taip pat nuo paramos gavėjo finansinio ir vadybinio pajėgumo. Investicijų ir jų numatomų šaltinių sąsaja su tematiniais tikslais ir investiciniais prioritetais atvaizduojama tik veiksmų programose, tuo tarpu visi kiti strateginiai dokumentai tarpusavio sąsajos neturi – nėra tarpsektorinio koordinavimo ir planavimo. Investicijų paklausą nulemia potencialios galimybės gauti ES paramą, kuri Veiksmų programoje yra paskirstyta tarp priemonių ir asignavimų valdytojų. Kai kurie projektų vykdytojai akcentuoja, jeigu parama nebūtų suteikiama, jie atsisakytų inicijuojamų projektų įgyvendinimo. Pagrindinė problema su kuria buvo susidurta – galima remtis tik viešai prieinamais duomenimis. Ateityje labai svarbu sistemingai rinkti duomenis apie sektoriaus infrastruktūros būklę ir investavimo veiklą.
- Rekomenduojama Kultūros ministerijai užtikrinti, kad ateityje sistemingai būtų renkami duomenys apie kuruojamo sektoriaus infrastruktūros būklę ir investavimo veiklą.
- Vadovaujantis ex ante vertinimo rengimo rekomendacijomis, įvertinus įsipareigojimus pagal ES direktyvas ir kitus dokumentus bei nacionalinių strateginių dokumentų apibrėžtus tikslus buvo apskaičiuota investicijų paklausa. Kultūros paveldo objektų aktualizavimui privačiame sektoriuje nustatytas bendras investicijų trūkumas (pasiūlos-paklausos skirtumas) sudaro 943,1 mln. Eur. Dažnai privačiame kultūros sektoriuje finansiškai gyvybingų projektų yra, tačiau infrastuktūros atkūrimas reikalauja didesnio finansinio indėlio palyginus su projektais, kurie neturi kultūros paveldo objektų statuso. Privačių projektų vykdytojų skatinimas leistų sumažinti valstybės finansinę naštą ir padidinti paslaugų įvairovę ir apimtį.
- Komercinių bankų finansavimas smarkiai siejasi su ESI fondų investicijomis – didesnė parama konkrečiam sektoriui iš ESI fondų reiškia didesnį poreikį pasiskolinti ir iš komercinių bankų bendrojo finansavimo užtikrinimui. Privatus kultūros sektorius yra mažiau finansuojamas komercinių bankų dėl kelių pagrindinių priežasčių: pirma, kultūros paveldo infrastruktūrai taikomi specifiniai reikalavimai, kurie daro įtaką investicijų grąžos rodikliams; antra, kultūros paveldo objektai dažnu atveju yra nuo vartotojų nutolusiose teritorijose; trečia, kultūros paveldo objektų savininkams trūksta verslumo, vadybinių, finansų valdymo įgūdžių, o tai sąlygoja nesėkmingų kreditavimo istorijų atsiradimą.
- Tarptautinės finansų institucijos dažnai turi savo paskolų teikimo gaires arba tam tikrus specifinius kriterijus, kuriais remiantis ieško investavimo galimybių, tad nebūtinai kiekviena iš nagrinėjamų finansų institucijų potencialiai galėtų finansuoti analizuojamą sritį. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad Europos tarybos vystymo bankas Lietuvoje turi nedidelę finansavimo istoriją - buvo suteikęs tik vieną paskolą LR finansų ministerijai 2009 m. Tarptautinių finansinių institucijų finansavimo galimybė buvo aprašyta, bet neįtraukta skaičiuojant bendrą finansavimo pasiūlą,

kadangi išlikus dabartinei situacijai jų finansavimas šiam sektoriui nebūtų prieinamas. Tarptautinės finansų institucijos yra panašios į komercinius bankus, tik finansuoja žymiai didesnes apimties projektus, todėl pritraukti jų investicijas į kultūros paveldo aktualizavimo sektorių projektų finansavimui galima būtų apjungus kelis projektus (suformavus projektų portfelį, angl. project pooling). Tokį veiksmą galima būtų atlikti fondų fondo lygiu. Remiantis LR finansų ministerijos pateikta informacija, 2014-2020 m. programavimo periodu planuojama gauti paskolą iš EIB, kurios suma galėtų siekti iki 1,3 mlrd. Eur. Pirmoji paskolos dalis (300 mln. Eur) su EIB buvo pasirašyta 2015 m. gegužę.

- ES finansinių priemonių steigimo tikslas yra ne didinti viešojo sektoriaus įsiskolinimus, bet pritraukti privačius išteklius viešosios infrastruktūros plėtros projektų įgyvendinimui finansuoti. Kol Lietuvos investicinių projektų finansavimas bus orientuotas į maksimalią viešojo sektoriaus subsidijų investicijai ir pilną arba dalinį sukurtos infrastruktūros išlaikymą iš viešojo sektoriaus resursų, tol ES finansinių priemonių nauda ir prieinamumas projektams bus riboti. Šioje viešosios infrastruktūros išankstinio vertinimo dalyje nagrinėjamos galimybės sukurti FP privataus kultūros paveldo objektų ekonominio aktualizavimo veikloms įgyvendinti.

Žemiau pateiktas apibendrintas investicijų gyvybingumo ir nepakankamumo vertinimas privataus kultūros paveldo sektoriuje.

Lentelė 1. Investicijų gyvybingumo ir finansavimo trūkumo vertinimo suvestinė.

Investicijų tipas	Pajamų šaltinis	Galimybės pritraukti privačius finansavimo šaltinius	Projektų skaičius ir replikavimo galimybės	Bendras investicijų gyvybingumo potencialas	Paklausa mln. Eur	Pasiūla mln. Eur	Bendras investicijų trūkumas ¹ mln. Eur	Investicijų trūkumas, kurį galėtų padengti FP mln. Eur
Privatūs kultūros paveldo objektai	pajamos	Vidutinė	vidutinės	vidutinis	1103,1	160	943,1	25-350

- Esant poreikiui, FP galėtų būti papildoma investicijomis šio 2014-2022 m. programavimo periodo pabaigoje iš nepanaudotų investicijų ar prasidėjus kitam finansiniam periodui. Iki to laiko būtų galima atlikti būtinus struktūrinius pakeitimus ir parengti reikalingus teisės aktų pakeitimus, siekiant užtikrinti didesnį projektų finansinį gyvybingumą ir galimybę generuoti pajamas, bei pradėti identifikuoti potencialius projektus ir esant poreikiui suteikti techninę paramą projektų parengimui. Toks fondas galėtų finansuoti kultūros sektoriaus projektus ar jų dalį, kurie būtų ekonomiškai pagrįsti ir finansiškai gyvybingi.
- Apklausoje metu bankai išskyrė pagrindines priežastis, dėl kurių dažniausiai yra nesuteikiama paskola: 1) įmonė turi per didelius įsipareigojimus (dirba nuostolingai, pastoviai didėja jų įsipareigojimai, jos negeneruoja pakankamo pinigų srauto įsipareigojimams aptarnauti); 2) įmonė turėjo mokumo problemų (pradelsti atsiskaitymai, bloga kreditavimo istorija, nepagrįstas planuojamas projekto atsipirkimas); 3) įmonė nepagrįdžia prašomo finansavimo poreikio (be to,

¹ Bendras investicijų trūkumas yra skirtumas tarp pasiūlos ir paklausos reikšmių.

prognozuojamas pinigų srautas paskolai aptarnauti yra nepakankamas); 4) neaiškūs projektų pajamų (sutaupymų) ir paskolų aptarnavimo šaltiniai; 5) projektai ir sritis nėra pažįstami, todėl rizika vertinama kaip ypač aukšta arba per ilgą projektų atsipirkimo laikotarpis; 6) sektoriaus atstovai dažnai nėra verslūs, t.y. turi idėją, bet verslo įgyvendinimo plano neturi.

- Tarp priežasčių, kurias bankai nurodė kaip svarbiausias paskolai suteikti privačioms įmonėms, yra šios: 1) pareiškėjo finansinė padėtis (turto, įsipareigojimų dydis, turto kokybė, jo piniginiai srautai ir gebėjimas aptarnauti paskolą); 2) pareiškėjo patikimumas bei jo mokumo istorija; 3) kokybiška pareiškėjo pateikiama informacija apie ketinamą įgyvendinti projektą, finansavimo poreikį, jo panaudojimo tikslumą, finansinius srautus, atsipirkimo rodiklius; 4) sektoriaus teisinių pokyčių stabilumas; 5) aiškūs paskolų aptarnavimo šaltiniai.
- Atsižvelgiant į tai, jog kitu programavimo periodu, Lietuvos gaunama ESI lėšų dalis potencialiai sumažės, rekomenduojama peržiūrėti dabartinę finansavimo struktūrą, siekiant užtikrinti save išlaikančių viešųjų paslaugų modelių įgyvendinimą. Rekomenduojame išanalizuoti galimybes įtraukti lėšas ateities investicijoms (ir/arba paskolų aptarnavimui), veiklos apmokestinimą siekiant pajamų generavimo bei užtikrinti nepriklausomumą nuo politinių sprendimų.
- Yra tikslinga kurti platesnės paskirties finansines priemones, orientuojantis į Veiksmų programos tematinis tikslus, negu vien tik į konkrečius uždavinius ir juos įgyvendinančias priemones dėl per mažo vienos priemonės projektų skaičiaus, ribotų projektų replikavimo galimybių ar investicijų gyvybingumo potencialo.
- Finansinės priemonės gali būti naudojamos ir kartu su kitomis valstybės intervencijos formomis, kadangi jos leistų sukurti kredito istoriją, o valstybė dalyvaudama tokių sektorių veikloje galėtų išgryninti problemas ir pasiūlyti jų sprendimus, tokiu būdu ateityje sukurdamą galimybes tam tikrus sektorius finansuoti tik privačiais ištekliais.
- Nėra rekomenduojama steigti atskirus fondų fondo sektoriaus/priemonių specifines finansines priemones, juo labiau kad ESI fondų panaudojimo tikslai yra ne sektoriniai, o tematiniai. Fondas galėtų apjungti įvairių infrastruktūros sektorių projektus, prisidedančius prie to paties tematinio tikslo, taip diversifikuodamas fondo riziką ir mažindamas atskirų finansinių priemonių valdymo kaštus. Rekomenduotina apsvarstyti bendro urbanistinės ir teritorinės plėtros fondo kūrimo galimybę, kuri galėtų finansuoti nedidelės apimties vietinę viešąją infrastruktūrą, viešąjį interesą atitinkančius projektus, urbanistinei plėtrai bei bazinėms viešosioms paslaugoms ar VPSP būdu įgyvendinamiems projektams realizuoti. Fondas taip pat galėtų pritraukti tarptautinių finansinių institucijų lėšas fondo lygiu. Tokios struktūros fondas galėtų lanksčiau prisidėti prie didesnio skaičiaus Veiksmų programos tematinių tikslų. Fondų fondas turėtų orientotis į teritorinę strategiją ir padėtų spręsti tam tikros teritorinės plėtros problemas, taip pat neturėtų apsiriboti vien tik bazinės infrastruktūros tipo projektais. Jis galėtų finansuoti ir kitų sektorių projektus, kurie pademonstruotų reikiamą investicijų grąžą ar būtų įgyvendinami integruotai su kitais gyvybingais projektais, kad pasiektų didžiausią ekonominį efektą ar padidintų teritorijos vertę ir investicinį patrauklumą. EK ir EIB užsakytas tyrimas kurį atliko PWC² vertindama

² JESSICA 2014-2020 Evaluation Study for Lithuania, PWC Final Draft Report Issued: February 2014

atskirų projektų tipų finansinių priemonių potencialią Lietuvoje taip pat priėjo prie tokios pat išvados, kad lanksti urbanistinės infrastruktūros priemonė būtų labiausiai tinkamas Lietuvos atveju.

- KP objektų aktualizavimo FP galėtų būti Urbanistinės ir teritorinės plėtros fondų fondo dalis arba kol toks fondas nesukurtas, FP galėtų būti prijungta prie egzistuojančio fondų fondo. Fondų fondo valdytojas galėtų pasirinkti kokia forma administruoti FP, t.y. ar FP įgyvendinti tiesiogiai ar atrinkti finansinį tarpininką.
- Rekomenduojama Kultūros ministerijai ir kitoms institucijoms apsvarstyti kitus ne finansinio skatinimo mechanizmus, kurie identifikuoti ESTEP studijoje bei kurie prisidėtų prie sėkmingo ir efektyvesnio FP įgyvendinimo ir didesnio potencialių pareiškėjų susidomėjimo.
- Atliekant kokybinę analizę nustatyta, kad kapitalo ir garantijų FP priemonių taikyti šiuo metu nėra tikslinga, todėl rekomenduotina taikyti paskolas FP.
- Tarptautinė praktika rodo, kad finansinės priemonės ir subsidijos priemonės derinimo būdas atitinka kitose pasaulio valstybėse taikomą KP objektų sutvarkymo modelį, kai daliai projekto yra teikiama subsidija (Kanados ir Australijos pavyzdys), o paskolos finansinė priemonė yra taikoma siekiant sukurti KP objektų aktualizavimo rinkos istoriją ir finansavimo patirtį (Lenkijos pavyzdys). Todėl šiame išankstiniame vertinime KP objektų aktualizavimui rekomenduotina įgyvendinti paskolų finansinę priemonę KP objektų aktualizavimo veikloms finansuoti, esant galimybei derinant su subsidija KP objektų tvarkybos darbams vieno projekto apimtyje.
- Kultūros ministerija numachiusi, kad KP objektų aktualizavimo FP bus skiriama 5,2 mln. EUR.
- Pagrindinės FP sąlygos:

Lentelė 2. Pagrindinės FP sąlygos.

Pavadinimas	Sąlygos
Finansinė priemonė	Paskola iki 100 proc. projekto ekonominio aktualizavimo dalies
Finansinės priemonės apimtis	Kultūros paveldo objektų ekonominio aktualizavimo investicijos
Palūkanos	Nustatytos finansinio tarpininko, bet ne didesnės kaip 3 proc.
Finansinės priemonės apimtis	5,2 mln. Eur
Derinimas su kitomis priemonėmis vieno projekto apimtyje	Taip, galimas derinimas FP su subsidija kultūros paveldo tvarkybos darbams
Galimi naudos gavėjai	Privatūs juridiniai ir viešieji subjektai nuosavybės teise valdantys KP objektus ir jų partneriai

- Laikantis valstybės pagalbos skyriuje nustatytų prielaidų ir sąlygų, FP įgyvendinimas bus suderinamas su valstybės pagalbos taisyklėmis.
- Investavimo strategijoje buvo apibrėžti galutiniai naudos gavėjai, detalai paaiškinti siūlomi finansiniai produktai, finansinės priemonės derinimas su parama, apskaičiuoti prognozuojami finansinės priemonės rezultatai bei prisidėjimas prie strateginių tikslų, detalai apibrėžta ir aprašyta valdymo ir įgyvendinimo struktūra bei stebėsenos sistema.

1 IŽANGA – IŠANKSTINIO (EX ANTE) VERTINIMO PAGRINDIMAS

Vadovaujantis 2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1303/2013, kuriuo nustatomos Europos regioninės plėtros fondai, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondai, Europos žemės ūkio fondai kaimo plėtrai ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondai bendros nuostatos (toliau – Reglamentas (ES) Nr. 1303/2013), 37 straipsnio 1 dalimi, ES struktūriniai fondai gali būti naudojami finansinėms priemonėms [...] remti tam, kad būtų prisidėta siekiant konkrečių prioriteto tikslų, įskaitant atvejus, kai finansinės priemonės įgyvendinamos per fondų fondus. Finansinės priemonės įgyvendinamos tam, kad būtų remiamos investicijos, kurios, kaip tikimasi, turėtų būti finansiškai gyvybingos ir kurioms neteikiamas pakankamas finansavimas iš rinkos šaltinių [...].

Europos Komisijos tarnybų pozicijoje dėl 2014–2020 m. Lietuvos partnerystės sutarties ir veiksmų programos rengimo (skelbiama http://ec.europa.eu/regional_policy/what/future/pdf/partnership/lt_position_paper_lt.pdf) pažymėta, jog siekiant efektyvinti viešosios politikos finansavimą bei padėti valstybėms narėms kovoti su ilgalaikiais išbandymais ir didinti ilgalaikį politikos poveikį, ES struktūrinių fondų investicijoms tikslinga taikyti finansines priemones, kadangi jos sudaro lankstesnio ir tvaresnio finansavimo galimybes pritraukiant privataus sektoriaus investuotojus, darančius didelį poveikį valstybės ištekliams, bei sudarant geresnes finansavimo galimybes galutiniams paramos gavėjams. Valstybės narės raginamos plačiau naudoti finansines priemones tuose sektoriuose, kuriuose jos labiausiai tinka ir kuriuose atlikus išankstinį (*ex-ante*) vertinimą nustatytas rinkos nepakankamumas arba nepakankamai optimali investavimo situacija. Be šių priemonių naudojimo investicijos mažoms ir vidutinėms įmonėms remti, finansines priemones rekomenduojama plačiau naudoti investicijoms į projektus, kuriuose nustatytas visų arba dalies investuotų išteklių grąžinimo potencialas, įskaitant investicijas, skirtas remti integruotas miestų vystymo veiklas ir skatinti energijos vartojimo efektyvumą. Lietuvos atveju siūloma, kad finansinės priemonės būtų naudojamos mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir inovacijų srities paramai, energijos vartojimo efektyvumui, atsinaujinantiems energijos ištekliams ir integruotai miestų plėtrai.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. gruodžio 2 d. pasitarimo protokolo Nr. 71 (7 klausimas „Dėl finansinių priemonių įgyvendinimo 2014–2020 metais Europos Sąjungos (toliau – ES) fondų lėšomis“) (toliau – LRV protokolas) 1 punktu, siekiant kuo racionaliau ir veiksmingiau panaudoti Lietuvai skiriamas 2014–2020 m. ES fondų lėšas, pritarta nuostatai, kad nacionaliniuose strateginiuose dokumentuose ir ES paramos panaudojimą reglamentuojančiuose teisės aktuose turi būti numatytas prioritetas finansinių priemonių įgyvendinimui. LRV protokolo 2.1.1 punktu Aplinkos, Energetikos, Kultūros, Socialinės apsaugos ir darbo, Susisiekimo, Sveikatos apsaugos, Švietimo ir mokslo, Ūkio, Vidaus reikalų ministerijoms pavesta rengiant savo sektoriaus nacionalinius strateginius dokumentus ir ES paramos panaudojimą reglamentuojančius teisės aktus, numatyti prioritetą finansinių priemonių įgyvendinimui.

Vadovaujantis Reglamento (ES) Nr. 1303/2013 37 straipsnio 2 dalimi, finansinių priemonių parama grindžiama *ex-ante* vertinimu, kurį atliekant turi būti nustatyti rinkos trūkumai arba beveik optimalios investavimo situacijos, apskaičiuotas viešųjų investicijų poreikių mastas ir apimtys, įvertintas poreikis finansuoti reikiamas investicijas, taikant subsidijas bei galimybes finansuoti jas turimomis rinkos finansinėmis priemonėmis. Nustačius poreikį steigti papildomas finansines priemones, turi būti pasiūlyti finansuotinių finansinių priemonių tipai, jų valdymo struktūra, investavimo strategija. *Ex-ante* vertinimas turi būti baigtas iki vadovaujančiajai institucijai priimant sprendimą dėl įnašų pagal programą skyrimo finansinei priemonei.

Atsižvelgdama į aukščiau išdėstytą teisinį pagrindą ir vykdydama ES struktūrinių fondų vadovaujančiosios institucijos funkcijas bei siekdama užtikrinti efektyvų ES ir nacionalinių lėšų panaudojimą, Finansų ministerija 2014 m. balandžio 10 dienos raštu Nr. (24.39)-6K-1403042 inicijavo Viešosios infrastruktūros vertinimą. Šis viešosios infrastruktūros projektų finansavimo vertinimas bus pagrindas tolimesniam *ex-ante* vertinimui, kaip numatyta Reglamento (ES) Nr. 1303/2013 37 straipsnio 2 punkte, atlikti (toliau – viešosios infrastruktūros vertinimas). Šio vertinimo metu detalai nagrinėjamos finansinių priemonių taikymo galimybės kultūros paveldo sektoriaus projektų finansavimui, atsižvelgiant į Kultūros ministerijos Veiksmų programos projekte identifikuotas potencialias finansinių priemonių taikymo sritis.

Šio vertinimo metu atlikta: i) finansavimo trūkumo analizė, apklausiant finansų įstaigas ir nustatant finansavimo pasiūlą; ii) surinkti ir išanalizuoti duomenys apie numatomas investicijas 2014-2020 m. naudojant jau turimas studijas ir vertinimus bei papildomai apklausiant ministerijos ir verslo atstovus; iii) iš surinktos investicijų paklausos ir surinktos investicijų pasiūlos duomenų buvo apskaičiuotas investicijų trūkumas. Nustačius investicijų trūkumą buvo nagrinėjamos rinkos nepakankamumo ir neoptimalių investavimų situacijų susidarymo priežastys, kurių pagrindu buvo formuojamos rekomendacijos dėl tolimesnio finansinių priemonių kūrimo galimybių.

Pirmojoje išankstinio vertinimo dalyje buvo atlikta paklausos analizė nagrinėjant sektoriaus strateginį kontekstą, apžvelgiant Lietuvos ir ES ilgalaikių ir vidutinės trukmės strateginių dokumentų nuostatas, atlikta sektoriaus infrastruktūros objektų ir jų valdytojų apžvalga, nagrinėta viešųjų paslaugų rinka. Apskaičiuota investicijų paklausos reikšmė, orientuojantis į siektinas strateginių tikslų rodiklių reikšmes. Investicijų paklausos duomenys buvo renkami iš įvairių šaltinių: apklausiant ministerijas ir verslo atstovus, renkama informacija iš atliktų studijų ir ataskaitų, vertinama praeities investicijų istoriniai duomenys bei apskaičiuojami pagal reikiamos sukurti infrastruktūros matavimo vienetus. Atkreiptinas dėmesys, kad patikimų duomenų apie infrastruktūros būklę, planuojamas investicijas ir jų vykdytojus nepakanka arba jie nėra sistemiskai kaupiami ir prieinami. Kultūros paveldo objektų ekonominis aktualizavimas suprantamas kaip ekonominių veiklų, vykdomas kultūros paveldo objektuose, didinant tokių objektų prieinamumą visuomenei ir užtikrinant finansinį projektų gyvybingumą.

Analizuojant pasiūlos duomenis bei siekiant objektyviai identifikuoti finansavimo galimybes buvo taikomi įvairūs finansavimo šaltinių analizės būdai: renkama informacija iš ataskaitų ir prieinamų duomenų, atliekamos apklausos bei susitikimai (interviu). Finansavimo šaltinių analizė susideda iš kelių dalių: komercinių bankų finansavimo, tarptautinių finansų

institucijų finansavimo, ESI fondų finansavimo, bei kitų lėšų, kurios apima įvairias Europos Sąjungos, nacionalines paramos programas, taip pat valstybės biudžeto lėšas. Vertinant komercinių bankų teiktiną finansavimą buvo atliekama nestruktūrizuota apklausa³. Tarptautinių finansų institucijų finansavimas buvo analizuojamas per praeities duomenų prizmę, taip pat atkreiptas dėmesys į šių institucijų patvirtintas skolinimo gaires bei strategijas, kadangi kiekviena iš šių institucijų turi savo specifinę nišą rinkoje. Vertinant ESI fondų finansavimą buvo vadovaujamosi Kultūros ministerijos planais paskirstyti asignavimus pagal sritis ir veiklas. Analizėje taip pat aptartos įvairios Europos Sąjungos ir nacionalinio lygmens programos.

Iš atliktos paklausos ir pasiūlos analizės gautų rezultatų buvo apskaičiuotas investicijų pasiūlos-paklausos skirtumas - bendras investicijų trūkumas. Nustačius bendrą investicijų trūkumą buvo nagrinėjamos trūkumo susidarymo priežastys, kylančios iš rinkos nepakankamo. Rinkos nepakankamumas pasireiškia rinkos nefunkcionavimo aspektais, kurie lemia neefektyvų išteklių paskirstymą ir tam tikrų prekių ar paslaugų perprodukciją arba trūkumą. Remiantis rinkos nepakankamumą analize nustatoma, ar yra pagrindas valstybės intervencijai siekiant ekonominio efektyvumo. Valstybės intervencija nustatoma kaip reikalinga, jeigu pasireiškia bent viena neefektyviai veikiančios rinkos problema:

- Netobula konkurencija, kai pavieniai rinkos dalyviai gali daryti įtaką kainoms ir turi nevienodą rinkos galią, monopolinę galią nustatyti kainas, turinčių tiekėjų atsiradimas rinkoje;
- Nepilna rinka, kuri neteikia tokių paslaugų, už kurias vartotojai pasiruošę sumokėti visą jų gamybos kainą;
- Su viešosiomis gėrybėmis siejamas poveikis, kuris pasireiškia tuo, kad viešąsias gėrybes sukūrus, jas gali vartoti visi, neįmanoma šios teisės riboti ar atsakyti ir todėl laisvos rinkos sąlygomis jų visuomenei trūks arba nebus visai kuriama;
- Ekonominiai išoriniai veiksniai, kurių rinkos dalyviai negali išspręsti vidinėmis priemonėmis dėl nepakankamų nuosavybės teisių, pvz., KP nuosavybės teisinis reglamentavimas, reikalavimai KP objektų tvarkybai ir pan.;
- Netobula informacija (asimetriška) vartotojams apie paslaugų ir prekių kokybę ir kainas, taip pat netobula informacija tiekėjams apie pagrindines vartotojo savybes (mokumą ir kt.). Netobula informacija apima ir ateities tendencijų žinojimą, galimybes apsidrausti priimant sprendimus neapibrėžtumo sąlygomis.

Jeigu yra nustatytas bendras investicijų trūkumas (teigiamas pasiūlos-paklausos skirtumas) bei pasireiškia bent viena neefektyviai veikiančios rinkos problema, daroma prielaida, kad rinkoje gali pasireikšti neoptimalios investavimo situacijos⁴, t.y. toje rinkoje vykdoma investicinė veikla yra nepakankama. Neoptimalios investavimo situacijos yra tam tikras specifinis rinkos problemos tipas, kuriai spręsti labiausiai tinka FP. Neoptimalių investavimo situacijų vien tik rinkos pajėgumais pašalinti nėra įmanoma, dėl šių priežasčių:

³ Atliekant šį ex ante vertinimą su bankais buvo susitinkama tris kartus: i) kai buvo vertinama bendras teiktinas finansavimas įvairiems infrastruktūros sektoriams, įskaitant kultūros sektorių; ii) kai buvo vertinamos galimos finansinės priemonės kultūros paveldo aktualizavimo sektoriuje; iii) neįvykus pirmajai finansinės priemonės valdytojo atrankai, buvo pakartotinai kreiptasi į bankus dėl FP galimų korekcijų ir patrauklumo didinimo.

⁴ Neoptimalios investavimo situacijos yra taip pat viena iš rinkos nepakankamumo problemų, kuri šioje analizėje nagrinėjama atskirai, kadangi jai pasireiškus viena iš labiausiai tinkamų valstybės intervencijos formų būtų finansinės priemonės kūrimas.

- Bankai nefinansuoja tokių sektorių;
- Trūksta kredito istorijos;
- Trūksta užstato;
- Riboti finansinių tarpininkų rizikos valdymo pajėgumai;
- Nėra patirties regioninėse rinkose ar FP veikloje ir pan.;
- Ir kitos priežastys (pvz. per ilgas atsipirkimo laikotarpis, per mažas pelningumas, per trumpas bankų teiktinų paskolų laikotarpis ir pan.).

Išnagrinėti rinkos nepakankamumai ir pasireiškiančios neoptimalios investavimo situacijos yra prielaidos nustatyti poreikį rėmimui (valstybės intervencijai). Kaip minėta aukščiau, neoptimalioms investavimo situacijoms spręsti labiausiai tinka FP.

Pasireiškusio rinkos nepakankamumo ir neoptimalios investavimo situacijos kiekybinis įvertinimas, nustatomas investicijų trūkumo ribos nuo - iki (toliau - **Investicijų trūkumas, kuris gali būti padengtas taikant FP**). Tai atliekama nagrinėjant:

1. Gyvybingumo trūkumą - tuo atveju, kai projekto (grupės projektų) verslo planas demonstruoja grąžą, kuri yra žemesnė nei rinkos lygmuo. Projektas ar projektų portfelis yra mažiau pelningas, kuomet jis suvokiamas kaip pernelyg rizikingas ar negeneruojantis pakankamos grąžos (pvz. jo vieta yra nepakankamai išvystytoje teritorijoje). Grąža yra lyginama su teisingai apskaičiuota finansine grąžos norma (FRR) ir neturėtų būti lyginama dėl prastai struktūrizuotų pagrindinių investicijų.
2. Finansavimo trūkumą – tuo atveju, kai tam tikrame sektoriuje ar bendrai ekonomikoje yra įrodymų dėl nepatenkinto finansavimo poreikio. Artimiausiu metu pažvelgus į finansavimo trūkumą, jis gali būti tam tikro finansinio produkto trūkumas, kaip nuosavo kapitalo trūkumas rizikos finansavimui arba kaip bendras galimybių gauti finansavimą trūkumas.
3. Abu aukščiau nurodytus trūkumus kartu.

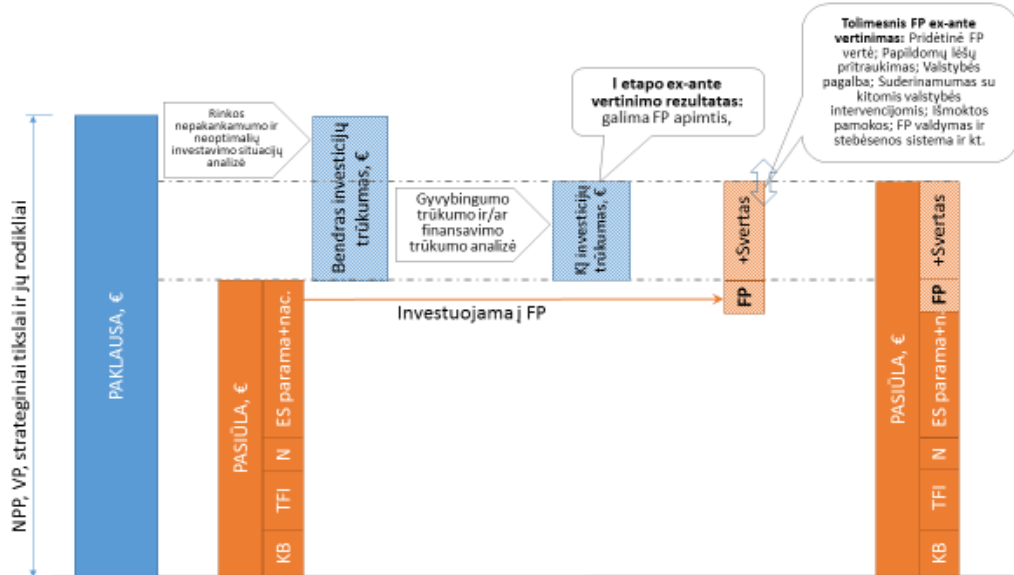
Tokiu būdu, nagrinėjamo sektoriaus skyriaus pabaigoje esančioje lentelėje, nurodomas visam sektoriui įvertintas Investicijų trūkumas, kuris gali būti padengtas taikant FP, t.y.:

Jeigu analizės metu pateikiama pagrįstų įrodymų, jog rinkos neoptimalią investavimo situaciją riboja finansavimo trūkumas ir gyvybingumo trūkumas, tuomet daroma išvada, jog finansinė priemonė galėtų būtų tinkamas valstybės intervencijos būdas tam sektoriui ar infrastruktūros tipui, nurodant Investicijų trūkumo dydį (ribas), kuris galėtų būti padengtas taikant FP. Vertinamo sektoriaus, skyriaus pabaigoje esančioje analizės išvadų lentelėje pateikiamos išvados (aiškūs teiginiai) dėl FP taikymo galimybių, kurios toliau bus vertinamos kitose ex-ante ataskaitos dalyse, bei paskutinėje grafoje **nurodomas Investicijų trūkumo dydis (ribos), kuris galėtų būti padengtas taikant FP.** Šis dydis kitose ataskaitos dalyse bus tikslinamas skaičiuojant investicijų pridėtinę vertę, nagrinėjant valstybės pagalbą, suderinamumą su kitomis valstybės intervencijomis ir galimybes pritraukti privačius finansinius išteklius.

Jeigu analizės metu paaiškėja, kad nepakanka įrodymų, jog neoptimalios investavimo situacijos pasireiškia dėl gyvybingumo trūkumo ar finansavimo trūkumo priežasčių arba dėl tvaraus verslo modelio nebuvimo rinkoje arba dėl to, kad nėra efektyvių įmonių, kurios galėtų būti kaip galutiniai finansinio produkto gavėjai, tuomet nėra laikoma, jog pasireiškia

toks rinkos trūkumas, kuriam FP būtų tinkama valstybės intervencijos priemonė. Šios priežastys nagrinėjamos sektoriaus skyriaus pabaigoje analizės išvadų lentelėje.

Aukščiau aprašyta vertinimo eiga iliustruota žemiau pateiktame paveiksle

Paveikslas 1. Ex-ante vertinimo eigą iliustruojanti schema .

Siekdama išspręsti rinkos nepakankamumo problemas, valstybė gali numatyti ir kitas valstybės intervencijos formas, kurios būtų nukreiptos į efektyvesnį rinkos veikimą ir tuo pačiu sudarytų didesnes galimybes taikyti FP. Vertinamo sektoriaus skyriaus pabaigoje yra pateikiamos ir kitos galimos valstybės intervencijos. FP ex-ante vertinimo metodika nereikalauja atlikti kitų galimų valstybės intervencijų formų apžvalgos. Tai įtraukta papildomai, atžvelgiant į finansų ministerijos prašymą, kad ataskaita pateiktų apžvalgą atskiruose sektoriuose dėl kitų galimų valstybės intervencijų, kurios prisidėtų prie FP taikymo gerinimo, kuri šiuo metu nėra pakankama FP įgyvendinimui. Tokiu būdu ataskaitoje yra pateikiamos ir kitos galimos valstybės intervencijos, kurios yra nukreiptos į efektyvesnį rinkos funkcionavimą ir tuo pačiu sudarančios didesnes galimybes FP taikymui. Siekdama ekonominio efektyvumo ir socialinio teisingumo valstybė gali naudoti keturis pagrindinius intervencijos į laisvą rinką tipus:

- Reguliavimą – taisyklių nustatymą, kuris paprastai nustato paslaugų teikimo ar vartojimo kiekybinius ar kokybinius reikalavimus.
- Finansavimą – subsidijas (ar mokesčius), taikomas prekių ar paslaugų kainoms, didinančias ar mažinančias asmens pajamas ir prekių ar paslaugų vartojimo ar ekonominės veiklos galimybes.
- Gamybą, kai valstybė pati imasi veiklos užtikrinti trūkstamą paslaugų ar prekių pasiūlą.
- Pajamų palaikymą, kuris skirtas užtikrinti asmeniui pragyvenimo šaltinį arba suteikti galimybę vartoti tam tikras paslaugas.

Galimų valstybės intervencijų apžvalga, kuri gerintų rinkos veikimą ir tuo pačiu didintų FP taikymo galimybes, pateikiama atsižvelgiant į aukščiau išvardintus keturis pagrindinius intervencijų tipus.

Ten, kur nenustatomas rinkos nepakankamumas, pasireiškiantis dėl neoptimalių investavimo situacijų, išvados dėl valstybės intervencijos pateikiamos atsižvelgiant į aukščiau išvardintus keturis pagrindinius tipus, tačiau jų įgyvendinimas šioje ataskaitoje nevertinamas, taip pat nevertinama ir šių intervencijų atitiktis valstybės pagalbos taisyklėms.

Šio vertinimo metu buvo vadovaujama EK užsakymu parengta ex-ante vertinimo metodika, kurią parengė PwC (skelbiama http://ec.europa.eu/regional_policy/thefunds/fin_inst/index_en.cfm).

2 RINKOS NEPAKANKAMUMO IR NEOPTIMALIŲ INVESTAVIMO SITUACIJŲ ANALIZĖS REZULTATAI KULTŪROS SEKTORIJE

2.1 LIETUVOS INVESTICIJŲ KULTŪROS PAVELDO SRITYJE STRATEGINIO KONTEKSTO APŽVALGA

2.1.1 Lietuvos pažangos strategijos „Lietuva 2030“

Lietuvos pažangos strategijos „Lietuva 2030“ vizija remiasi pažangai svarbiomis vertybinėmis nuostatomis, tarp jų - Kūrybingumas generuojant vertingas idėjas ir jas įgyvendinant, iššūkius vertinant kaip naujas galimybes savo sėkmei kurti. Yra nustatyta, kad viešoji ir kultūrinė erdvė gali daryti didelį postūmį visuomenės vystymosi procesams ir ypač kūrybingumo ugdymui. Tačiau šiuo metu didelė Lietuvos visuomenės dalis nedalyvauja jokioje kūrybinėje meninėje veikloje (56 proc. visuomenės narių nedalyvauja jokioje su kultūra susijusioje veikloje, o ES vidurkis yra 38 proc.) Dalyvavimo kultūriniame gyvenime problemas rodo ir namų ūkių išlaidų kultūrai dydis. Europos Sąjungoje (be naujųjų valstybių narių) namų ūkių išlaidos kultūrai vidutiniškai sudaro 4,5 proc., tuo tarpu Lietuvoje – 2,7 proc. visų išlaidų.

Tikslu „**Solidari visuomenė**“ siekiama sutvirtinti Lietuvos kultūrinę ir politinę tapatybę, užtikrinti Lietuvos kultūros paveldo išsaugojimą ir sklaidą pasaulyje.

Tikslu „**Besimokanti visuomenė**“ siekiama sukurti turtingą kultūrinę terpę, investuojant į viešųjų kultūros institucijų plėtrą ir jų integraciją, skatinant visuomenės dalyvavimą kultūros procesuose.

2.1.2 Nacionalinės 2014 - 2020 pažangos programa (NPP 2014 - 2020)

Lietuvos pažangos strategijos „Lietuva 2030“ įgyvendinimui skirta Nacionalinės 2014 - 2020 pažangos programa (NPP 2014 - 2020)

1 programos prioriteto „VISUOMENĖS UGDYMAS, MOKSLAS ir KULTŪRA“ bendrasis tikslas – skatinti kiekvieną gyventoją realizuoti savo galimybes mokantis, kuriant, tiriant, tikslinga veikla prisiimant atsakomybę už save, valstybę ir aplinką. Būtina stiprinti gyventojų gebėjimus, leidžiančius kurti naujas žinias, inicijuoti naujus kultūrinius, socialinius ir ekonominius procesus, atrasti būdus, kaip konsoliduoti visuomenę ir stiprinti demokratiją. Kiekvienam gyventojui reikia sudaryti sąlygas realizuoti savo galimybes ir aktyviai veikti per nuolatinį mokymąsi, žinių kūrimą, kūrybiškumą ir verslumą. Kultūros objektų tausojimas tampa svarbia gyvenimo kokybės Lietuvoje gerėjimo sąlyga. Siekiant įveikti šiuos iššūkius, būtina stiprinti Lietuvos tapatybę, pilietiškumą, lyderystę, bendradarbiavimą ir atsakomybę už save, valstybę, gamtinę ir kultūrinę aplinką. Programoje yra keliami šie tikslai ir uždaviniai, kurių pasiekimui turi įtakos optimalus ir efektyvus kultūros objektų infrastruktūros išvystymas ir funkcionavimas.

Lentelė 3. Programos tikslai ir uždaviniai.

Programos tikslai ir uždaviniai	Tikslo pasiekimo vertinimo kriterijus	Dabartinė reikšmė	Siekiami reikšmė 2020
1.2. STIPRINTI TAPATYBĘ, PILIETIŠKUMĄ, ATSAKOMYBĘ IR BENDRADARBIAVIMĄ	Visuomenės dalis, kuri labai didžiuojasi savo šalies tapatybe	% 23	50
1.2.2. Išsaugoti ir aktualizuoti kultūros paveldą ir ugdyti sąmoningumą	Gyventojų, kurie naudojami su Lietuvos kultūros paveldu susijusiomis elektroninėmis paslaugomis, dalis (palyginti su visais šalies gyventojais)	% 3 (2011)	20
	Privačių investicijų, panaudotų vykdant nekilnojamojų kultūros paveldo vertybių tvarkybą, dalis	% 50	60
1.3. SKATINTI KŪRYBIŠKUMĄ, VERSLUMĄ IR LYDERYSTĘ	Visuomenės narių, kurie linkę dalyvauti vykdant kultūrinę meninę veiklą, dalis	% 20	46
1.3.2. Skatinti dalyvavimą kultūrinėje veikloje	Kultūros produkcijos / paslaugų vartojimo lygis	% 65	71 (teatras, koncertas, muziejus, paroda), 37 (kinas) 28 (kinas) (2005)
	Kultūrinėse veiklose dalyvaujančių gyventojų dalis mažuose miesteliuose ir kaimuose	% 12	35

NPP 2014 - 2020 taip pat yra pripažįstama, kad kultūros puoselėjimas ir plėtros skatinimas daro reikšmingą įtaką gyvenimo kokybei bei sudaro sąlygas tvariam ekonomikos augimui. Programoje išskirti šie tikslai, prie kurių įgyvendinimo prisideda kultūros objektų infrastruktūros plėtra:

TIKSLAS 2.1. DIDINTI GYVENTOJŲ GEROVĘ IR SOCIALINĘ APRĖPTĮ

Tikslo pasiekimo vertinimo kriterijus	Pradinė reikšmė	Siekiami reikšmė 2020
Renovuotų kultūros objektų dalis (lyginant su visais renovuotais šalies objektais)	% 6,5	36

Tikslas 4.1. SKATINTI Į PASAULINES RINKAS ORIENTUOTUS VERTĖS KŪRIMO TINKLUS

Tikslo pasiekimo vertinimo kriterijus	Pradinė reikšmė	Siekiami reikšmė 2020
Kultūrinės ir kūrybinės industrijos (BVP dalis)	% 5,2 (2007)	7

TIKSLAS 3.2. SUKURTI TVARIĄ IR EFEKTYVIĄ EKONOMINĘ INFRASTRUKTŪRĄ

Tikslo pasiekimo vertinimo kriterijus	Pradinė reikšmė	Siekiami reikšmė 2020
Pajamos iš turizmo (vietinio ir atvykstantojo)	mlrd. Eur 1,3	1,6

2.1.3 Tarpinstituciniai veiklos planai

HORIZONTALIOJO PRIORITETO „KULTŪRA“ TARPINSTITUCINIS VEIKLOS PLANAS

Nacionalinės pažangos programos horizontalusis prioritetas „Kultūra“ įgyvendinimas per **2014–2020 m. tarpinstitucinį veiklos planą (toliau – tarpinstitucinis veiklos planas)**, kurio tikslai yra:

Stiprinti visuomenės kultūrinę tapatybę, didinti visuomenės kūrybingumą, bendruomeniškumą ir pilietiškumą. Įgyvendinant šį tikslą numatoma tirti, išsaugoti ir aktualizuoti Lietuvos kultūros paveldą, sudaryti sąlygas, kad kultūros paveldas praturtintų ir sustiprintų asmenų bei bendruomenių kultūrinę tapatybę, jų ryšius su vietos kultūrinio kontekstu, kurtų ir gerintų vietos įvaizdį, sukurtų naujas galimybes plėtoti kultūrinį turizmą.

Uždaviniai šiam tikslui įgyvendinti:

- Išsaugoti ir aktualizuoti kultūros paveldą, pritaikyti jį visuomenės ugdymo, jos kultūrinės tapatybės stiprinimo, kultūrinio ir pažintinio turizmo poreikiams;
- Skatinti kūrybingumą, lyderystę, dalyvavimą kultūrinėje veikloje, bendruomenių kultūrinį aktyvumą ir integraciją;
- Stiprinti ir vystyti Lietuvos piliečių ir lietuvių kilmės užsienio gyventojų nacionalinę tapatybę globalizacijos kontekste, formuoti pozityvią viešąją erdvę.

2014–2020 METŲ NACIONALINĖS PAŽANGOS PROGRAMOS HORIZONTALIOJO PRIORITETO „KULTŪRA“ TARPINSTITUCINIO VEIKLOS PLANO VERTINIMO KRITERIJAI :

Lentelė 4. rodikliai, susiję su investicijomis į infrastruktūrą (paveldas, kūrybinių industrijų inkubatoriai).

Eil. Nr.	Tikslų ir uždavinių vertinimo kriterijai ir matavimo vienetai	Vertinimo kriterijų reikšmės					Įgyvendinanti institucija
		2014	2015	2016	2017–2020	Iš viso	
1.	Tikslas: stiprinti visuomenės kultūrinę tapatybę						
R-1-1	Šalies gyventojų, per paskutinius 12 mėnesių pažintiniais tikslais apsilankiusių bent vieną kultūros paveldo objektą, dalis iš visų šalies gyventojų, procentais	*				*	Lietuvos Respublikos kultūros ministerija
1.1.	Uždavinys: išsaugoti ir aktualizuoti kultūros paveldą, pritaikyti jį visuomenės ugdymo, jos kultūrinės tapatybės stiprinimo, socialiniams poreikiams ir verslo plėtrai						
P-1-1-1	Objektų, kuriuose atlikti tvarkybos darbai (aktualizuotų kultūros paveldo objektų), skaičius, vienetais	0	0	0	15	15	Lietuvos Respublikos kultūros ministerija
P-1-1-5	Sutvarkytų, atnaujintų kultūros paveldo ir gamtos pažinimo objektų (saugomų teritorijų) skaičius, vienetais	0	0	0	12	15	Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija
2.	Tikslas: ugdyti visuomenės kūrybingumą – plėtoti aukštos kokybės kultūros paslaugas ir kūrybinius produktus, užtikrinti jų įvairovę, inovatyvumą, prieinamumą ir sklaidą						
R-2-8	Sukurtos ir (ar) renovuotos kultūros infrastruktūros dalis iš renovuotinos kultūros infrastruktūros, procentais	6	7	8	29	50**	Lietuvos Respublikos kultūros ministerija

2.1.4 Vykdomos nacionalinės programos:

Kultūros objektų aktualizavimo programa

Kultūros paveldo objektų ekonominis aktualizavimas suprantamas kaip ekonominių veiklų, vykdomas kultūros paveldo objektuose, didinant tokių objektų prieinamumą visuomenei ir užtikrinant finansinį projektų gyvybingumą.

Kultūros objektų aktualizavimo 2014–2020 m. programa nustato valstybės investicijų į kultūros paveldo objekto tikslus, uždavinius, prioritetus ir bendruosius bei specialiuosius reikalavimus. Ši programa pateikia išsamią situacijos analizę, nustato kultūros objekto aktualizavimo bendruosius ir specialiuosius reikalavimus akcentuojant į kultūros objekto pritaikymą ekonominei vertei kurti. Programos įgyvendinimas yra mažai detalizuota dalis, ypač objektų atranka ir jų atitikties bendriesiems ir specialiesiems kriterijams vertinimas, rinkodaros planų vertinimas ir investicijų efektyvumo nustatymas. Ši dalis turi būti detalizuota taip, kad būtų aiškus jos taikymas, siekiant atrinkti tuos objektus, į kuriuos investavimas labiausiai prisideda prie programos tikslų.

2003 m. buvo patvirtinta Dvarų paveldo išsaugojimo programa, turėjusi padėti spręsti dvarų paveldo išsaugojimo problemas. Pagal šią programą dvarų paveldo išsaugojimas – šio paveldo sisteminis mokslinis ištyrimas, nustatymas ir apskaita, teisinis reglamentavimas, saugojimas, pristatymas visuomenei, vaidmens atkūrimas. Jos įgyvendinimo terminas buvo numatytas 2008 m., tačiau esminių pokyčių šiai programai pasibaigus dvarų nekilnojamojo kultūros paveldo išsaugojime neįvyko.

2.2 INVESTICIJŲ PASIŪLOS-PAKLAUSOS ĮVERTINIMAS

2.2.1 Investicijų paklausos vertinimas⁵

Ruošiantis naujam Europos Sąjungos finansinio programavimo periodui, 2014 m., buvo renkami investicinių projektų aprašymai dėl nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos darbų finansavimo poreikio. Įstaigos ir privatūs asmenys pateikė 365 investicinius projektų aprašymus („nulines paraiškas“), iš jų: 78 (21%) valstybinės įstaigos, 158 (43%) – savivaldybės ir 125 (34%) privatūs asmenys ar bendruomenės. 2014 m. surinktuose investiciniuose projektų aprašymuose įstaigos ir privatūs asmenys deklaravo 689,6 mln. Eur finansinį poreikį paveldo objektų tvarkybai ir pritaikymui. Didžioji dalis investicijų buvo prašoma nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos darbams finansuoti (398,4 mln. Eur). Per 2014–2020 m. laikotarpį planuojama skirti 86,9 mln. Eur Kultūros ministerijos administruojamų ES struktūrinių fondų lėšų, t.y. bus patenkinta 12 proc. deklaruoto poreikio. Atsižvelgiant į aukščiau pateiktą informaciją galima teigti, jog vieno projekto vidutinė paveldotvarkos darbų kaina sudaro apie 1,09 mln. Eur (šiam išankstiniame vertinime numatoma laikyti, jog vieno projekto paveldotvarkos darbai sudarys 1 mln. Eur viename projekte). Privačių asmenų pateiktos paraiškos sudaro 34 proc. visų pateiktų paraiškų, todėl darytina išvada, jog privataus kultūros paveldo objektų paveldotvarkos darbų poreikis sudaro apie 136,4 mln. Eur. Darant prielaidą, jog tokių kultūros paveldo objektų aktualizavimui reikalinga tokio pat dydžio suma kaip ir paveldotvarkos darbams, daroma išvada, jog metinis kultūros paveldo objektų aktualizavimo poreikis kultūros paveldo objektuose sudaro apie 136

⁵ Atlikta remiantis ESTEP studijos informacija

mln. Eur. Pabrėžtina, jog nulines paraiškas teikia tik patys aktyviausi subjektai ir asmenys, todėl tikėtina, jog paskelbus kvietimus aktualus poreikis susidarytų daug didesnis. Todėl žemiau panagrinėtas bendras rinkos poreikis. Žemiau pateiktoje lentelėje nurodoma informacija apie KP objektų apimtį.

lentelė 5. Kultūros paveldo objektų pasiskirstymo pagal savininkų tipus pasiskirstymas.

	Privati nuosavybė		Viešojo sektoriaus nuosavybė (arba nuosavybė nenustatyta)		Mišri nuosavybė		Viso
	vnt.	proc.	vnt.	proc.	vnt.	proc.	
Dvarų nekilnojamas kultūros paveldas Lietuvoje	299	54%	61	11%	194	35%	554
Medinis nekilnojamas kultūros paveldas	2185	76%	639	22%	39	2%	2863

Šaltinis: ESTEP studija

Pagal Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansavimo mechanizmus (toliau – EEE) 2009–2014 m. buvo įgyvendinama programa – *LT 06 Kultūros ir gamtos paveldo išsaugojimas ir atgaivinimas*. Šios programos metu buvo finansuojami medinio nekilnojamojo kultūros paveldo statinių tvarkybos projektai, taip pat iš dalies sutvarkytų nemedinių nekilnojamojo kultūros paveldo statinių tvarkybos darbų užbaigimo ir pritaikymo visuomenės reikmėms projektai bei taikomieji kultūros paveldo tyrimai. 2013 m. buvo paskelbtas kvietimas teikti paraiškas nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybai finansuoti EEE mechanizmų lėšomis. Pareiškėjai pateikė 112 paraiškų, kurių bendra tvarkybos darbams prašomo finansavimo suma siekė 50,6 mln. Eur. 2014 m. kultūros ministras patvirtino 9,4 mln. Eur finansavimą 19 projektų, t.y. 5,4 karto mažiau nei buvo prašoma. Vidutinis lėšų kiekis reikalingas paveldo tvarkybos ir aktualizavimo darbams siekia apie 0,5 mln. Eur. Darant prielaidą, jog tokių kultūros paveldo objektų aktualizavimui reikalinga vidutiniškai tokio pat dydžio suma kaip ir paveldotvarkos darbams⁶, daroma išvada, jog metinis kultūros paveldo objektų aktualizavimo poreikis (pateiktose paraiškose) mediniuose nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose vidutiniškai apie 0,25 mln. Eur. Atsižvelgiant į aukščiau pateiktą analizę ir lentelėje (lentelė 5) pateiktą informaciją apie objektų kiekį, daroma išvada, kad privataus medinio kultūros paveldo aktualizavimo investicijų poreikis sudaro apie 546,3 mln. Eur.

2012 m. gruodžio 31 d. duomenimis, Kultūros vertybių registre buvo įrašyti 554 dvarų nekilnojamojo kultūros paveldo objektai, iš kurių 109 buvo valstybės saugomi ir 26 paskelbti kultūros paminklais. Šiuo metu yra sutvarkytos apie 120 dvarų sodybų, kurios pritaikytos įvairioms reikmėms ir yra naudojamos. KPD duomenimis, apie 80 proc. registre esančių dvarų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų nyksta, nes jų bendra būklė vertinama kaip bloga arba patenkinama. Valstybės kontrolė paskaičiavo, kad šiuo metu blogos būklės dvarų

⁶ Tokia išvada padaryta apklausus Kultūros ministerijos darbuotojus turinčius paraiškų vertinimo patirtį, Dvarų asociacijos vadovus ir kultūros paveldo sutvarkymo ir aktualizavimo paslaugas teikiančius verslo atstovus, kurie nurodė, jog bendroje projekto apimtyje kai atliekami kultūros paveldo sutvarkymo ir aktualizavimo veiklos, aktualizavimo veiklos sudaro apie 50 proc. viso projekto (apimančio KP tvarkybos ir aktualizavimo veiklas) apimtį.

sutvarkymui reikia apie 870 mln. eurų⁷. Iš jų 64 % dvarų priklauso privatiems subjektams (lentelė 5), t.y. privačių dvarų sutvarkymui reikėtų 556,8 mln. Eur. Laikantis šiame išankstiniame vertinime priimtos prielaidos (kad kultūros paveldo objektų aktualizavimui reikalinga vidutiniškai tokio pat dydžio suma kaip ir paveldotvarkos darbams) galime teigti, jog norint užtikrinti jog šie dvarai po jų sutvarkymo nebūtų apleisti, aktualizavimo darbams būtina skirti papildomai 556,8 mln. Eur.

lentelė 6. Kultūros paveldo objektų aktualizavimo finansavimo paklausa.

Infrastruktūros tipas	Investicijų paklausa, mln. EUR	Galimi pasiūlos finansavimo šaltiniai	Investicijų paklausa mln. EUR
Privataus KP objektai	1103,1	Mediniuose nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose	546,3
		Dvarų kultūrinio paveldo objektuose	556,8

Reikia pabrėžti, jog tikslaus įvertinimo dėl kultūros paveldo objektų paveldotvarkos aktualizavimo poreikio atlikti šiuo metu negalima, nes nėra renkami ir kaupiami šiam įvertinimui duomenys. Vėluojantis vertingųjų savybių nustatymo procesas, technologiškai pasenęs, neinformatyvus Kultūros vertybių registras nesuteikia galimybių gauti duomenis apie šiuo metu Lietuvoje esantį paveldo objektų skaičių, jų pasiskirstymą pagal tipus, potipius ir grupes⁸.

2.2.2 Pasiūlos analizė – bendroji dalis

2.2.2.1 Komercinių bankų finansavimas

Remiantis bankų teikiamomis ataskaitomis ir bankų apklausa, nebuvo galima nustatyti kokią dalį specifiškai bankai skiria kultūros paveldo objektų optimizavimui, kadangi bankai atskiros apskaitos tokio tipo objektams nekaupia.

2.2.2.1.1 Šalies bankinio sektoriaus struktūra

2013 m. pabaigoje Lietuvoje veikė 7 bankai ir 8 užsienio šalių bankų filialai, kurie teikė paskolas bei kitas finansinio pobūdžio paslaugas juridiniams ir fiziniams asmenims. 2013 m. bankų sektoriaus dalyvių skaičių sumažėjo dėl bankroto bylos iškėlimo AB Ūkio bankui ir AS „UniCredit Bank“ Lietuvos filialo veiklos nutraukimo. Tais pačiais metais savo veiklą šalyje pradėjo plėtoti Suomijos banko „Pohjola Bank Plc“ filialas. Remiantis Lietuvos banko duomenimis, 2013 m. III ketvirčio pabaigai komerciniai bankai valdė 21,9 mlrd. Eur vertės turtą, kas sudaro 80,7 proc. visos šalies finansų sistemos turto. Pridėjus lizingo bendrovių turtą, kuris daugumoje yra kontroliuojamas šių bankų, bendras komercinių bankų valdomas turtas sudaro iki 23,6 mlrd. Eur, t.y. 86,9 proc. visos šalies finansų sistemos turto. Komercinių bankų finansavimas – vienas didžiausių finansavimo šaltinių. Pirmojo susitikimo su finansų institucijomis metu, kai buvo atliekama pirmoji išankstinio vertinimo dalis siekiant įvertinti bendras rinkos finansavimo sąlygas buvo organizuoti susitikimai su 6 pagrindiniais komerciniais bankais, veikiančiais Lietuvoje, ir viena kredito unija.

⁷ Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės valstybinio audito 2014 m. balandžio 30 d. ataskaita Nr. VA–P–50–2–4 „Dvarų nekilnojamojo kultūros paveldo išsaugojimo užtikrinimas“

⁸ Tokią išvadą yra padariusi Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė, Valstybinio audito ataskaita „Kultūros paveldo išsaugojimas“, 2010 m. vasario 19 d. Nr. VA–P–50–2–2, Vilnius

2.2.2.1.2 Bankiniai produktai

Komeriniai bankai yra akcinio kapitalo pagrindu veikiančios privačios kredito įstaigos, kurių veikla yra licencijuojama ir prižiūrima. Bankai teikia visą eilę paslaugų savo klientams: nuo mokėjimo ir kitų atsiskaitymo paslaugų teikimo, indėlių ir kitų gražintinų lėšų priėmimo, paskolų teikimo, finansinės nuomos (lizingo), finansinio laidavimo ir finansinių garantijų suteikimo iki investicinių bei finansinio tarpininkavimo paslaugų teikimo. Be to, jie yra pelno siekiantys ūkio subjektai. Ir pagrindinis jų produktas yra paskolų suteikimas, įskaitant hipotekines paskolas, ir kitų kredito paslaugų atlikimas. Komercinių bankų finansavimo analizėje bus analizuojama šalies komercinių bankų suteiktos paskolos bazinės infrastruktūros projektams ir pateikiama jų prognozė 2014 – 2020 m.

2.2.2.1.3 Suteiktos paskolos: prognozė 2014 – 2020 m. laikotarpiui

Buvo atlikta vietos komercinių bankų apklausa, kurios metu siekta išsiaiškinti, kokios potencialiai finansavimo apimtys gali būti vietos komercinių bankų skiriamos kultūros paveldo objektų aktualizavimo finansavimui, remiantis esama skolinimo padėtimi nagrinėjamuose sektoriuose. Vietos komerciniai bankai negalėjo pateikti tokios detalios informacijos, kadangi informacija šiais pjūviais nėra kaupiama, todėl analizėje buvo panaudoti alternatyvūs informacijos šaltiniai⁹ tam, kad būtų galima nustatyti finansavimo sumas, kurias bankai suteikė ir potencialiai galėtų skirti ateityje kultūros paveldo aktualizavimo projektams. Atliekant analizę buvo taip pat naudojamosi ir kita viešai pateikta finansinė informacija, kurią skelbia valstybinės ar valstybės kontroliuojamos įmonės bei bendrovės. Po ženklaus paskolų portfelio 15,7 proc. augimo 2012 m., suteiktų paskolų apimtis kitais metais šiek tiek sumažėjo iki 0,7 mlrd. Eur. Prognozė apie komercinių bankų suteiktas paskolas 2014 – 2020 m. periodui remiasi prielaida, kad pastarųjų augimo tempai sieks 4 proc., kadangi komerciniai bankai nurodė, kad paskolų portfelio augimą planuoja ne agresyviu, koreliuojantį su BVP augimu (LR finansų ministerijos prognozuojamas BVP augimas – apie 4,3 proc.¹⁰).

Būtina pažymėti, kad į komercinių bankų išduotų paskolų sumą yra neįtrauktos paskolos, kurias suteikė tarptautinės finansinės projektų įgyvendinimui. Tarptautinių finansų institucijų paskolų teikimas analizuojamas kitame skirsnyje.

2.2.2.1.4 Paskolų kaina

Bankai apklausos metu pabrėžė, kad prieš suteikiant paskolą, jie įvertina paraiškos teikėjo patikimumą, mokumą, skolų aptarnavimo istoriją, jo galimybes prisiimti naujus įsipareigojimus, skolų limitus, paskolos gražinimo šaltinius, tikimybę, jog šie šaltiniai nesikeis visu paskolos gražinimo laikotarpiu, įgyvendinamo projekto atsiperkamumą ir kitus rizikos faktorius, susijusius su paraiškos teikėju. Tačiau didžiausią įtaką skolinimo kainai turi šie faktoriai: projekto generuojami piniginiai srautai ir paskolos gavėjo kredito rizika. Be to, jų

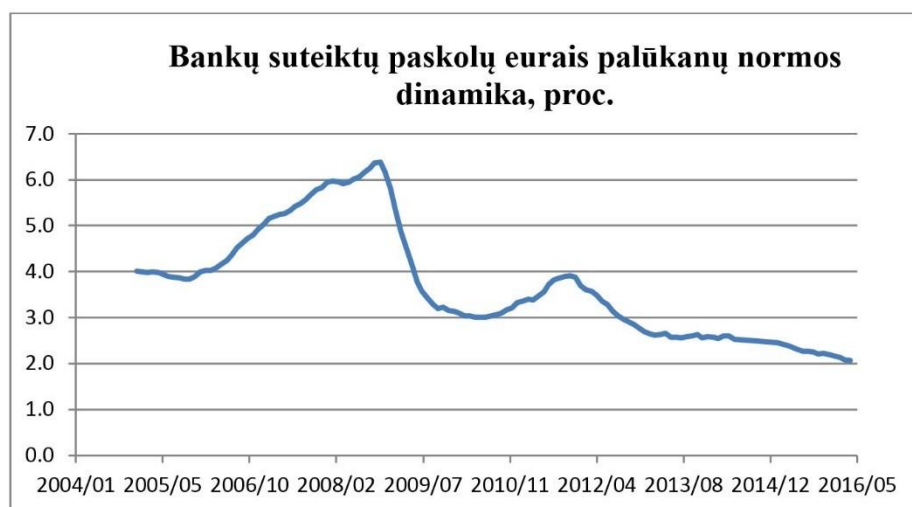
⁹ „Lietuvos valstybės valdomų įmonių veiklos 2013 metų dvylikos mėnesių tarpinė ataskaita“, „Lietuvos valstybės valdomų įmonių veikla 2012 metais“, „Lietuvos savivaldybių valdomų įmonių veikla 2012 metais“.

¹⁰ <http://finmin.lrv.lt/lt/aktualus-valstybes-finansu-duomenys/ekonomines-raidos-scenarijus>

skolinimo kainai įtaką daro ne tik konkretaus projekto rizika, bet ir bazinių palūkanų normų pokyčiai ir konkurencinė aplinka pačiame bankiniame sektoriuje.

Apklausoje metu komerciniai bankai nurodė, kad didžioji jų dalis per artimiausius du metus nesitiki ženklaus skolinimo kainos augimo. Komerciniai bankai taip pat nurodė, kad dėl Bazelio III reikalavimų vykdymo skolinimo kaina neturėtų didėti, kadangi daugelis Bazelio III reikalavimų jau yra vykdomi, o kiti reikalavimai turi būti įgyvendinti periodiškai iki 2018 m., todėl staigios įtakos skolinimo kainai šių reikalavimų vykdymas neturės.

Apacioje yra pateiktas grafikas, kuriame parodyta bankų suteiktų paskolų eurais nefinansinėms korporacijoms ilgesniam nei 5 metų laikotarpiui palūkanų normos dinamika. Šis grafikas gana aiškiai atskleidžia du periodus – 2009 ir 2012 m., kai paskolų palūkanų norma ženkliai sumažėjo.

Paveikslas 2 Bankų, suteiktų paskolų eurais nefinansinėms korporacijoms ilgesniam nei 5 metų laikotarpiui, palūkanų norma, proc.

Atsižvelgiant į komercinių bankų apklausoje metu nurodytas priežastis, tikėtina, kad paskolų kaina išliks tose pačiose ribose kitus porą metų ir bus vis dar patraukli paskolų gavėjams. Ilgesnio laikotarpio perspektyvoje tikėtina, kad išaugs ilgalaikių paskolų palūkanos.

2.2.2.1.5 Paskolos laikotarpis

Apklausoje metu komerciniai bankai nurodė, kad priimtinas privataus kultūros paveldo objektų investicinio projekto finansavimo laikotarpis yra ne daugiau kaip 5-7 metai.

2.2.2.1.6 Paskolos užtikrinimo priemonės

Didžiąją dalį viešosios infrastruktūros projektų vykdo savivaldybės, savivaldybių įmonės arba kitos valstybės valdomos įmonės, kurios neatitinka SVV statuso.

Komerciniai bankai iš valstybės ir savivaldybių kontroliuojamų įstaigų, siekiančių gauti finansavimą, prašo garantijų, nekilnojamojo turto įkeitimo ar sąskaitos bei gautinų sumų įkeitimo kaip paskolos užtikrinimo priemonės. Taikomos užtikrinimo priemonės visuomet priklauso nuo finansuojamo projekto rizikos. Bet paprastai bankai reikalauja garantijos ar apsidraudimo priemonės sudarytų ne mažiau kaip 80 proc. suteikiamos paskolos sumos.

Jeigu projektą vykdo privačios įmonės, tai bankai tuomet kelia didelius reikalavimus paskolos gavėjui: 200 proc. kredito vertės, jei turtas nekomercinės paskirties, ir 150 proc. kredito vertės, jei turtas komercinės ar gyvenamosios paskirties. Kaip papildomą paskolos užtikrinimo priemonę bankai panaudoja lėšų sąskaitose įkeitimą arba papildomą nekomercinės paskirties ir/ar kilnojamo turto įkeitimą

Taip pat bankai nurodo, kad vykdant ilgalaikius projektus, kurie turi ilgą atsipirkimo (5-7 metų) laikotarpį, jie iš projekto įgyvendintojo reikalauja, kad pastarasis į patį projektą investuotų ne mažiau kaip 30 proc. nuosavų lėšų.

Vertinant finansuojamą projektą, esminis kriterijus yra kliento sugebėjimas aptarnauti paskolą. Todėl subsidijos projekto daliai pagerina projekto atsiperkamumą ir kliento sugebėjimą grąžinti kreditą. Kitas svarbus kriterijus yra paskolos užtikrinimo priemonės. Dažnai jų trūksta arba jos yra netinkamos, tokiu atveju garantijos turi svarią reikšmę sprendimo priėmimui.

2.2.2.1.7 Priežastys, dėl kurių nesuteikiamas finansavimas

Apklausoje metu bankai išskyrė tris pagrindines priežastis, dėl kurių dažniausiai yra nesuteikiama paskola:

- 1) įmonė turi per didelius įsipareigojimus;
- 2) įmonė turėjo mokumo problemų (pradelsti atsiskaitymai, bloga kreditavimo istorija, nepagrįstas planuojamas projekto atsipirkimas);
- 3) įmonė nepagrindžia prašomo finansavimo poreikio (be to, prognozuojamas pinigų srautas paskolai aptarnauti yra nepakankamas).

Taip pat buvo pabrėžta, kad finansavimas įmonėms nesuteikiamas dėl jų blogos finansinės padėties. Tarp priežasčių paminėti šie atvejai: šios įmonės dirba nuostolingai, pastoviai didėja jų įsipareigojimai, jos negeneruoja pakankamo pinigų srauto įsipareigojimams aptarnauti.

Tarp priežasčių, kurias bankai nurodė kaip svarbiausias paskolai gauti, yra šios:

- 1) pareiškėjo finansinė padėtis (turto, įsipareigojimų dydis, turto kokybė; jo piniginiai srautai ir gebėjimas aptarnauti paskolą);
- 2) pareiškėjo patikimumas bei jo mokumo istorija;
- 3) pareiškėjo pateikiama informacija apie ketinamą įgyvendinti projektą, finansavimo poreikį, jo panaudojimo tikslumą, finansinius srautus, atsipirkimo rodiklius.

Banko taikomi kriterijai ir rodikliai projektų finansavimui priklauso nuo pareiškėjo patikimumo, finansinio pajėgumo prisiimti kredito riziką:

- pareiškėjo skolų aptarnavimo rodikliai turi būti pakankami, leidžiantys saugiai aptarnauti prisiimtus finansinius įsipareigojimus nustatytais terminais;
- paskolos aptarnavimo laikotarpis turi būti protingų terminų, saugiai trumpesnis nei finansuojamo objekto nusidėvėjimo laikotarpis;

2.2.2.1.8 Komercinių bankų skatinimo priemonės

Komerciniai bankai apklausoje nurodė, kad jų dalyvavimą kultūros paveldo projektų finansavime paskatintų finansinių priemonių taikymas, kurios leistų sumažinti ar visiškai panaikinti bankų prisiimamą riziką.

Pažymėtina, kad tarptautinių finansinių institucijų dalyvavimą projektų finansavime komerciniai bankai mato kaip mažiausiai priimtina skatinimo priemonę ir pirmenybę jie atiduotų atitinkamo dydžio administravimo mokesčio gavimui. Jeigu tokie projektai būtų bendrai finansuojami bankų ir ES struktūrinių fondų lėšomis, tai dalis bankų vertintų palankiai.

Bankų nuomone, projektų įgyvendinimą kultūros sektoriuje skatintų papildomų priemonių, kurios yra skirtos projekto kokybei užtikrinti, taikymas ir su tuo susijusių išlaidų kompensavimas. Šios priemonės galėtų apimti įvairias technines ekspertizes, papildomų specialistų pritraukimą (kai jie yra reikalingi specifinio pobūdžio projektuose) ir kitus elementus projekto įgyvendinimo metu, kurie yra būtini projekto kokybės lygio užtikrinimui.

Be to, šių finansinių priemonių administravimas turėtų būti efektyvus ir nesukurti papildomos administracinės naštos bankams.

2.2.2.1.9 Individualios garantijos ir kitos finansinės priemonės

Komerciniai bankai svarstyti paskolų suteikimą privataus kultūros paveldo projektų įgyvendinimui, jeigu jiems būtų suteiktos individualios garantijos už paskolų gavėjus (Lietuvoje komerciniai bankai stengiasi prisiimti kuo mažiau rizikos¹¹, reikalaujami kuo daugiau užtikrinimo priemonių, įskaitant garantijas). Tai (t.y., valstybės ar kitų valstybinių institucijų garantijų suteikimas) būtų tinkamiausia finansinė priemonė bankams, kad jie galėtų teikti finansavimą projektams. Ši priemonė jiems leistų sumažinti jų prisiimamą riziką. Bet tuomet bankai norėtų žinoti konkrečias suteikiamų garantijų sąlygas ir suteikiamos garantijos dydį. Antra pagal tinkamumą finansinė priemonė, kurią nurodė bankai, yra bendras projektų finansavimas, proporcingai dalijantis rizika su nacionaline finansų įstaiga. Įdomu, kad ši priemonė buvo geriau įvertinta pagal svarbą nei portfelinių garantijų teikimas už banko valdomą projektų paskolų portfelį.

Svarbu paminėti, kad bankai apklausos metu nurodė projektų kreditavimo palūkanų subsidijas kaip jiems mažiausiai svarbią finansinę priemonę.

¹¹http://www.lb.lt/siuloma_reguliuoti_banku_galimybes_reikalauti_laidavimo_is_fiziniu_asmenu_uz_paskolas

2.2.3 Tarptautinių finansų institucijų finansavimas

Šioje ex ante vertinimo dalyje pateikiama tarptautinių finansų institucijų – Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko, Europos investicijų banko, Šiaurės investicijų banko ir Europos Tarybos vystymo banko – paslaugų ir produktų analizė. Nėra analizuojamos tarptautinės finansų institucijos, kurios nevykdo ir artimiausiu metu neplanuoja vykdyti veiklos Lietuvoje šiame ex ante vertinime nagrinėjamuose sektoriuose.

Kiekvienos institucijos atveju buvo apžvelgtos pagrindinės veiklos kryptys, institucijos veiklos ir finansiniai rodikliai, veikla finansuojant infrastruktūrą ex ante analizėje nagrinėjamuose sektoriuose, veikla Lietuvoje ir pagrindiniai produktai ir paslaugos, kiek tai yra įmanoma, įvertinant tai, jog kiekvienu atveju institucija analizuoja konkrečią projekto situaciją.

2.2.3.1.1 Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas

Strategija, veikla, veikla Lietuvoje

Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas (angl. *European Bank for Restructuring and Development*) (toliau – ERPB) siekia skatinti ekonomines reformas, kurios paspartina valstybių perėjimą prie atviros ir demokratiškos rinkos ekonomikos¹².

Bankas finansuoja projektus žemės ūkio, energijos vartojimo efektyvumo, finansų įstaigų, gamybos, vietinės aplinkosaugos infrastruktūros, gamtos išteklių, energetikos, nuosavybės, turizmo, mažų ir vidutinių įmonių, telekomunikacijų, informacinių technologijų, žiniasklaidos ir transporto srityse¹³.

Pagrindiniai banko veiklos ir finansiniai rodikliai pateikiami lentelėje (žr. Lentelę žemiau).

Lentelė 7. Pagrindiniai ERPB veiklos ir finansiniai rodikliai.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008-2013
Projektų skaičius (vnt.)	302	311	386	380	393	392	2.164
Prisiimti įsipareigojimai (mln. Eur) ¹⁴	5.087	7.861	9.009	9.051	8.920	8.498	48.426
Pritrauktas finansavimas (mln. Eur)	8.372	10.353	13.174	20.802	17.372	13.488	83.561

¹² <http://www.ebrd.com/pages/about/what/mission.shtml>

¹³ <http://www.ebrd.com/downloads/research/factsheets/about.pdf>

¹⁴ Angl. Annual Business Volume

Bendra (ERPB + kitos lėšos) projektų vertė (mln. €) ¹⁵	12.889	18.087	22.039	29.479	24.871	20.527	103.021
---	--------	--------	--------	--------	--------	--------	---------

Šaltinis: EBRD Financial Report 2013

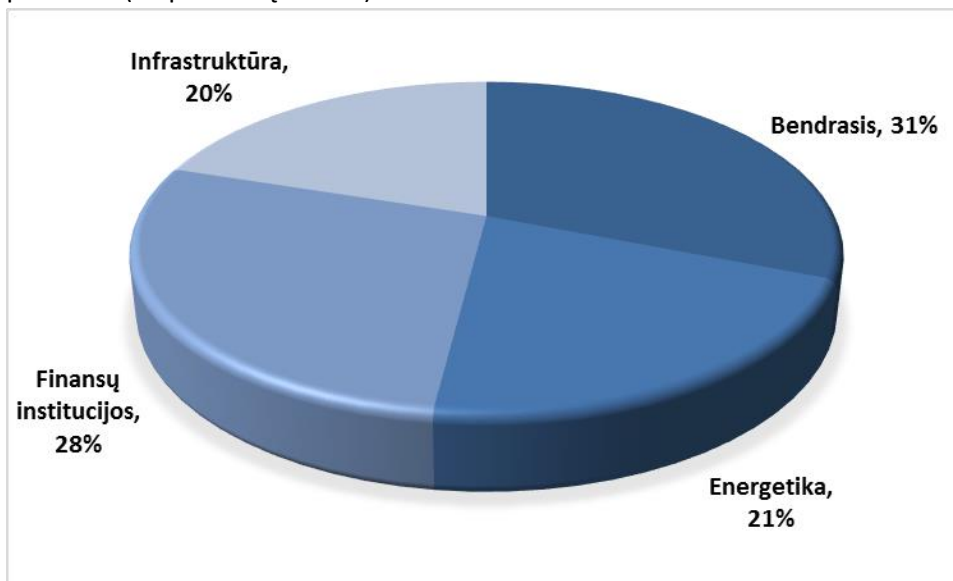
(<http://www.ebrd.com/downloads/research/annual/fr13e.pdf>);

EBRD Financial Report 2012 (<http://www.ebrd.com/downloads/research/annual/fr12e.pdf>);

EBRD Financial Report 2010 (<http://www.ebrd.com/downloads/research/annual/fr10e.pdf>);

EBRD Financial Report 2008 (<http://www.ebrd.com/downloads/research/annual/fs08e.pdf>).

ERPB 2013 m. finansuotų projektų pasiskirstymas pagal sektorius pateikiamas paveiksle (žr. paveikslą žemiau).

Paveikslas 3. ERPB 2013 m. finansuotų projektų pasiskirstymas pagal sektorius.

Šaltinis: EBRD Annual Report 2013

ERPB skirstyme bendrasis sektorius apima žemės ūkį, pramonę, paslaugas, nuosavybę, turizmą ir telekomunikacijas. Energetikos sektorius – gamtos išteklių ir elektros energijos gamybos sričių projektus. Finansų institucijų sektorius – investicijas į labai mažas, mažas ir vidutines įmones, infrastruktūros sektorius – vietinę aplinkosaugos infrastruktūrą, transportą.

Aptariant konkrečius veiksmus 2013 m. metinėje ataskaitoje ERPB veikla skirstoma į smulkesnius sektorius: finansų, pramonės, prekybos ir žemės ūkio, transporto, savivaldybių ir aplinkosaugos infrastruktūros, elektros energijos gamybos, gamtos išteklių ir branduolinės saugos.

¹⁵ Bendra projektų vertė – bendra lėšų, suteiktų projektams, suma, įskaitant ERPB ir kitų šaltinių lėšas. Ji skaičiuojama metais, kai projektai sudaro sutartis. ERPB gali įsipareigoti finansavimą skirti ne per vienerius metus ir tai atsispindi priimtų įsipareigojimų apimtyje, kur nurodomos ERPB lėšos pagal įsipareigojimų metus. Kitų šaltinių lėšos įtraukiamos į bendrą projektų vertę, t.y. nėra vertinama, kuriais metais jos buvo faktiškai skirtos.

Veikla Lietuvoje

ERPB Lietuvą įvardija kaip daug pasiekusių pereinamojo laikotarpio valstybę. Strategijoje Lietuvai¹⁶ nurodoma, kad ERPB veikla šiuo metu apsiriboja ir ateityje apsiribos nedaugeliu prioritetų, kurių laikomasi atsižvelgiant į valstybės išsivystymą, baigiantis dabartiniam vidutinės trukmės ERPB strateginiam laikotarpiui. Pagrindinį dėmesį bankas skiria trims sritims: energetikai (įskaitant elektros energijos gamybą iš atsinaujinančių šaltinių) ir energijos efektyvumui bei privataus sektoriaus konkurencingumui didinti per inovacijas.

Strategijoje nurodoma, jog infrastruktūros ir energetikos srityje bankas remia investicijas į atsinaujinančios elektros energijos gamybą ir energetinį saugumą, efektyvią ir lanksčią energijos gamybą. Bankas skatins investicijas, skirtas užtikrinti efektyvesnę energijos naudojimą, ypač visuomeniniuose pastatuose, komunalinių paslaugų bei pramonės įmonėse. Taip pat bankas dalyvaus stiprinant privatų sektorių investuodamas į inovatyvias ir į eksportą orientuotas įmones. Numatomas investavimas į privataus rizikos kapitalo įmones siekiant pasiūlyti alternatyvius finansavimo šaltinius Lietuvos bendrovėms, skatins viešojo ir privataus sektoriaus bendradarbiavimo projektus transporto sektoriuje.

Informacija apie pagrindinius ERPB veiklos rodiklius Lietuvoje pateikiama lentelėje žemiau.

Lentelė 8. ERPB veiklos rodikliai Lietuvoje per visą veiklos laikotarpį.

Projektų skaičius (iš viso)	76
Įsipareigojimai (iš viso) ¹⁷	623 mln. Eur
Išmokėta lėšų (iš viso)	607 mln. Eur
Portfelio dalis privačiame sektoriuje	57 proc.

Šaltinis: <http://www.ebrd.com/pages/country/lithuania.shtml> (2014 m. kovo 31 d. duomenys)

Informacija apie ERPB portfelio raidą Lietuvoje 2008-2013 m. pateikiama lentelėje žemiau.

Lentelė 9. ERPB portfelio raida Lietuvoje 2008-2013 m.

Mln. Eur /vnt.	2008	2009	2010	2012	2013
Įsipareigojimai (iš viso) ¹⁸ (mln. Eur)	495	492	600	627	623,3
Vykdomų projektų skaičius (vnt.)	34	38	40	36	30
Pasirašyta sutarčių dėl projektų (vnt.)	n/d	7	5	2	6
Įsipareigojimai (metiniai) ¹⁹ (mln. Eur)	0	29	99	37	32

¹⁶ <http://www.ebrd.com/cs/Satellite?c=Content&cid=1395238319795&pagename=EBRD%2FContent%2FDownloadDocument>

¹⁷ Angl. Net Cumulative Business Volume/Investment

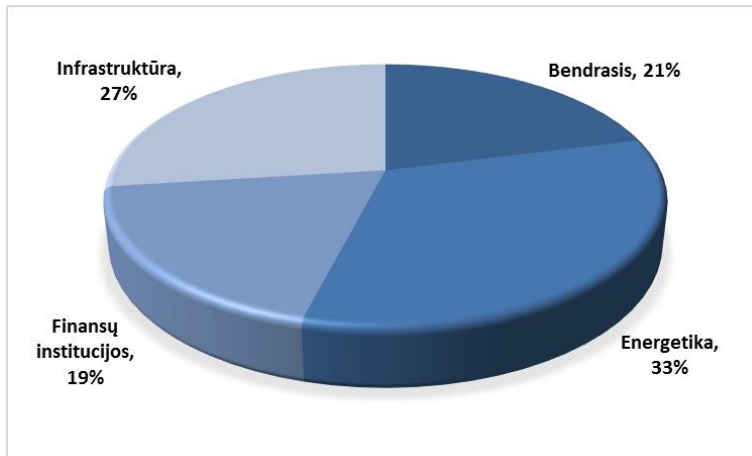
¹⁸ Angl. Net Cumulative Business Volume/Investment

¹⁹ Angl. Annual Business Volume/Investment

Šaltinis: Document of European Banks of Reconstruction and Development, Strategy for Lithuania as approved by the Board of Directors at its meeting on 13 November 2012, Lithuania Factsheet, 2014 March, EBRD Annual Report 2013.

2014 m. kovo 31 d. duomenimis ERPB portfelio apimtis buvo 195,4 mln. Eur²⁰.

ERPB Lietuvoje finansuojamų projektų pasiskirstymas pagal sektorius pateikiamas paveiksle.

Paveikslas 4. ERPB Lietuvoje finansuojamų projektų pasiskirstymas pagal sektorius.

Šaltinis: Lithuania Factsheet, 2014 March
(<http://www.ebrd.com/downloads/research/factsheets/lithuania.pdf>)

ERPB skirstyme bendrasis sektorius apima žemės ūkį, pramonę, paslaugas, nuosavybę, turizmą ir telekomunikacijas. Energetikos sektorius – gamtos išteklių ir elektros energijos gamybos sričių projektus. Finansų institucijų sektorius – investicijas į labai mažas, mažas ir vidutines įmones, infrastruktūros sektorius – vietinę aplinkosaugos infrastruktūrą, transportą.

Siūlomi bankiniai produktai

Pagrindiniai ERPB siūlomi produktai yra paskolos ir garantijos.

Paskolos

Paskolos sąlygos nustatomos vertinant konkretaus projekto finansinius srautus ir kliento gebėjimą grąžinti paskolą per sutartą laikotarpį. Kredito rizika gali būti pilnai prisiimta banko arba iš dalies sindikuota į rinką. Paskola gali būti užtikrinta skolininko turtu ir / arba gali būti konvertuojama į akcijas ar susieta su kapitalu.

Informacija apie ERPB paskoloms keliamus reikalavimus pateikiama lentelėje (žr. Lentelėje žemiau).

Lentelė 10. ERPB paskoloms keliami reikalavimai.

Paskolos sąlygos	
Dydis	Minimalus paskolos dydis – 5 mln. Eur, tačiau kai kuriose valstybėse gali būti ir mažesnis; mažesni projektai gali būti finansuojami per finansinius tarpininkus arba specialias

²⁰<http://www.ebrd.com/downloads/research/factsheets/lithuania.pdf>

	<p>programas, orientuotas į nedidelės apimties tiesiogines investicijas mažiau išsivysčiusiose valstybėse;</p> <p>maksimalus paskolos dydis paprastai būna ne didesnis nei 230 mln. Eur;</p> <p>paprastai ERPB finansuoja iki 35 proc. visos projekto vertės.</p>
Palūkanų norma	<p>Konkurencinga, įvertinus rinkos įkainius, pvz. EURIBOR;</p> <p>ERPB nesiūlo lengvatinių paskolų, taip pat nekonkuruoja su privačiais bankais;</p> <p>fiksuota arba kintanti palūkanų norma.</p>
Tipas	Privilegiuota, pasitikėtinė (subordinuota), „ <i>mezzanine</i> “ ar konvertuojamoji skola.
Valiuta	Pagrindinėmis užsienio arba kai kurių valstybių vietinėmis valiutomis.
Trukmė	1-15 metų.
Atidėjimo laikotarpis	Analizuojama konkretaus projekto atveju.
Mokesčiai ir rinkliavos	
Banko marža	Nustatoma atsižvelgiant į konkrečios valstybės ir projekto rizikos laipsnį.
Papildomi mokesčiai	<p>Vertinimo mokestis;</p> <p><i>front-end</i> mokestis, iš anksto mokamas struktūrizavimo mokestis;</p> <p>sindikuotos paskolos mokestis, jei taikoma;</p> <p>įsipareigojimo mokestis, mokamas nuo įsipareigotos, bet nepanaudotos paskolos sumos;</p> <p>paskolos konvertavimo mokesčiai;</p> <p>avanso, atšaukimo ir vėlavimo mokesčiai, jei taikoma.</p>
Kitos paskolos sąlygos ²¹	
Atgręžtinis reikalavimas	Atgręžtinis reikalavimas, nukreiptas į laiduotojus, nėra visada reikalaujamas. Tačiau ERPB gali reikalauti specifinių veiklos ir užbaigimo garantijų arba kelti kitus Reikalavimus, kurie atitinka įprastą praktiką.
Draudimas	ERPB reikalauja iš projektų vykdytojų draudimo dėl įprastų rizikų, pvz., vagystės, gaisro, specifinių statybos rizikų ir pan.
Paskolos saugumas	<p>ERPB paprastai reikalauja, jog paskola būtų garantuota projekto turto. Tai gali apimti:</p> <p>nekilnojamojo turto įkeitimą, pvz. žemės, pastatų ir pan.;</p> <p>kilnojamojo turto įkeitimą, pvz. įrangos ir pan.;</p> <p>teises į įmonės pajamas užsienio ir vietine valiuta;</p> <p>rėmėjų akcijų įmonėje įkeitimą;</p> <p>teises į įmonės draudimo išmokas ir kitą iš sutarčių gaunamą naudą.</p>
Įsipareigojimai pagal sutartį	Tipiniams projektams finansiniai įsipareigojimai pagal sutartį (<i>finance covenants</i>) yra privalomi kaip paskolos paketo dalis. Tokie įsipareigojimai, nurodantys tam tikras skolininko finansinę būklę liečiančias sąlygas, nustatomi derybų būdu.
Paskolos mokėjimas	
	Paprastai paskolos grąžinamos lygiomis dalimis mokant dukart per metus. Ilgesni paskolos grąžinimo terminai ir grąžinimas nelygiomis dalimis gali būti taikomi išimtiniais atvejais.
Rizikų valdymas (<i>hedging</i>)	
	ERPB gali padėti valdyti finansų rizikas, susijusias su projekto turto ir įsipareigojimais. Pagalba apima užsienio valiutų kursų svyravimo riziką, palūkanų normos riziką ir prekių kainos riziką.
Investicijos	
	<p>ERPB gali investuoti į kapitalo priemones pramonės, infrastruktūros ir finansų sektoriuose nuo 2 mln. € iki 100 mln. € priklausomai nuo galimos grąžos. Bankas užima tik mažumos poziciją ir turi aiškią pasitraukimo strategiją.</p> <p>Banko taikomos priemonės:</p> <p>paprastosios akcijos, kotiruojamos ir nekotiruojamos akcijos;</p> <p>pasitikėtinės (subordinuotos) ir konvertuojamosios paskolos;</p> <p>pajamų vekseliai²²;</p> <p>išperkamosios privilegiuotosios akcijos.</p>

²¹ Sąlygos priklauso nuo konkrečios paskolos.

²² Angl. Income notes

Šaltinis: Guide to EBRD financing, September 2013
 (<http://www.ebrd.com/downloads/research/factsheets/guidetofinancing.pdf>)

Garantijos

ERPB teikia įvairias garantijas – nuo garantijų dėl įsipareigojimų nevykdymo, pagal kurias bankas padengia nuostolius nepriklausomai nuo priežasties, iki garantijų dėl įsipareigojimų nevykdymo, atsirandančių dėl specifinių įvykių. Visais atvejais bankas vertina maksimalią riziką, kuri turi būti žinoma bei išmatuojama, ir kredito riziką, kuri privalo būti priimtina. Kiekvienos garantijos sąlygos vertinamos pagal konkretų atvejį.

Banko teikiamo finansavimo specifika

ERPB vienas iš pagrindinių finansavimo kriterijų – užpildyti susidariusį finansavimo trūkumą rengiamiems projektams. Projektai turi atitikti tris kriterijus: turi būti gyvybingi (angl. *bankable*), turi atspindėti pereinamąjį laikotarpį (angl. *transition*) ir yra siekiamas papildomumas (angl. *additionality*). Kiekvienas projektas yra vertinamas atskirai ir vertinama, ar šie kriterijai yra tinkamai užtikrinami. ERPB, siekdamas pritraukti privačias lėšas į projektą, niekada nefinansuoja viso projekto: dažniausiai yra finansuojama iki 35 proc. projekto vertės. Taip pat paprastai yra remiami didesnės apimties projektai, ne mažesnės nei 5 mln. Eur apimties (t.y. ERPB finansavimo dalis). ERPB teikiamas finansavimas paprastai yra ilgo laikotarpio, tačiau ne ilgesnis nei 15 metų arba įvairių kapitalo investicijų finansiniai produktai. Dėl tos priežasties, kad ERPB teikia finansavimą tiems projektams, kurie sunkiai pritraukia finansavimą rinkoje, teikiamo finansavimo kaina yra rinkos palūkanos.

ERPB planuojamos lėšos yra skirtos ne atskirai Lietuvai, o visam Baltijos šalių regionui, todėl sunku numatyti, kiek tiksliai lėšų galėtų būti skiriama Lietuvoje įgyvendinamų projektų finansavimui. Kasmet planuojant biudžetą yra vertinamas įvairių projektų parengtumas ir įgyvendinimo planas (arba angl. *pipeline*). Be to, dažnu atveju ERPB reaguoja į netikėtai susiklosčiusias situacijas rinkoje ir pagal tai koreguoja planuojamą biudžetą. ERPB remia viešosios ir privačios partnerystės būdu įgyvendinamus projektus. ERPB atstovai atkreipė dėmesį, kad komerciniai bankai dažnai yra labiau linkę finansuoti tuos projektus, kuriuos dalinai finansuoja ERPB. ERPB paprastai dirba su privačiu sektoriumi, tačiau taip pat turi patirties dirbant su viešuoju sektoriumi (pvz. Lietuvos geležinkeliai, Vilniaus savivaldybė). Projekto vykdytojo kredito rizika yra labai svarbi vertinant projektą, tačiau dažnai yra atsižvelgiama ir į tai, kas galės padengti nuostolius, jei projekto vykdytojas nesugebės vykdyti savo įsipareigojimų. ERPB nuomone, saugiau yra kai pats projektas generuoja stabilias pajamas, negu kad projekto vykdytojas yra patikimas.

2.2.3.1.2 Šiaurės investicijų bankas

Strategija, veikla, veikla Lietuvoje

Šiaurės investicijų bankas (angl. Nordic Investment Bank) (toliau – NIB) finansuoja Šiaurės ir Baltijos valstybių regiono konkurencingumą stiprinančius bei jų aplinką tausojančius projektus.

Bankas finansuoja projektus pažangių technologijų ir inovacijų, žmogiškojo kapitalo plėtros, infrastruktūros gerinimo, rinkos efektyvumo didinimo, efektyvesnio išteklių

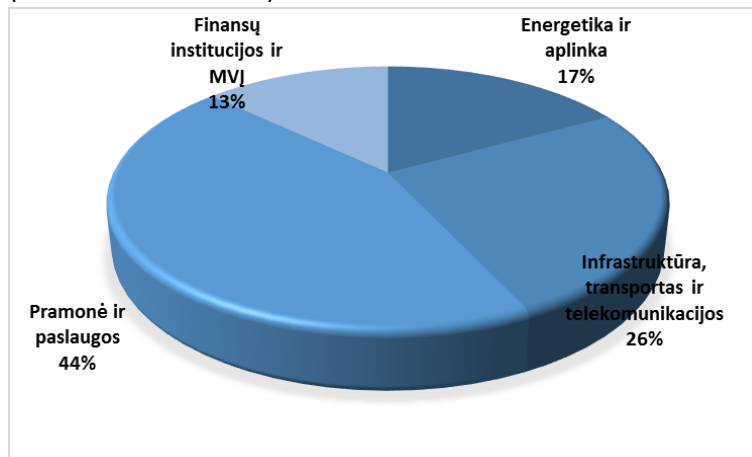
naudojimo, konkurencingos, mažai anglies dvideginio į aplinką išskiriančių technologijų ekonomikos plėtros, aplinkos ir ekosistemų apsaugos ir švarių technologijų vystymo srityse²³. Pagrindiniai banko veiklos ir finansiniai rodikliai pateikiami lentelėje (žr. lentelėje žemiau).

Lentelė 11. Pagrindiniai NIB veiklos ir finansiniai rodikliai.

Mln. € / vnt.	2008	2009	2010	2011	2012	2013 m.	2008-2013
Pasirašyta sutarčių (vnt.)	53	40	39	47	42	43	264
Pasirašyta sutarčių (mln. Eur)	2.707	1.417	1.763	2.608	2.366	1.810	12.671
Išmokėta lėšų (Mln. Eur)	2.486	1.954	1.274	1.946	2.355	1.922	11.937
Turimų paskolų portfelis (mln. Eur) ²⁴	13.063	13.763	13.771	14.153	15.131	14.667	-
Išduotos garantijos (mln. Eur)	-	-	-	-	-	-	-
Garantijų įsipareigojimai (mln. Eur)	17	12	8	4	-	-	-

Šaltinis: NORDIC INVESTMENT BANK Annual Report 2012 (https://www.nib.int/filebank/a/1363075450/5de88df0ff299f86b33058ebf2ec4e16/2930-Annual_Report_2012.pdf); NORDIC INVESTMENT BANK Annual Report 2013 (http://annual.nib.int/2013/filebank/630-NIB_Annual_Report_2013.pdf)

NIB 2013 m. pasirašytų sutarčių pasiskirstymas pagal sektorius pateikiamas paveiksle (žr. Paveikslas žemiau).

Paveikslas 5. 2013 m. pasirašytų sutarčių pasiskirstymas pagal sektorius.

Šaltinis: NORDIC INVESTMENT BANK Annual Report 2013 (http://annual.nib.int/2013/filebank/630-NIB_Annual_Report_2013.pdf)

Infrastruktūros, transporto ir telekomunikacijų sektoriuje paskolos buvo nukreiptos į geležinkelių sistemas, uostų, švietimo ir sveikatos apsaugos infrastruktūrą. Pramonės ir paslaugų sektoriuje – į inovacijų finansavimą, ypač MTEP projektus, susijusius su technologijų plėtra. Finansų įstaigų ir MVĮ sektoriuje – į naudos gavėjus, kurių bankas negali tiesiogiai pasiekti (labai mažos, mažos ir vidutinės įmonės). Finansavimas buvo teikiamas per programas, kurias įgyvendina vietiniai finansų tarpininkai.

²³ http://www.nib.int/nib_in_brief/iaur_s_investicij_bankas

²⁴ Angl. Outstanding loans

Energetikos ir aplinkos sektoriuje paskolos buvo nukreiptos daugiausiai į atsinaujinančių energijos išteklių, ypač hidroenergijos, projektus. Taip pat finansuotos vėjo ir biomasės jėgainės. Be to, finansavimas buvo suteiktas elektros energijos perdavimo ir skirstymo sistemų modernizavimo projektams.

Veikla Lietuvoje

2007-2013 m. Lietuvoje registruotiems juridiniams asmenims NIB suteikė 13 paskolų. Šių paskolų vertė – 417,6 mln. Eur, trukmė – 10-20 metų.

Lentelė 12. NIB Lietuvoje finansuotų projektų skaičius ir vertė..

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007-2013
Vertė (mln. Eur.)	5,5	25	135	20	9,6	42,5	180	417,60
Projektų skaičius (vnt.)	1	2	3	1	1	2	3	13

Šaltinis: http://www.nib.int/loans/agreed_loans

Sutarčių pasiskirstymas pagal sektorius 2007-2013 m. pateikiamas lentelėje žemiau.

Lentelė 13. Sutarčių pasiskirstymas pagal sektorius Lietuvoje 2007-2013 m.

II	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007-2013
Energetikos ir aplinkos sektorius								
Sutarčių skaičius (vnt.)	-	2	1	-	-	-	1	4
Sutarčių vertė (mln. Eur)	-	25	100	-	-	-	22	147
Infrastruktūros, transporto ir telekomunikacijų sektorius								
Sutarčių skaičius (vnt.)	-	-	2	1	1	2	2	8
Sutarčių vertė (mln. Eur)	-	-	35	20	9,6	42,5	154	261,1
Finansinių institucijų ir MVĮ sektorius								
Sutarčių skaičius (vnt.)	1	-	-	-	-	-	-	1
Sutarčių vertė (mln. Eur)	5,5	-	-	-	-	-	-	5,5

Šaltinis: http://www.nib.int/loans/agreed_loans

Didžiausia paskola buvo paimta 2013 m. AB Lietuvos geležinkeliai pasirašė sutartį su banku dėl 114 mln. Eur paskolos. Suteiktos paskolos lėšos skirtos europinės vėžės geležinkelio statybai, formuojant būsimą *Rail Baltica* maršrutą. Taip pat žadama modernizuoti tam tikras Lietuvoje esančias transeuropinio tinklo Rytų–Vakarų transporto koridorių atkarpas. Paskolos grąžinimo laikotarpis – 19 metų²⁵.

Energetikos ir aplinkos sektoriuje didžiausia paskola paimta 2009 m. Lietuvos Respublikos finansų ministerija pasirašė sutartį su banku dėl 100 mln. Eur paskolos Lietuvai. Suteiktos paskolos lėšos skirtos visuomeninės paskirties pastatams ir daugiabučiams (pastatytiems iki 1992 m.) atnaujinti, siekiant sumažinti šildymo kaštus ir efektyviai taupyti energijos išteklius. Paskolos grąžinimo laikotarpis – 20 metų. Iš banko gautas lėšas Finansų ministerija pervedė tiesiogiai institucijoms, įstaigoms ir organizacijoms, įgyvendinančioms

²⁵ http://www.nib.int/loans/agreed_loans

projektus pagal Valstybės investicijų ir Daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) programas²⁶.

Siūlomi bankiniai produktai

Bankas savo klientams siūlo ilgalaikes paskolas ir garantijas. Atsižvelgiant į NIB misiją, visi banko finansuojami projektai privalo prisidėti prie konkurencingumo stiprinimo ir (arba) aplinkos tausojimo, t.y. dviejų pagrindinių NIB įgaliojimų ramsčių.

Lentelė 14. Paskolos

Paskolos sąlygos	
Tikslinė grupė	Bankas teikia paskolas ir garantijas privataus ir viešojo sektoriaus įmonėms, vyriausybėms, savivaldybėms ir finansų įstaigoms.
Dydis	Paprastai banko paskolos yra naudojamos finansuoti dideliems projektams, kurių bendra vertė yra didesnė nei 50 mln. Eur. MVĮ bankas finansuoja per tarpininkus; paprastai paskolos dydis yra 10-100 mln. Eur; paskola ar garantija paprastai neturi viršyti 50 proc. bendros projekto vertės.
Palūkanų norma	Konkurecinga, įvertinus rinkos situaciją; NIB siūlo paskolas ir garantijas komerciškai pagrįstomis bankininkystės sąlygomis, t.y. be subsidijos elemento; NIB nekonkuruoja su privačiais bankais; NIB neteikia subsidijų ar finansinės paramos; fiksuota arba kintančia palūkanų norma; NIB siekia papildyti kitus finansinius šaltinius ir sukurti pridėtinę vertę per ilgalaikį finansavimą ir tarptautinės finansų įstaigos statusą.
Valiuta	Klientas gali rinktis tarp pagrindinių konvertuojamų valiutų.
Trukmė	Paprastai paskolos suteikiamos turto, sukurto projekto metu, naudingo ekonominio gyvavimo laikotarpiui arba sutarčių užtikrinančių finansavimą laikotarpiui; paskolos trukmė gali siekti iki 25-30 metų, pvz.: vyriausybėms teikiams paskoloms arba paskoloms, garantuotoms valstybės (15-25 metų) paskoloms verslui (5-15 metų) VPSP projektams (5-15 metų) MVĮ finansavimui per finansinius tarpininkus (5-12 metų)
Atidėjimo laikotarpis	Atidėjimo laikotarpio galimybė analizuojama konkreataus projekto atveju; atidėjimo laikotarpis iki 5 m.
Lėšų panaudojimo apribojimai	Paskolų lėšos gali būti naudojamos bet kokiems su projektu susijusiems kaštams padengti.
Specifiniai reikalavimai projektų turiniui	Paskolos teikiamos tik projektams, kurie stiprina konkurencingumą ir tausoja aplinką.
Mokesčiai ir rinkliavos	
Banko marža	Nėra informacijos.
Papildomi mokesčiai	Mokesčiai apima inter alia įsipareigojimų ir parengimo mokesčius.
Kitos paskolos sąlygos	
Paskolos užtikrinimas	Negalima išskirti specifinių paskolos užtikrinimo priemonių, kurių reikalauja bankas. Vertinimas atliekamas konkrečiam projektui ir, remiantis šio vertinimo rezultatais, reikalaujama adekvačių paskolos užtikrinimo priemonių; NIB gali suteikti ir neužtikrintas paskolas sandorio šalims, jei jos turi pakankamą kreditingumą. Tokiu atveju bankas reikalauja papildomų susitarimų tarp sandorio šalių, kurie įtraukiami į paskolos dokumentų paketą.
Techninė pagalba	NIB gali padėti savo klientams su projekto ir struktūrizuotu finansavimu, pavyzdžiui, naudojant viešojo ir privataus sektoriaus partnerystės modelį.

Šaltinis: http://www.nib.int/loans/loan_characteristics

²⁶ http://www.finmin.lt/web/finmin/naujienos?erp_item=naujiena_001265

Žemiau pateikiamas tipinio VPSP projekto (*availability based*) finansavimo pavyzdys.

Lentelė 15. VPSP projekto finansavimo pavyzdys.

Akcininkų lėšų dalis: 10-15Proc, bankų paskolos: 90-85Proc.
Akcininkų lėšos įnešamos prieš paskolų išmokėjimą arba <i>pro-rata</i> principu (tačiau tokiu atveju reikalingos papildomos garantijos, užtikrinimo priemonės).
Pagrindinio scenarijaus finansinių prognozių rodikliai: min. DSCR > 1.20-1.25; min. LLCR > 1.25-1.30.
Paskolų trukmė: VPSP sutarties trukmė minus 2-3 metai, tačiau ne ilgiau kaip 25-30 metai.
Privalomieji rezervai: paskolų aptarnavimo (DSRA) – 6 mėnesių; reinvesticijų (MRA) – 3-4 metams į priekį (pvz. 100%, 75%, 50%, 25% principu).
Garantijos ir saugumo užtikrinimo priemonės: projekto įmonės (SPV) akcijų įkeitimas; banko sąskaitų įkeitimas; teisių į projekto sutartis bei pagal jas gaunamas lėšas, draudimo išmokas įkeitimas; tiesioginiai susitarimai ir teisė pakeisti įsipareigojimų nevykdančią sutarties šalį.

Šaltinis: „PPP projektų finansavimo galimybės“, Šiaurės Investicijų Bankas (NIB), 2013 m. gegužės 31 d.

2.2.3.1.3 Europos investicijų bankas

Strategija, veikla, veikla Lietuvoje

Europos investicijų bankas (angl. European Investment Bank) (toliau – EIB) remia projektus, kurie daro reikšmingą indėlį į ekonomikos augimą, užimtumą, ekonominę ir socialinę sanglaudą ir aplinkos tvarumą Europoje ir už jos ribų.

EIB teikia finansavimą žinių ekonomikos, TEN-T, konkurencingos ir saugios energetikos, MVĮ ir "mid-caps"²⁷, miestų atnaujinimo, aplinkosaugos, atsinaujinančių energijos išteklių ir energijos efektyvumo bei tvaraus transporto projektams.

Europos investicijų fondas (angl. European Investment Fund) (toliau – EIF) yra EIB grupės dalis, teikianti rizikos kapitalo sprendimus finansų tarpininkams ir taip remiantis MVĮ bei skatinantis Europoje diegti inovacijas.

Pagrindiniai banko veiklos ir finansiniai rodikliai pateikiami lentelėje žemiau.

Lentelė 16. Pagrindiniai EIB veiklos ir finansiniai rodikliai.

Mln. Eur	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2008-2013
EIB							
Pasirašyta sutarčių (vnt.)	n/d	400	433	453	472	414	2.172
Pasirašyta sutarčių (mln. Eur)	71.736	52.159	60.880	71.760	79.102	57.625	393.262
Išmokėta lėšų (mln. Eur)	54.001	51.055	59.881	58.745	54.022	48.614	326.318
Pritrauktas finansavimas ²⁸ (mln. Eur)	72.134	71.309	76.021	67.024	79.386	59.497	425.371

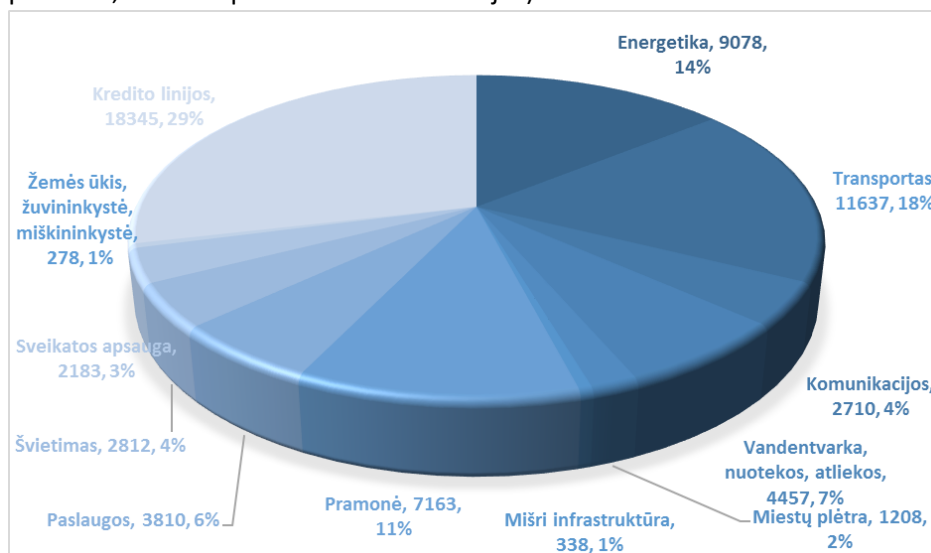
²⁷ Įmonės turinčios 250-3.000 darbuotojų.

²⁸ Iki apsikeitimo sandorių (*angl. before swaps*)

Turimų paskolų portfelis (mln. Eur)	428.138	413.374	395.597	360.553	324.150	350.289	-
EIF							
Pasirašyta sutarčių dėl (mln. Eur):	3.365,8	2.570	2.654	2.839	3.031	2.552	13.646
Kapitalo investicijos (mln. Eur)	1.468	1.350	-	-	-	-	2.818
Kapitalo investicijos (sutartys vnt.)	90	55	-	-	-	-	145
Garantijų (mln. Eur)	1.844	1.180	1.461	1.909	2.298	2.143	-
Garantijos (sutartys vnt.)	69	43	47	35	22	20	236
Mikrofinansavimo (mln. Eur)	53,8	40	77	-	-	-	170,8
Mikrofinansavimas (sutartys vnt.)	26	14	17	-	-	-	57
Rizikos kapitalas (mln. Eur)	-	-	1.126	930	733	409	3.198
Rizikos kapitalas (sutartys vnt.)	-	-	49	43	39	32	163

Šaltinis: EIB Statistical Report 2013, EIB Statistical Report 2012, EIB Statistical Report 2011, EIB Annual Report 2010 – "Statistical" volume, EIB Annual Report 2009 – "Statistical" volume, EIB Statistical Report 2008.

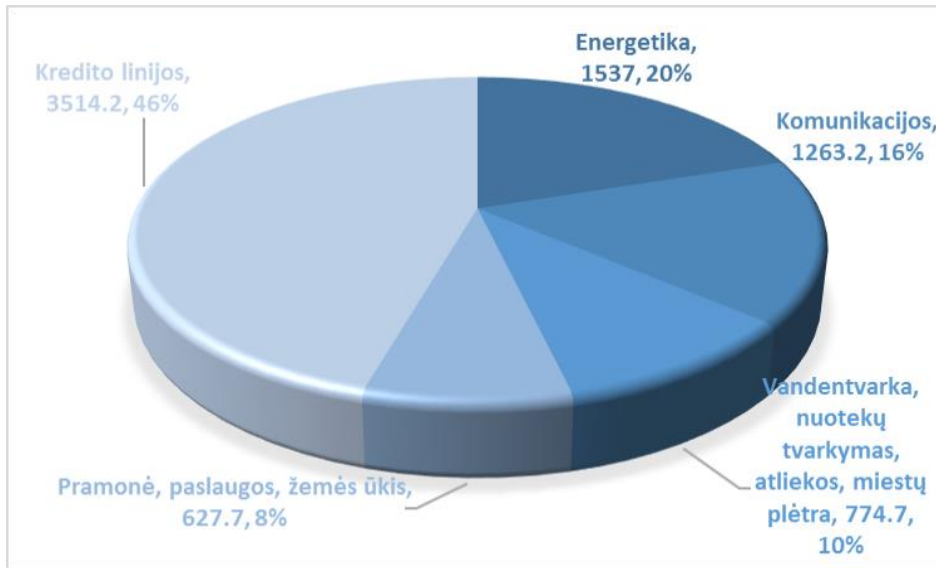
EIB 2013 m. su Europos Sąjungos valstybėmis narėmis pasirašytų sutarčių pasiskirstymas pagal sektorius pateikiamas paveiksle (žr. paveikslą žemiau) (investicinės paskolos, skėtinės paskolos ir kredito linijos).

Paveikslas 6. 2013 m. pasirašytų sutarčių pasiskirstymas pagal sektorius (Europos Sąjunga) (mln. €).

Šaltinis: EIB Statistical Report 2013

EIB 2013 m. su valstybėmis partnerėmis pasirašytų sutarčių pasiskirstymas pagal sektorius pateikiamas paveiksle (žr. Paveikslą žemiau) (investicinės paskolos, skėtinės paskolos ir kredito linijos).

Paveikslas 7. 2013 m. pasirašytų sutarčių pasiskirstymas pagal sektorius (valstybės partnerės) (mln. Eur).

Šaltinis: EIB Statistical Report 2013

Kartu su Europos Komisija ir Europos Tarybos Vystymo banku EIB dalyvauja Bendros Europos paramos tvarioms investicijoms į miestų teritorijas (JESSICA) (*angl. Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas*) iniciatyvoje. JESSICA finansuoja miestų infrastruktūrą, paveldo arba kultūros vietas, pramoninės paskirties sklypų pakartotinį panaudojimą, naujų komercinių erdvių kūrimą, universitetų pastatus ir energijos efektyvumo didinimą²⁹. Iki 2013 m. pabaigos JESSICA finansavo 18 kontroliuojančiųjų fondų, kuriems skyrė 1,76 mlrd. Eur. Be to, sukūrė 42 miestų plėtros fondus su 1,56 mlrd. Eur kapitalu ir finansavo 82 JESSICA vertinimo tyrimus³⁰.

Parama klimato ir aplinkos sričiai apima investicijas į tvarų vandens išteklių valdymą, atsinaujinančius energijos išteklius, ekologišką infrastruktūrą, energiją taupantį būstą.

2013 m. klimato projektai sudarė 27 proc. viso paskolų portfelio: 17,8 mlrd. Eur skirta klimato kaitą švelnintiems projektams (6,4 mlrd. Eur atsinaujinčiai energijai, 2,2 mlrd. €Eurenergijos vartojimo efektyvumui, 2,5 mlrd. Eur MTTP, 6,2 mlrd. Eur tvariam transportui ir 0,5 mlrd. Eur kitoms sritims), 1,2 mlrd. Eur buvo skirta prisitaikymo prie klimato kaitos projektams.

2013 m. EIB paskelbė pareiškimą dėl klimato politikos³¹, kuriame pabrėžė ateities tikslus ir požiūrį į klimato kaitą: pasiūlyti įvairių finansinių priemonių, skirtų tiek klimato kaitą švelnintiems, tiek ir prisitaikymo prie klimato kaitos projektams, paskatinti privataus sektoriaus finansinį dalyvavimą, klimato kaitos elementą įtraukti į visą EIB veiklą, skatinti ir plėsti išorės suinteresuotųjų šalių dalyvavimą. Taip pat parengta nauja EIB „Aplinkos apsaugos ir socialinės politikos vadovo“³² redakcija.

²⁹ http://ec.europa.eu/regional_policy/thefunds/instruments/jessica_lt.cfm#2

³⁰ Europos investicijų bankas, 2013 m. veiklos ataskaita

³¹ http://www.eib.org/attachments/strategies/statement_climate_action_en.pdf

³² http://www.eib.org/attachments/strategies/environmental_and_social_practices_handbook_en.pdf

2013 m. EIB rėmė septynis specialiai klimato politikai skirtus akcijų ir obligacijų fondus, investavęs į juos 214 mln. Eur. Be to, ir toliau valdė kitus strateginės paskirties fondus ir iniciatyvas, pavyzdžiui, Pasaulinį energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančiosios energijos fondą (GEEREF), kuris per privačias investicijas teikia pasaulinį rizikos kapitalą energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančiosios energijos projektams besivystančiuose ir pereinamosios ekonomikos šalyse³³.

Žemiau pateikiama informacija apie EIB paskolų pasiskirstymą pagal sektorius 2008-2013 m. ES. Pateikiama informacija tik apie ex-ante vertinimui aktualius sektorius.

Lentelė 17. EIB paskolų pasiskirstymas pagal sektorius 2008-2013 m. ES.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008-2013
Energetika							
Pasirašyta sutarčių (mln. Eur)	7.505	10.126	11.557	8.732	6.182	9.078	53.180
Dalis nuo visų pasirašytų sutarčių vertės atitinkamais metais (proc.)	14,6	14,4	18,4	16,2	13,8	14,2	15,25
Transportas							
Pasirašyta sutarčių (mln. Eur)	13.523	15.694	13.204	14.269	10.075	11.637	78.402
Dalis nuo visų pasirašytų sutarčių vertės atitinkamais metais (proc.)	26,3	22,3	21,0	26,5	22,5	18,2	22,48
Telekomunikacijos							
Pasirašyta sutarčių (mln. Eur)	1.524	2.638	2.030	1.389	1.467	2.710	11.758
Dalis nuo visų pasirašytų sutarčių vertės atitinkamais metais (proc.)	3,0	3,7	3,2	2,6	3,3	4,2	3,37
Vandentvarka, nuotekos, atliekos							
Pasirašyta sutarčių (mln. Eur)	3.404	4.324	1.964	3.681	3.285	4.457	21.115
Dalis nuo visų pasirašytų sutarčių vertės atitinkamais metais (proc.)	6,6	6,1	3,1	6,8	7,3	7,0	6,05
Miestų plėtra							
Pasirašyta sutarčių (mln. Eur)	3.757	3.999	3.467	1.325	2.387	1.208	16.143
Dalis nuo visų pasirašytų sutarčių vertės atitinkamais metais (proc.)	7,3	5,7	5,5	2,5	5,3	1,9	4,63
Švietimas							
Pasirašyta sutarčių (mln. Eur)	2.402	2.308	3.965	1.451	1.462	2.812	14.400
Dalis nuo visų pasirašytų sutarčių vertės	4,7	3,3	6,3	2,7	3,3	4,4	4,13

³³ Europos investicijų bankas, 2013 m. veiklos ataskaita

atitinkamais metais (proc.)							
Sveikatos apsauga							
Pasirašyta sutarčių (mln. Eur)	874	1.061	3.298	1.309	849	2.183	9.574
Dalis nuo visų pasirašytų sutarčių vertės atitinkamais metais (proc.)	1,7	1,5	5,2	2,4	1,9	3,4	2,74

Šaltiniai: EIB Statistical Report 2013, EIB Statistical Report 2012, EIB Statistical Report 2011, EIB Statistical Report 2010, EIB Statistical Report 2009, EIB Statistical Report 2008.

2013 m., vertinant absoliučiais skaičiais, išaugo finansavimas energetikos, telekomunikacijų, vandentvarkos, nuotekų, atliekų, švietimo ir sveikatos apsaugos sektoriuose, sumažėjo – miestų plėtros sektoriuje. Matomi svyravimai gali būti nulemti geresnės kokybės projektų pasiūlos konkrečiais metais, taip pat bendros EIB skolinimo apimtys svyravimų.

Investicijų planas Europai

2014 m. lapkričio 28 d. Europos Komisija pristatė Investicijų planą Europai (EFSI), kuriuo bus siekiama paskatinti ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą Europoje. Šį planą sudaro trys viena kitą papildančios dalys:

- mažiausiai 315 mlrd. Eur papildomų investicijų pritraukimas per ateinančius trejus metus, kuo efektyviau panaudojant viešuosius išteklius ir skatinant privačiojo sektoriaus investicijas.
- tikslinės iniciatyvos siekiant užtikrinti, kad šios papildomos investicijos atitiktų realiosios ekonomikos poreikius.
- priemonės, kuriomis siekiama užtikrinti didesnę reglamentavimo sistemos nuspėjamumą ir pašalinti investavimo kliūtis, taip didinant Europos patrauklumą ir kartu stiprinant šio plano poveikį.

Pažymėtina, jog EFSI nėra atskiras finansavimo/garantijų šaltinis. EFSI valdytoju paskirtas Europos Investicijų bankas, kuris veiks kaip EFSI valdytojas, t.y. EIB išduos paskolas (ar garantijas) savo vardu, o esant poreikiui pasitelks EFSI (lėšų fondo suformuoto iš EIB ir Europos Komisijos įnašų) garantiją (ar pergarantavimą)

EIB galės pasinaudoti EFSI teikiamomis teikiamais privalumais šiose prioritetinėse srityse:

- Energetikos sektoriaus vystymas, įskaitant energijos tiekimo saugumą;
- Transporto infrastruktūros ir įrangos bei novatoriškų transporto technologijų vystymas;
- Moksliniai tyrimai, technologinė plėtra ir inovacijos;
- Informacinių ir ryšių technologijų kūrimas ir diegimas;
- Aplinkos ir išteklių naudojimo efektyvumas;
- **Žmogiškasis kapitalas, kultūra ir sveikata;**
- MVĮ ir vidutinės kapitalizacijos įmonių, kuriose dirba iki 3 000 darbuotojų, projektai.

EIB finansuojami (ar garantuojami) projektai pasitelkiant EFSI garantiją (ar pergarantavimą) turi būti:

- ekonomiškai ir techniškai gyvybingi;

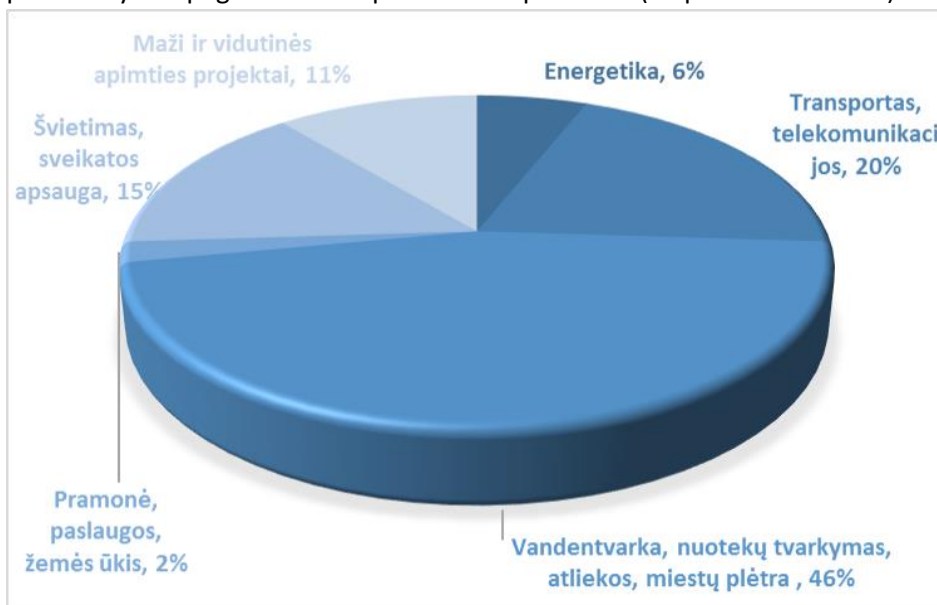
- atitinkantysi ES politikos tikslus (įskaitant pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo, ir kokybiškų darbo vietų kūrimo, ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos tikslus);
- užtikrinantysi papildymą (projektų rizikingumas turi būti didesnis nei tų projektų, kurie remiami vykdant įprastas EIB operacijas);
- maksimaliai padidinti, kai įmanoma, privačiojo sektoriaus kapitalo sutelkimą.

Pažymėtina, kad EIB finansavimas pasinaudojant EFSI galės būti papildoma priemonė įgyvendinant investicinius projektus, t. y. lėšos investiciniams projektams (jei jie atitiks keliamus reikalavimus) galės būti skiriamos iš struktūrinių fondų, EIB (pasitelkiant EFSI) ir kitų šaltinių.

Tačiau siekiant pasinaudoti EIB finansavimu (ar garantijomis), pasinaudojant EFSI teikiama galimybėmis, projektų apimtys turi viršyti 20 mln. Eur, o tai absoliučiai daugeliu atveju praktiškai nėra įmanoma kultūros paveldo objektų sutvarkymo ir aktualizavimo atveju (laikantis EFSI reikalavimų).

Veikla Lietuvoje

2009 – 2013 m. EIB Lietuvai suteikė beveik 1,5 mlrd. Eur paskolų³⁴. Paskolų pasiskirstymas pagal sektorius pateikiamas paveiksle (žr. paveiksle žemiau).

Paveikslas 8. EIB paskolų pasiskirstymas pagal sektorius.

Šaltinis: Europos investicijų bankas, EIB Lietuvoje 2009-2013 metais, 2014 m. vasario mėn.

Per penkerius metus svarbiausi EIB projektai Lietuvoje buvo paskolos, kuriomis buvo finansuojamos viešojo sektoriaus investicijos į infrastruktūrą, transporto, vandentvarkos ir nuotekų tvarkymo, sveikatos apsaugos ir švietimo sritis. Lėšos miestų plėtrai Lietuvoje buvo skirtos per JESSICA iniciatyvą. Įgyvendinant JESSICA programą, atnaujinti daugiabučiai Vilniuje, studentų bendrabučiai, sutaupyta daug energijos išteklių ir pagerinta gyventojų gyvenimo kokybė.

³⁴ Europos investicijų bankas, EIB Lietuvoje 2009-2013 metais, 2014 m. vasario mėn.

2013 m. pasirašytos septynios sutartys. 2013 m. EIB skyrė 87 mln. Eur paskolą naujos suskystintųjų gamtinių dujų (SGD) importo infrastruktūros statybai ir veiklai Klaipėdos uoste finansuoti („Gas import facility Lithuania“). Šios investicijos yra svarbios Lietuvai siekiant užtikrinti energijos tiekimo patikimumą, jo diversifikavimą ir atsarginį aprūpinimą, jei sutriktų dujų tiekimas³⁵.

Taip pat buvo pasirašytos sutartys dėl projektų: „Lithuanian railways rolling stock“ (50 mln. Eur), JHF LT Šiaulių bankas III (40 mln. Eur), „Nordea loan for SMEs“ (20 mln. Eur), JHF LT-VIPA-CPMA (20 mln. Eur), JHF LT-VIPA-CPMA II (10 mln. Eur), „Pohjola bank loan for SMEs and mid-caps“ (5 mln. Eur). Pasirašyta viena sutartis dėl kapitalo investicijų – Practica Venture Capital KUB (3,6 mln. Eur)³⁶.

2012 m. buvo pasirašyta viena 3,2 mln. Eur vertės sutartis („R&D relating to automobile parts designed to reduce weight and emissions and improve safety“ CIE Automotive SA). Suteiktos keturios garantijos – SIA Unicredit Leasing LT (6 mln. Eur), SEB Bankas Lithuania (10 mln. Eur), Šiaulių bankas (10 mln. Eur) ir SEB Bankas Lithuania (10 mln. Eur). Taip pat pasirašytos dvi sutartys dėl kapitalo investicijų – Practica Seed/Venture Capital (17 mln. Eur) ir LitCapital I (3,5 mln. Eur)³⁷.

Informacija apie EIB³⁸ veiklą Lietuvoje 2008-2013 m. pateikiama lentelėje žemiau.

Lentelė 18. EIB veikla Lietuvoje 2008-2013 m.

Mln. Eur / vnt.	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2008-2013
Paskolos (mln. Eur)	232	3,2	10,5	47	1.169	10	1.472
Individualios paskolos (mln. Eur)	137 ³⁹	3,2	-	20	1.154	-	1.314,2
Kredito linijos (mln. Eur)	95	-	10,5	27	15	10	157,5
Paskolų skaičius (vnt.)	7	1	2	2	4	1	17
Garantijos (mln. Eur)	-	36	22	72	75	-	-
Garantijų skaičius (vnt.)	-	4	3	2	1	-	10
Mikrofinansavimas (mln. Eur)	-	-	5	-	-	-	5
Sutarčių skaičius (vnt.)	-	-	1	-	-	-	1
Kapitalo investicijos (mln. Eur)	3,6	20,5	-	36	-	-	60,1
Sutarčių skaičius (vnt.)	1	2	-	3	-	-	6

Šaltinis: EIB Statistical Report 2013, EIB Statistical Report 2012, EIB Statistical Report 2011, EIB Annual Report 2010 – "Statistical" volume, EIB Annual Report 2009 – "Statistical" volume, EIB Statistical Report 2008.

Siūlomi bankiniai produktai

Pagrindinis EIB produktas yra paskolos. Jos sudaro maždaug 90 proc. banko įsipareigojimų⁴⁰. EIB taip pat finansuoja kompleksines ilgalaikes programas pagal „skėtines“

³⁵ Europos investicijų bankas, EIB Lietuvoje 2009-2013 metais, 2014 m. vasario mėn.

³⁶ EIB Statistical Report 2013

³⁷ EIB Statistical Report 2012

³⁸ Taip pat EIF.

³⁹ Investicinės paskolos arba skėtinės paskolos (angl. *Investment loans or Framework loans*).

⁴⁰ <http://www.eib.org/products/index.htm>

paskolas. Šios paskolos finansuoja eilę projektų: pastaruju metu dažniausiai infrastruktūros, energetinio efektyvumo, atsinaujinančių energijos išteklių transporto ir miestų plėtros sektoriuose⁴¹.

Lentelė 19. EIB produktai.

Paskolos sąlygos	
Tikslinė grupė	- tiek privatus, tiek viešasis sektoriai.
Projekto dydis	-daugiau nei 25 mln. €.
Paskolos dydis	-iki 50 proc. projekto vertės; paprastai paskola siekia apie 1/3 projekto vertės.
Palūkanų norma	Bankas yra pelno nesiekianti, orientuota į politinių tikslų siekimą institucija; EIB teikia lengvatines paskolas; palūkanų norma gali būti fiksuota, peržiūrima arba konvertuojamoji (t.y. palūkanų normos formulė gali būti peržiūrima tam tikrais iš anksto apibrėžtais laikotarpiais).
Specifiniai reikalavimai projektų turiniui	Projektas privalo atitikti EIB skolinimo tikslus ir būti ekonomiškai, finansiškai, techniškai ir aplinkosaugos požiūriu patikimas.
Valiuta	Paprastai paskolos suteikiamos eurais, tačiau taip pat gali būti teikiamos GBP, USD, JPY, SEK, DKK, CHF, PLN, CZK ir HUF ir kitomis valiutomis.
Atidėjimo laikotarpis	Analizuojama konkretaus projekto atveju; atidėjimo laikotarpis paskolos grąžinimui gali būti skiriamas projekto statybų etape.
Mokesčiai ir rinkliavos	
Mokesčiai	Tam tikrais atvejais reikalaujama mokesčių, susijusių su projekto vertinimu, teisinėmis paslaugomis, įsipareigojimu, nepanaudojimu ir pan.
Kitos sąlygos	
	Finansavimo sąlygos priklauso nuo investicijų tipo ir trečiųjų šalių pasiūlyto paskolos užtikrinimo (bankai ar bankų sindikatai, kitos finansų institucijos ar motininės įmonės).
Paskolos mokėjimas	Paprastai paskolos grąžinamos mokant du arba vieną kartą per metus.

Šaltinis: <http://www.eib.org/products/loans/index.htm>

EIB taip pat gali teikti papildomą paramą prioritetiniams projektams, panaudodamas aukštesnės rizikos priemones nei įprastai.

Parama teikiama per Struktūruotą finansinę priemonę (*angl. Structured Finance Facility (SFF)*) ir apima tokias priemones kaip privilegijuotąsias paskolas ir garantijas dėl rizikų, galinčių pasireikšti iki projekto užbaigimo, taip pat ankstyvasias veiklos vykdymo rizikas, subordinuotas paskolas ir garantijas, reitinguojamas aukščiau už akcininkų subordinuotas skolas, „*mezzanine*“ finansavimą, su projektu susijusias išvestines finansines priemones⁴².

EIB gali suteikti garantijas dideliems ir mažiems projektams, kad jie taptų patrauklesni investuotojams, garantijas privilegijuotoms ir subordinuotoms paskoloms arba standartine forma, arba kaip finansinių įsipareigojimų (*angl. debt service*) garantija⁴³.

Bankas taip pat investuoja į organizacijų/įmonių nuosavą kapitalą (taip pat ir į rizikos kapitalo investicijas), į projektus arba fondus. EIB investuoja į infrastruktūrą, aplinkosaugą, energetinį efektyvumą ir atsinaujinančius energijos išteklius, miestų plėtrą⁴⁴.

⁴¹ <http://www.eib.org/products/loans/index.htm>

⁴² <http://www.eib.org/products/sff/index.htm>

⁴³ <http://www.eib.org/products/guarantees/index.htm>

⁴⁴ http://www.eib.org/products/equity_funds/index.htm

Pasinaudodama rizikos kapitalo priemone, EIB finansuoja rizikos kapitalo fondus ir saugumo paketus fondams, taip pat suteikia tikslines ir subordinuotas paskolas⁴⁵.

EIB taip pat finansuoja mikrofinansų institucijas, lėšų teikėjus ir kitus šio sektoriaus žaidėjus, finansuojančius specifinius rinkos trūkumus ir siūlančius sprendimus mikro, mažoms ir vidutinėms įmonėms. 2011 m. pabaigoje EIB grupė 60-iai mikrofinansų projektų ir tarpininkų buvo suteikusi 548 mln. Eur finansavimą.

Mikrofinansų institucijoms parama teikiama paskolų, garantijų ir kapitalo forma. EIB teikia tiesiogines paskolas arba netiesiogiai finansuoja per specialius tarpininkus⁴⁶.

Strateginės infrastruktūros srityse, t.y. moderni uostų infrastruktūra, patikima ir ekologiška energija, geležinkelių transporto koridoriai, saugūs oro uostai, regioninio vystymosi infrastruktūra, efektyvūs elektros perdavimo tinklai, konkurencingas energijos tiekimas, tvari miestų infrastruktūra, saugus kelių transportas, EIB be finansavimo siūlo techninę pagalbą ir konsultacines paslaugas per JASPERS iniciatyvą tam, kad būsima infrastruktūra būtų vystoma tvariai.

2013 m. EIB kartu su Europos Komisija pradėjo projektų obligacijų iniciatyvos bandomąjį etapą. Šios rizikos pasidalijimo priemonės tikslas — sudaryti sąlygas projekto įmonėms išleisti skolos kapitalo rinkų investuotojams patrauklias projekto obligacijas TEN-T, TEN-E, telekomunikacijų ir plačiajuosčio ryšio tinklų sektoriuose. Projektų obligacijomis siekiama padėti projektus įgyvendinančioms įmonėms pačioms leisti investicinio reitingo obligacijas. Naudojant Europos Komisijos ir EIB sukurtą rizikos pasidalijimo priemonę, pirmaeilių obligacijų kredito reitingas galėtų padidėti iki tokio lygio, kad būtų pritraukta institucinių investuotojų. Daugiausia dėmesio skiriama papildomų lėšų pritraukimui kapitalo rinkose. Bandomuoju laikotarpiu iš ES biudžeto skirta 230 mln. € garantinių lėšų investicijoms į infrastruktūrą transporto, energetikos ir ryšių sektoriuose. Tai turėtų sudaryti sąlygas EIB finansuoti infrastruktūros projektus, kurių vertė lyginant tris sektorius didesnė kaip 4 mlrd. Eur.

2013 m. finansuoti pirmieji du Projektų obligacijų iniciatyvos projektai (Didžiojo Gabardo jūros vėjo energijos perdavimo jungtis (Jungtinė Karalystė)⁴⁷ ir A11 greitkelio jungtis (Belgija)⁴⁸). Pirmosios dvi projektų obligacijų emisijos Ispanijoje ir Jungtinėje Karalystėje parodė ne tik rinkos pajėgumą, bet ir teigiamą EIB dalyvavimo poveikį nustatant kainą ir pristatant didelius kapitalo projektus⁴⁹.

2.2.3.1.4 Europos Tarybos vystymo bankas

Strategija, veikla, veikla Lietuvoje

Europos Tarybos vystymo banko (*angl. Council of Europe Development Bank*) (toliau – CEB) tikslas – įgyvendinti Europos Tarybos solidarumo politiką finansuojant projektus, skatinančius tvarų ir tolygų augimą.

⁴⁵ http://www.eib.org/products/venture_capital/index.htm

⁴⁶ <http://www.eib.org/products/microfinance/index.htm>

⁴⁷ <http://www.eib.europa.eu/projects/press/2013/2013-204-institutional-investor-support-for-greater-gabard-offshore-transmission-link-encouraged-by-first-use-of-project-bond-credit-enhancement-scheme-in-uk.htm>

⁴⁸ <http://www.eib.europa.eu/projects/press/2014/2014-066-eib-backs-a11-belgian-motorway-link.htm>

⁴⁹ Europos investicijų bankas, 2013 m. veiklos ataskaita.

Bankas veiklą vykdo trijose srityse: skatina socialinę integraciją, viešąją infrastruktūrą, turinčią socialinį elementą, ir aplinkos apsaugą.

Socialinės integracijos srityje bankas vykdo projektus, susijusius su pabėgėliais, migrantais ir tremtiniais, socialiniu būstu, darbo vietų kūrimu ir išsaugojimu bei gyvenimo sąlygų miestuose ir kaimo vietovėse gerinimu. Aplinkosaugos srityje CEB sistemškai reaguoja į stichines nelaimes ir ekologines katastrofas, skatina gamtos, istorinio ir kultūrinio paveldo apsaugą. CEB dirba su viešosios infrastruktūros projektais sveikatos apsaugos, švietimo ir mokslo, administracinių ir teisminės valdžios paslaugų srityse.

CEB 2014-2016 m. plėtros plane nustatytos šios strateginės kryptys⁵⁰:

- didesnė pagalba socialiai orientuotoms investicijoms;
- pagalba valstybėms įsisavinant ESF lėšas socialiniuose sektoriuose;
- tinkamas reagavimas į nepakankamą socialinio sektoriaus finansavimą;
- didesnė pagalba darbo vietų kūrimui ir išsaugojimui;
- nuolatinė inovacinė ir nesusijusi su paskolomis veikla.

Banko tikslinė grupė yra 22 Centrinės, Rytų ir Pietų Europos valstybė⁵¹. Šioms valstybėms teikiamas prioritetas, tačiau banko finansavimas neapsiriboja vien tik jomis.

Pagrindiniai banko veiklos ir finansiniai rodikliai pateikiami lentelėje žemiau.

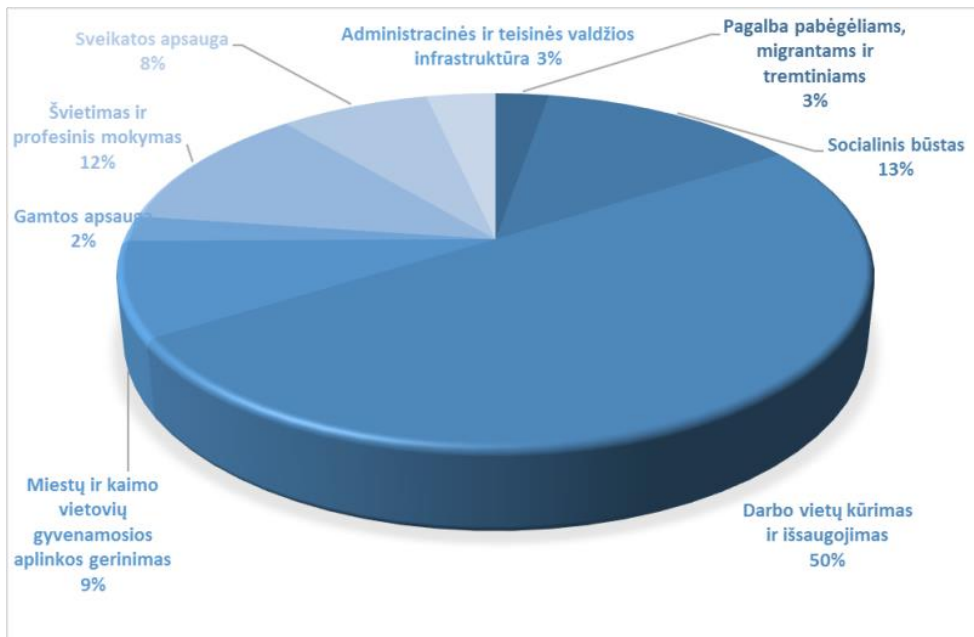
Lentelė 20. Pagrindiniai CEB veiklos ir finansiniai rodikliai.

Mln. Eur / Vnt.	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008-2013
Patvirtinta projektų (mln. Eur)	1.861	2.665	2.267	2.110	1.798	2.274	12.975
Projektų skaičius (vnt.)	36	36	31	34	28	38	206
Prisiimta finansinių įsipareigojimų (mln. Eur)	1.958	2.050	2.311	1.798	1.019	2.262	-
Išmokėta lėšų (mln. Eur)	1.505	1.806	1.782	1.855	1.584	1.845	10.377
Turimų paskolų portfelis (mln. Eur)	12.423	12.198	11.988	12.075	12.131	12.582	-

Šaltinis: CEB Annual Report 2013, CEB Annual Report 2012, CEB Annual Report 2011, CEB Annual Report 2010, CEB Annual Report 2009, CEB Annual Report 2008.
2013 m. pasirašytų sutarčių pasiskirstymas pagal sektorius pateikiamas paveiksle.

⁵⁰ http://www.coebank.org/documents/67/2014_2016_development_plan_English_Lhtb2si.pdf

⁵¹ Albanija, Bosnija ir Hercegovina, Bulgarija, Kroatija, Kipras, Čekija, Estija, Gruzija, Vengrija, Kosovas, Makedonija, Latvija, Lietuva, Malta, Juodkalnija, Moldova, Lenkija, Slovakija, Rumunija, Serbija, Slovėnija, Turkija

Paveikslas 9. 2013 m. pasirašytų sutarčių pasiskirstymas pagal sektorius.

Šaltinis : <http://www.coebank.org/Contenu.asp?arbo=90&theme=2>

Žemiau pateikiama informacija apie CEB paskolų pasiskirstymą pagal sektorius 2008-2013 m. ES (žr. lentelę žemiau). Pateikiama informacija tik apie ex-ante vertinimui aktualius sektorius.

Lentelė 21. CEB projektų pasiskirstymas pagal sektorius 2009-2013 m.

Sektorius	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2009-2013
Socialinis būstas mažas pajamas gaunantiems žmonėms							
Pasirašytų sutarčių vertė (mln. Eur)		470	342	319	222	300	1.653
Pasirašyta sutarčių (vnt.)		n/d	5	6	3	2	-
Miesto ir kaimo vietovių plėtra							
Pasirašytų sutarčių vertė (mln. Eur)		473	384	279	294	199	1.629
Pasirašyta sutarčių (vnt.)		n/d	11	7	9	9	-
Aplinkos apsauga							
Pasirašytų sutarčių vertė (mln. Eur)		390	315	180	62	53	1.000
Pasirašyta sutarčių (vnt.)		n/d	8	5	3	4	-
Istorinio ir kultūros paveldo objektų apsauga ir rekonstrukcija							
Pasirašytų sutarčių vertė (mln. Eur)		3	5	11	16,8	0	35,8
Pasirašyta sutarčių (vnt.)		1	1	2	1	0	5
Sveikatos apsauga							
Pasirašytų sutarčių vertė (mln. Eur)		235	163	129	256	173	956
Pasirašyta sutarčių (vnt.)		n/d	5	4	3	3	-
Švietimas ir profesinis mokymas							
Pasirašytų sutarčių vertė (mln. Eur)		716	228	208	0	186	1.338
Pasirašyta sutarčių (vnt.)		n/d	6	3	0	5	-
Administracinės ir teisinės valdžios paslaugos							

Pasirašytų sutarčių vertė (mln. Eur)	26	181	119	52	80	458
Pasirašyta sutarčių (vnt.)	3	4	4	2	2	15

Šaltinis: CEB Annual Report 2013, CEB Annual Report 2012, CEB Annual Report 2011, CEB Annual Report 2010, CEB Annual Report 2009.

2013 m. išaugo socialinio būsto finansavimas mažas pajamas gaunantiems žmonėms, švietimo ir profesinio mokymo, administracinės ir teisminės valdžios paslaugų srityse, sumažėjo – sveikatos apsaugos, istorinio ir kultūros paveldo objektų apsaugos ir rekonstrukcijos, aplinkos apsaugos, miesto ir kaimo vietovių plėtros srityse. Matomi svyravimai gali būti nulemti geresnės kokybės projektų pasiūlos konkrečiais metais, taip pat bendros EIB skolinimo apimtys svyravimų.

Kartu su Europos Komisija ir EIB CEB dalyvauja Bendros Europos paramos tvarioms investicijoms į miestų teritorijas (JESSICA) (*angl. Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas*) iniciatyvoje⁵².

Veikla Lietuvoje

Lietuva CEB nare tapo 1996 m. 2010-2013 m. Lietuvoje projektų patvirtinta nebuvo. 2013 m. buvo išmokėti 47 mln. Eur. Informacija apie patvirtintų projektų ir išmokėtų lėšų skaičių Lietuvoje 2008-2013 m. pateikiama lentelėje (žr. Lentelę žemiau).

Lentelė 22. Patvirtinta projektų ir išmokėta lėšų Lietuvoje 2008-2012 m.

Mln. Eur	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008-2013
Patvirtinta projektų	-	130,0	-	-	-	-	130,0
Išmokėta lėšų	-	28,0	-	-	55,0	47,0	

Šaltinis: CEB – Annual Report 2013, Annual Report 2012, CEB – Annual Report 2011, CEB – Annual Report 2010, CEB – Annual Report 2009, CEB – Annual Report 2008.

2009 m. Lietuvos Respublikos finansų ministerija pasirašė sutartį su CEB dėl ilgalaikės 130 mln. Eur paskolos Lietuvai, skirtos kofinansuoti valstybės investicijas į socialinės infrastruktūros plėtros projektus. Paskolos grąžinimo laikotarpis – 15 metų. Paskola teikiama dalimis, kiekvieną kartą bankui nustatant konkrečią palūkanų normą. 2009 m. buvo pasiskolinta 28 mln. eurų, už šią sumą mokant 4,7 proc. palūkanų⁵³.

2009 m. CEB kartu su Lietuvos Respublikos Vyriausybe patvirtino programą (74 mln. Eur), skirtą investicijoms į viešąją infrastruktūrą per Lietuvos nacionalinę investicijų programą 2009-2011 m. Taip pat CEB kartu su Lietuvos Respublikos Vyriausybe patvirtino 33 mln. Eur programą, skirtą mokyklų pastatų atnaujinimui, įskaitant ir mokyklinių autobusų įsigijimą.

Taip pat 2009 m. buvo patvirtinta nauja programa (10 mln. Eur) Estijai, Latvijai ir Lietuvai per Skandinaviska Enskilda Banken Group AB (SEB) (Švedija), skirta projektams atliekų surinkimo ir tvarkymo, nuotekų šalinimo tinklų modernizavimo ir energetinio efektyvumo gyvenamuosiuose namuose projektams, bei 5 mln. Eur programa viešųjų paslaugų pastatų atnaujinimui ir greitosios pagalbos ir policijos mašinų įsigijimui.

⁵² <http://www.coebank.org/Contenu.asp?arbo=94&theme=2&ChangeLangue=EN>

⁵³ http://www.finmin.lt/web/finmin/naujienos?erp_item=naujiena_001152

Siūlomi bankiniai produktai

Bankas savo klientams siūlo ilgalaikes paskolas ir garantijas, taip pat įnašus iš patikos sąskaitų (angl. trust accounts), kuriais finansuoja projekto įgyvendinimą.

Paskolos

Pagrindinė banko veikla yra paskolos. CEB gali finansuoti individualius projektus arba paskolų programas, kurios gali apimti vieną arba keletą sektorių. Paskolos gali būti suteikiamos banko narėms, bet kokiam juridiniam asmeniui, patvirtintam konkrečios valstybės narės, kuri taip pat laiduoja už skolą, bet kokiam juridiniam asmeniui, patvirtintam banko narės, jei banko Administracinė taryba patvirtina, jog paskola turi tinkamas garantijas.

Lentelė 23. Paskolos sąlygos.

Paskolos sąlygos	
Tikslinė grupė	-vyriausybės, vietos ir regionų valdžios institucijos, privačios ar valstybinės finansų įstaigos; bankas tiesiogiai nefinansuoja fizinių asmenų.
Dydis	Paprastai CEB finansavimas neviršija 50 proc. visų tinkamų projekto išlaidų; išskirtiniais atvejais finansavimas gali siekti iki 90 proc., ypač tikslinėse valstybėse.
Palūkanų norma	CEB pritraukia lėšas geriausiomis sąlygomis, tuo metu esančiomis kapitalo rinkose. Šios sąlygos perduodamos skolininkams, taikant mažiausią galimą maržą, į kurią taip pat įeina banko veiklos išlaidos; bankas neteikia subsidijų; fiksuta arba kintančia palūkanų norma; išskirtiniais atvejais paskola gali būti derinama su palūkanų normos subsidijomis.
Valiuta	Paprastai paskolos išduodamos eurais, tačiau, priklausomai nuo konkrečių aplinkybių, gali būti išduodamos ir kita valiuta.
Atidėjimo laikotarpis, mokėjimų pradžia	Analizuojama konkretaus projekto atveju.
Kitos paskolos sąlygos	
Techninė parama	Projektui gali būti teikiama techninė parama.
Rizikų vertinimas	Esant poreikiui bankas vertina ne tik skolininko, bet ir laiduotojo kreditingumą.
Paskolos užtikrinimas	Bankui pareikalavus, skolininko įsipareigojimai turi būti užtikrinti trečiosios šalies. Laiduotoju gali būti valstybė narė, vyriausybės institucija, finansų įstaiga arba kitas viešasis arba privatus juridinis asmuo, patvirtintas CEB.
Projekto priežiūra	Projektui prasidėjus bankas atlieka nuolatinės priežiūros procedūras ir patikras vietoje.
Paskolos mokėjimas	Paskolos išmokamos mažiausiai dviem dalimis, įvertinant a) esamą projekto situaciją / pažangą; b) projekto / skolininko lėšų įsisavinimo pajėgumus.

Šaltinis: CEB, Loan and Project Financing Policy; CEB, Handbook for the Preparation and Monitoring of Projects

Garantijos

Bankas teikia garantijas finansų įstaigoms, patvirtintoms banko narių gauti paskolas, skirtas įgyvendinti banko tikslus. Kiekvienu atveju vertinama konkreti situacija.

Patikos sąskaitos

Bankas gali atidaryti ir naudoti patikos sąskaitas savo veikloje. Patikos sąskaitos gali būti naudojamos teikiant palūkanų subsidijas paskoloms, suteiktoms CEB, arba teikiant

subsidijas investicijoms arba techninei paramai. Patikos sąskaitos ištekliai gali būti naudojami projektams, turintiems ženklų socialinį poveikį ir įgyvendinamiems nustatytoje valstybėje.

2.2.3.1.5 Tarptautinių finansinių institucijų finansavimo apibendrinimas

Tarptautinės finansų institucijos nėra finansavę privataus kultūros paveldo objektų ekonominio aktualizavimo projektų Lietuvoje. Nors vidinės taisyklės nedraudžia skolinti kultūros paveldo objektų aktualizavimo veikloms ir netgi yra vienos iš galimų finansavimo sričių, tačiau tokio tipo projektai absoliučia dauguma atvejų yra mažos apimties ir tik išskirtiniais atvejais galima atrasti projektus reikalaujančius didelių investicijų. Aukščiau pateiktoje analizėje pastebėta, jog dažniausiai šios institucijos finansuoja projektus, kurių apimtis nuo 5-50 mln. Eur ir daugiau. Atsižvelgiant į šią tendenciją, rekomenduojama apsvastyti sukurti struktūrą kuriai finansavimą suteiktų tarptautinės finansinės institucijos, o tokia struktūra finansuotų tam tikros srities projektus apjungdami juos į vieną paketą (angl. „project pooling“).

2.2.4 KP aktualizavimo investicijų pasiūlos analizė

Kultūros paveldo sektoriaus finansavimas 2014-2020 m. programavimo laikotarpiu

Finansavimo šaltiniai kultūros paveldo objektams yra išdėstyti Lietuvos ESTEP studijoje. 2010–2014 m. nekilnojamojo kultūros paveldo vertybių tvarkybos darbai buvo finansuojami iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto, savivaldybių biudžeto ir Europos Sąjungos struktūrinių fondų bei Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansavimo mechanizmų.

Lentelė 24. KP objektų 2010–2014 m. tvarkybai skirtos lėšos, tūkst. Eur .⁵⁴

Asignavimų valdytojas	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.
Kultūros paveldo departamentas	3.011,8	2.613,5	3.033,5	3.004,5	3.556,5
Savivaldybės	3.327,2	3.192,3	3.541,1	n.d.	n.d.
ES struktūrinių fondų lėšos	17.253,7	17.253,7	17.253,7	17.253,7	17.253,7
EEE mechanizmas	2.240	2.240	2.240	2.240	3.134,1
Kaimo plėtros programos lėšos	1.126,3	1.126,3	1.126,3	1.126,3	1.126,3
Iš viso:	26.959	26.425,8	27.194,6	23.624,5	25.070,6

Reikšmingiausias finansavimo šaltinis buvo Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos, kurių vidutiniškai per metus buvo skiriama apie 17,2 mln. Eur . Reikšmingas finansavimo šaltinis 2010–2014 m. buvo Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos administruojamos programos. Skaičiuojant visas programas, Kultūros paveldo departamentas 2010–2014 m. vidutiniškai per metus nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybai skyrė 3.044 tūkst. eurų. Lyginant su 2010 m. KPD skiriamas finansavimas kultūros paveldo tvarkybai 2014 m. išaugo 15 proc. ir siekė 3.556,5 tūkst. Eur , tačiau 2007 m. (iki krizinio laikotarpio) finansavimo lygio dar nepasiekė. Nekilnojamojo kultūros paveldo vertybių tvarkybos darbai

⁵⁴ ESTEP studija, 15 psl.

buvo finansuojami keturių Kultūros paveldo departamento administruojamų programų lėšomis⁵⁵:

- Nekilnojamojo kultūros paveldo paveldotvarkos programos;
- Lietuvos Respublikos ir Šventojo Sosto sutarties dėl bendradarbiavimo švietimo ir kultūros srityje (paveldotvarkos) programos;
- Žemaičių krikšto ir Žemaičių vyskupystės įsteigimo 600 metų jubiliejaus minėjimo 2009–2017 m. programos;
- Jono Pauliaus II piligrimų kelio kūrimo ir jo objektų pritaikymo (paveldotvarkos) piligrimų ir turizmo reikmėms programos.

2007–2013 m. ES struktūrinės paramos Lietuvai panaudojimo metu nekilnojamo kultūros paveldo vertybių tvarkybos darbai buvo finansuojami pagal tris Ūkio ministerijos administruojamas priemones⁵⁶:

- VP3–1.3–ŪM–02–V Viešųjų nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms;
- VP3–1.3–ŪM–05–R Viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra regionuose;
- VP3–1.3–ŪM–06–K Turizmo paslaugų/produktų, įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas.

Analizuojamu laikotarpiu ES struktūrinė parama buvo skiriama nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybai finansuoti susiejant paveldo objektų tvarkybą su jų pritaikymu turizmo reikmėms. Pagal priemonę „Viešųjų nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms“ 2007–2013 m. laikotarpiu buvo skirta 74.039,1 tūkst. Eur . Viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtros regionuose projektų įgyvendinimui, kurių metu buvo atliekami nekilnojamojo kultūros paveldo objektų (pastatų) ir jų aplinkos tvarkybos darbai, buvo išmokėta 4.461,7 tūkst. Eur . Dar 7.767,6 tūkst. Eur nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų tvarkybai buvo skirta pagal priemonę Turizmo paslaugų/produktų, įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas. Pagal Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansavimo mechanizmus (toliau – EEE) 2009–2014 m. buvo įgyvendinama programa – LT 06 Kultūros ir gamtos paveldo išsaugojimas ir atgaivinimas. Šios programos metu buvo finansuojami medinio nekilnojamojo kultūros paveldo statinių tvarkybos projektai, taip pat iš dalies sutvarkytų nemedinių nekilnojamojo kultūros paveldo statinių tvarkybos darbų užbaigimo ir pritaikymo visuomenės reikmėms projektai bei taikomieji kultūros paveldo tyrimai. 2008–2011 m. nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybai buvo skirta 11,2 mln. Eur , o 2014–2016 m. laikotarpiui patvirtintas 9,4 mln. EUR finansavimas. 2013 m. buvo paskelbtas kvietimas teikti paraiškas nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybai finansuoti EEE mechanizmų lėšomis. Nuo 2007 m. įgyvendinama Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 m. programa finansuojama Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai lėšomis. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų savininkai (valdytojai) galėjo gauti paramą paveldo objektų tvarkybai ir pritaikymui pagal dvi Žemės ūkio ministerijos administruojamos Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 m. programos priemones: i) kaimo atnaujinimas ir plėtra, ir ii) vietos plėtros strategijų įgyvendinimas. Pagal priemonę „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“ buvo skirta 574,2 tūkst. Eur savivaldybių planavimo būdu numatytiems regioniniams projektams įgyvendinti. Priemonė „Vietos plėtros strategijų

⁵⁵ ESTEP studija, 15 psl.

⁵⁶ ESTEP studija, 16 psl.

įgyvendinimas“ buvo įgyvendinama LEADER metodu: jos dėka vietos veiklos grupės turėjo galimybę gauti finansavimą paveldo objektų tvarkybai ir pritaikymui. Paveldo tvarkybai pagal šią priemonę buvo skirta 4,62 mln. Eur, o dar 1,01 mln. Eur tvarkybai skyrė pačios bendruomenės.⁵⁷

Kultūros srities finansavimas ES paramos (struktūrinių fondų) lėšomis

2014-2020 m. Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programoje (toliau – Veiksmų programa), pagrindinės investicijos į kultūros infrastruktūrą numatomos pagal šiuos prioritetus:

5.4. INVESTICINIS PRIORITETAS : Kultūros ir gamtos paveldo apsauga, propagavimas ir vystymas (6c)

UŽDAVINYS: Padidinti kultūros ir gamtos paveldo aktualumą, lankomumą ir žinomumą, visuomenės informuotumą apie juos supančią aplinką

Lentelė 25. ERPF specifiniai programos rezultato rodikliai.

ERPF specifiniai programos rezultato rodikliai								
Nr.	Rodiklio pavadinimas	Rodiklio matavimo vienetai	Regiono kategorija	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektina reikšmė (2023)	Duomenų šaltinis	Atsiskaitymo dažnumas
1.	Gerais informuotų apie aplinkos išteklius šalies gyventojų dalis	Proc.	Mažiau išsivystęs	55	2011	65	Euro barometras	Du kartus per laikotarpį
2.	Lietuvos gyventojų, bent kartą per pastaruosius 12 mėn. apsilankiusių kultūros paveldo objekte, dalis	Proc.	Mažiau išsivystęs	53	2013	60	Euro barometras	Du kartus per laikotarpį
3.	Turistų (užsienio ir vietos) kelionių skaičius prioritetinguose turizmo plėtros regionuose	Skaičius	Mažiau išsivystęs	4 420 000	2012	4 862 000	Lietuvos statistikos departamentas	Kartą per metus

Investicinio prioriteto įgyvendinimo veiklos

- Saugomų teritorijų tvarkymas, pritaikymas lankymui ir propagavimas. Numatoma skirti paramą saugomų teritorijų ir jose esančių kultūros ir gamtos paveldo objektų tvarkymui, pažinimui ir jų apsaugai reikalingų lauko informacinių sistemų įrengimui, lankytojų centrų, saugomų teritorijų lankymo ir poilsio infrastruktūros plėtrai bei rinkodarai, siekiant sudaryti galimybę visuomenei pasiekti visus svarbiausius išskirtinę vertę formuojančius gamtos objektus, juos pažinti ir atsakingai leisti laiką gamtoje.
- Visuomenės informavimas apie aplinką ir aplinkosauginių-rekreacinių objektų infrastruktūros tobulinimas. Siekiant didinti visuomenės aplinkosauginį sąmoningumą

⁵⁷ ESTEP studija, 16-17 psl.

ir informuotumą apie aplinką, keisti ir ugdyti visuomenės mąstymą ir vartojimo kultūrą, skatinančią tausiai naudoti išteklius, numatoma finansuoti visuomenės informavimo, edukacines ir švietimo įvairiais aplinkos klausimais priemones. Taip pat numatomas valstybinės reikšmės parkų (kaip kultūros vertybių), aplinkosauginių-rekreacinių objektų modernizavimas, didinant jų patrauklumą, lankomumą ir šviečiamąjį/edukacinį poveikį, kas taip pat iš dalies prisidės prie regionų ekonominės plėtros ir/ar integruotų regiono investicijų planų įgyvendinimo.

- Bus vykdomas kultūros paveldo objektų kompleksiškas sutvarkymas ir pritaikymas kultūros, edukacinėms, ekonominėms ir socialinėms reikmėms, inovatyviai panaudojant jų socialinį ir ekonominį potencialą. Pritaikius pastatus naudojimui bus padidintas jų patrauklumas ir ekonominis gyvybingumas. Koordinuojant šias investicijas su regioninės plėtros, o ypač – ITI strategijomis, bus užtikrintas jų kompleksiškus ir papildomumas.
- Numatoma finansuoti prioritetinių turizmo plėtros regionų, produktų ir trasų rinkodaros veiklas (prioritetiniai turizmo plėtros regionai išskirti Lietuvos turizmo plėtros 2014–2020 m. programoje, atsižvelgiant į Ūkio ministerijos užsakymu atliktą Europos Sąjungos paramos poveikio Lietuvos turizmo sektoriui ir plėtros galimybių vertinimą (2013 m.): Vilniaus regionas, Pajūrio regionas, Nemuno žemupio regionas, Pietų Dzūkijos regionas, Rytų Aukštaitijos regionas, Žemaitijos aukštumų regionas). Rinkodaros veiklų efektyvumui užtikrinti bus finansuojamos turizmo įvaizdžio ir įgyvendinamų rinkodaros priemonių efektyvumo tyrimai. Taip pat planuojama sukurti turizmo objektų, maršrutų ir trasų ženklavimo sistemą (informacinius standus, ženklus, užrašus, nuorodas ir kt.), dėl kurių bus sudarytos sąlygos turistams ir lankytojams lengvai orientuotis ir gauti visą reikalingą informaciją, susijusią su turizmo ištekliais. Informacinė infrastruktūra bus plėtojama, išnaudojant regioninio bendradarbiavimo galimybes ir įgyvendinant darnios turizmo plėtros principus.

Lentelė 26. ERPF bendrieji ir specifiniai produkto rodikliai.

ERPF bendrieji ir specifiniai produkto rodikliai							
Nr.	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetai	Fondas	Regiono kategorija	Siektina reikšmė (2023)	Duomenų šaltinis	Atsiskaitymo dažnumas
1.	Numatomo apsilankymų remiamuose kultūros ir gamtos paveldo objektuose bei turistų traukos vietose skaičiaus padidėjimas	Apsilankyma i per metus	ERPF	Mažiau išsivystęs	220 000	Duomenys iš projektų	Kartą per metus
2.	Sutvarkyti, įrengti ir pritaikyti lankymui gamtos ir kultūros paveldo objektai ir teritorijos	Skaičius	ERPF	Mažiau išsivystęs	165	Duomenys iš projektų	Kartą per metus
3.	Įgyvendinamos turizmo rinkodaros priemonės	Skaičius	ERPF	Mažiau išsivystęs	560	Duomenys iš projektų	Kartą per metus

Šio uždavinio Kultūros ministerijos koordinuojamoms priemonėms įgyvendinti iš ERPF numatoma skirti 86,8 mln. Eur .

7.1. INVESTICINIS PRIORITETAS. Užimtumą skatinančio ekonomikos augimo kuriant vidinį potencialą rėmimas kaip dalis konkrečioms sritims skirtos teritorinės strategijos, įskaitant nuosmukį patiriančių pramoninių regionų pertvarkymą ir specifinių gamtos ir kultūros išteklių prieinamumo bei naudojimosi jais gerinimą (8b)

7.1.1. KONKRETUS UŽDAVINYS. Padidinti ūkinės veiklos įvairovę ir pagerinti sąlygas investicijų pritraukimui, siekiant kurti naujas darbo vietas tikslinėse teritorijose (miestuose)

7.1. Investicinio prioriteto įgyvendinimo veiklos

- Viešųjų erdvių modernizavimas, kuriant papildomus ar naujus miestų traukos centrus ar stiprinant esamus: tam panaudojant vietovės identitetą formuojančius gamtinio karkaso, kultūros paveldo, urbanistinių struktūrų ir kraštovaizdžio elementus, svarbią vietos bendruomenei, miesto bei regiono gyventojams kultūros infrastruktūrą. Siekiama kurti vietinę paklausą, skatinti papildomus lankytojų srautus, formuojant paklausą vietos verslams, didinant patrauklumą investicijoms, verslo plėtrai, naujų darbo vietų kūrimui.
- Neišnaudota apleistos infrastruktūros ir teritorijų konversija, sukuriant sąlygas pritraukti į jas naujas komercines veiklas, pritaikant socialinei, kultūros infrastruktūrai, bendruomenių veiklai (įskaitant taršos likvidavimą ar aplinką žalojančių pastatų ir statinių griovimą, kur reikalinga). Bus skatinamos investicijos į apleistas teritorijas ir nenaudojamą infrastruktūrą, jos pritaikymą veikloms, kurios sudarys sąlygas naujiems socialinės ir ekonominės plėtros židiniams šiose teritorijose ir sudarys prielaidas privačioms investicijoms (sukuriant tam palankią infrastruktūrą).

Lentelė 27. ERPF bendrieji ir specifiniai programos produkto rodikliai.

ERPF bendrieji ir specifiniai programos produkto rodikliai							
Nr.	Rodiklio pavadinimas	Matavi mo vienetai	Fondas	Regiono kategorija	Siektina reikšmė (2023)	Duomenų šaltinis	Atsiskaitymo dažnumas
1.	Sukurtos arba atnaujintos atviros erdvės miestų vietovėse	m ²	ERPF	Mažiau išsivystęs	6 000 000	Duomenys iš projektų	Kartą per metus

Papildomai, investicijos į kultūros paveldo yra numatomos pagal 9.1. investicinį prioritetą „Investicijos į sveikatos ir socialinę infrastruktūrą, kuria prisidedama prie nacionalinės, regionų ir vietos plėtros, su sveikatos būkle susijusios nelygybės mažinimo, socialinės įtraukties skatinimo, suteikiant geresnę prieigą prie socialinių, kultūrinių ir rekreacinių paslaugų, ir perėjimo nuo institucinių prie bendruomeninių paslaugų“.

Bendrai ES SF ir nacionalinio biudžeto lėšos, numatomos skirti 2014-2020 m. investicijoms į kultūros infrastruktūros objektus ir kultūros paveldą, yra numatytos Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu patvirtintuose **NPP įgyvendinimo tarpinstituciniuose veiklos planuose**.

Apskaičiuojant bendrą finansavimo pasiūlą kultūros sektoriui reikėtų įvertinti ir kitus Veiksmų programos investicinius prioritetus, už kurių įgyvendinimą yra atsakingos kitos ministerijos, tačiau kurie apima investicijas į kultūros sektorių. Geriausiai tam pasitarnauja 2014-2020 m. nacionalinės pažangos programos horizontaliojo prioriteto „Kultūra“ tarpinstitucinis veiklos planas bei 2014-2020 m. nacionalinės pažangos programos horizontaliojo prioriteto „Regioninė plėtra“ tarpinstitucinis veiklos planas. Nors šiuose planuose nėra pateikiamas planuojamų priemonių finansavimo išskaidymas pagal finansavimo šaltinius, taigi ir nėra galimybės identifikuoti, koks tiksliai yra ES struktūrinių fondų, nacionalinio biudžeto ir kitų finansavimo šaltinių dydis, vis dėlto manytina, kad šiuose dokumentuose pateikiami duomenys yra labiausiai atspindintys viešojo sektoriaus

finansavimo šaltinių finansavimo pasiūlą privataus kultūros paveldo sektoriui visam 2014-2020 m. periodui.

Apačioje pateikiama lentelė, kurioje nurodytos priemonės iš abiejų tarpinstitucinių veiklos planų, numatančios investicijas, kurios galėtų būtų prieinamos kultūros paveldo objektų infrastruktūros sutvarkymui ir aktualizavimui. Iš lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad maksimalios ES paramos ir nacionalinio biudžeto lėšos į kultūros paveldo infrastruktūrą 2014-2020 m. sudaro apie 180 mln. Eur .

Lentelė 28. Tarpinstitucinio plano priemonės.

Tarpinstitucinio veiklos plano priemonės numeris	Horizontaliojo prioriteto „Kultūra“ tarp institucinio veiklos plano priemonės	Finansavimas 2014–2020 metais iš viso (mln. EUR)
1.1.1.	Priemonė: kompleksiskai tirti, restauruoti ir aktualizuoti kultūros paveldą.	81,7
1.1.6.	Priemonė: išsaugoti ir pristatyti kultūros ir gamtos paveldą, siekiant skatinti pažintinį turizmą Lietuvos nacionaliniuose ir regioniniuose parkuose.	49,0
2.2.1.	Priemonė: plėtoti menų inkubatorių, kūrybinių rezidencijų infrastruktūrą ir paslaugas kūrybinių ir kultūrinių industrijų verslui, konsultavimo ir paramos paslaugas naujoms kūrybinių ir kultūrinių industrijų įmonėms.	8,7
2.2.5.	Priemonė: plėtoti verslo kūrybinių inovacijų infrastruktūrą.	4,3
2.3.1.	Priemonė: pereiti prie kūrybingumui palankios ugdymo(si) aplinkos, orientuotos į kūrybingumą skatinančios infrastruktūros diegimą visais švietimo lygmenimis.	8,7
2.3.4.	Priemonė: remti kaimo vietovių vietos veiklos grupių vietos plėtros strategijose, įgyvendinamose LEADER metodu, numatytas kultūros veiklas.	1,4
SUMA		162,5
Tarpinstitucinio veiklos plano priemonės numeris	Horizontaliojo prioriteto "Regioninė plėtra" tarpinstitucinio veiklos plano priemonės.	Finansavimas 2014–2020 metais iš viso (tūkst. Eur)
1.2.7.	Priemonė: sutvarkyti ir aktualizuoti savivaldybių kultūrinės atminties, paveldo objektus	17,4
Viso – 179,9		

Europos Komisijos vykdomos programos:

Europos Komisija numato teikti paramą įvairioms kultūros sritims per programos “Kūrybiška Europa 2014-2020” paprogramę “Kultūra”, kuriai numatoma skirti 531 mln. Eur lėšų. Tačiau šia paprograme bus remiamos tik bendradarbiavimo ir tinklų kultūros srityje, literatūros vertimų bei kultūros organizacijų platformų iniciatyvos – materialiojo kultūros paveldo rėmimas nėra planuojamas.

Komercinių bankų finansavimas

Komercinių bankų finansavimas kultūros sektoriui buvo apskaičiuotas įvertinus tarpinstituciniuose veiklos planuose investicijas į kultūros infrastruktūrą numatančias priemones remiantis šiomis prielaidomis:

1. įvertinant priemones, kuriose yra investicijų į infrastruktūrą, tačiau nežinomi ko finansavimo šaltiniai, buvo daroma prielaida, kad visas ko-finansavimas bus iš skolintų bankų lėšų;

2. įvertinant priemones, kuriose investicijų pobūdis yra mišrus (galimos investicijos tiek į infrastruktūrą, tiek į veiklą), tačiau nežinomi ko-finansavimo šaltiniai, buvo daroma prielaida, kad investicijos į infrastruktūrą ir veiklą pasiskirsto po lygiai, o visas ko-finansavimas bus iš skolintų bankų lėšų;

Manoma, kad komercinių bankų lėšų portfelis pasiskirsto proporcingai pagal numatytas ES struktūrinių fondų bei nacionalines lėšas, todėl pasiūlos finansavimo šaltiniai paskirstomi taip:

Lentelė 29. Pasiūlos šaltiniai

Infrastruktūros tipas	Investicijų pasiūla, mln. Eur	Galimi pasiūlos finansavimo šaltiniai	Investicijų pasiūla pagal finansavimo šaltinius mln. Eur
Komerčiškai gyvybingos kultūros aktualizavimo veiklos	160,0	ES parama ir biudžeto lėšos	152,6
		Komeraciniai bankai (KB)	7,4

2.3 INVESTICIJŲ TRŪKUMO, RINKOS NEPAKANKAMUMO IR NEOPTIMALAUS INVESTAVIMO PRIEŽASČIŲ ĮVERTINIMAS

2.3.1 Finansavimo trūkumo vertinimas

Lentelė 30. Finansavimo trūkumo įvertinimas.

Infrastruktūros tipas	Investicijų paklausa, mln. Eur	Investicijų pasiūla, mln. Eur	Investicijų trūkumas (+), perteklius (-) mln. Eur
Privataus kultūros paveldo objektai	1103,1	160	943,1

2.3.2 Rinkos nepakankamumo ir neoptimalaus investavimo į kultūros infrastruktūros objektus vertinimas

Finansavimą ribojantys veiksniai

Viena iš pagrindinių kultūros paveldo objektų finansavimą ribojančių sąlygų susijusi su asimetrine informacija. Finansuotojams svarbūs finansiniai grąžos rodikliai, paskolų gražinimo užtikrinimas, tačiau, kaip atskleidė Europos komisijos užsakymu atliktas tyrimas⁵⁸, dažnai kultūros sektoriaus atstovų verslumo įgūdžiai yra žemi ir jie orientuojasi į socialinės-

⁵⁸ http://ec.europa.eu/culture/library/studies/access-finance_en.pdf

kultūrinės veiklos vystymą vietoje verslo idėjų vystymo. Taip pat bankai neturi pakankamai žinių apie sektorių, kad galėtų pasiūlyti tinkamiausius sprendimus klientams, o tam tikra patirtis su tokių projektų finansavimu sąlyginai nebuvo sėkminga.

Kultūros paveldo objektai

Nacionalinės lėšos kultūros paveldo objektų tvarkymui buvo skiriamos per paveldotvarkos programą, pagal kurią finansuojami nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos ir neatidėliotino saugojimo darbai (2007–2013 m. skirta beveik 22,6 mln. Eur). Lėšos kultūros paveldo objektų tvarkymui ir pritaikymui buvo skirtos iš ES struktūrinės paramos - **kultūros paveldo tvarkymui ir pritaikymui turizmo reikmėms** (per ŪM administruojamas priemonės) skirta 74 mln. Eur, iš kurių 68,4 mln. Eur viešųjų ir 5,6 mln. Eur privačių paveldo objektų tvarkymui.

Viešųjų kultūros objektų pritaikymo turizmui projektai buvo atrenkami planavimo būdu, tačiau planavimo metu pasireiškė ta pati problema, kaip ir planuojant kultūros infrastruktūros projektus Kultūros ministerijos administruojamose programose: aiškios strategijos ir prioritetų nebuvimas, neaiškus paveldo objektų „pritaikomumo turizmui“ apibrėžimas. Užuoat kompleksinio kelių objektų pritaikymo turizmui buvo pasirinkta iš dalies finansuoti kuo daugiau objektų, tokiu būdu neužtikrinant kiekvieno jo patrauklumo lankytojams padidėjimo ir užbaigtumo, apribojant galimybes vykdyti kompleksines veiklas ir teikti įvairias paslaugas, didinti pajamas. Pažymėtina, kad sprendimai mažinti projektų finansavimą buvo priimti projektų planavimo metu, kai dar nebuvo parengta detalių investicinių projektų ir atlikta paskaičiavimų.

Dalis projektų, buvo finansuojami pagal ŪM administruojamą pažintinio (ekologinio) turizmo plėtros priemonę, taip pat patenka į kultūros sritį. Šiems projektams skirta apie 4,6 mln. Eur.

Svarbus paveldo objektų eksploatavimo išlaidų finansavimo šaltinis – turizmas, pajamos iš paveldo objektų lankytojų, tačiau aukščiau aprašytas kultūrinio ir ekologinio turizmo finansavimo būdas norimų rezultatų nedavė. ES paramos poveikis turizmo sektoriui buvo neutralus 45 Lietuvos savivaldybėse, nors jose bendrai įgyvendinti 72 projektai (daugiau nei 53 % visų įgyvendintų projektų).

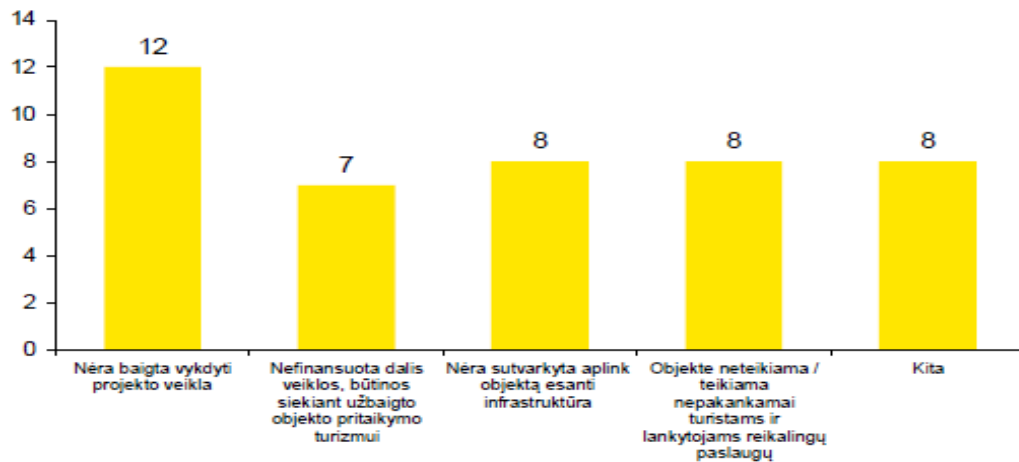
Viena iš priežasčių, kodėl nėra pastebimas teigiamas poveikis turizmo sektoriui, ir nesudaromos galimybės paveldo objektams generuoti daugiau pajamų, yra didelė ES paramos sklaida tarp turizmo objektų ir kompleksiskumo trūkumas: bent po vieną projektą buvo įgyvendinta 54 iš 60 Lietuvos savivaldybių. Vieno ar kelių sąlyginai nedidelės apimties projektų įgyvendinimas savivaldybėje daugeliu atvejų neturi reikšmingos įtakos turistų srautams, atitinkamai daro neigiamą įtaką **projektų finansiniam gyvybingumui**.

Kita priežastis susijusi su projektų veiklos specifika: dalies įgyvendintų projektų veikla buvo nukreipta ne į patrauklių turizmo produktų kūrimą, siekiant prisidėti prie turizmo plėtros ir pritraukti daugiau turistų, bet į objekto išsaugojimą ir atskirų infrastruktūros elementų sutvarkymą. Toks požiūris irgi tiesiogiai įtakojo projektų finansinį gyvybingumą.

Ženklus ES paramos poveikis paveldo objektų pritaikymo turizmui buvo nustatytas 3-jose savivaldybėse: Druskininkų, Vilniaus miesto ir Palangos, t. y. turizmui pritaikytose ir turistams patraukliose vietovėse.

Įvykdžius projektų vykdytojų bei TIC (turizmo informacijos centrų) apklausas paaiškėjo, jog projektai dažnai apsiribojo tik paties paveldo objekto sutvarkymu (ar daliniam sutvarkymui), tačiau nebuvo skiriama lėšų kitiems darbams (pvz., aplinkinės infrastruktūros sutvarkymui). 22 proc. apklaustųjų įvardijo, jog pagrindinė problema, kilusi įgyvendinant projektą, buvo dalies būtinųjų veiklų projekto įgyvendinimo ir pritaikymo turizmo reikmėms (tokių kaip infrastruktūros gerinimas, baldai, įranga, rinkodaros priemonės) nefinansavimas. Atitinkamai **siekiant objektus kompleksiskai pritaikyti turizmo reikmėms išlieka papildomų investicijų poreikis.**

23 paveikslas. Priežastys, kurios lemia, kad objektas nėra visiškai pritaikytas turizmui

Paveikslas 10. Priežastys, kurios lemia, kad objektai nėra visiškai pritaikyti turizmui.

Valstybės kontrolės ataskaitoje „Dvarų nekilnojamojo kultūros paveldo išsaugojimo užtikrinimas“⁵⁹ yra nagrinėjama, ar efektyviai organizuojamas dvarų paveldo išsaugojimas. Šioje ataskaitoje įvertinti 2003-2013 m. Dvarų paveldo išsaugojimo programos rezultatai ir dabartiniai Vyriausybės planai dėl dvarų paveldo išsaugojimo.

Išvados:

- Kultūros paveldo objekto statusas ir nustatyti apsaugos tikslai dabartiniame Kultūros vertybių registre ne visada parodo ir atitinka jo tikrąją kultūrinę vertę, nes buvo perkelti į Kultūros vertybių registrą, neatlikus jų vertinimo; kultūros vertybių apskaita yra netiksli ir neinformatyvi, Teisinė apsauga taikoma daliai paveldosauginiu požiūriu abejotinos vertės, sunykusių kultūros paveldo objektų, įrašytų į Kultūros vertybių registrą, todėl vykdoma jų stebėseną, naudojami materialiniai ir žmogiškieji ištekliai, kuriuos galima būtų skirti vertingų objektų apžiūrai.
- Dvarų nekilnojamas kultūros paveldas finansuojamas neturint aiškių prioritetų, lėšos dažniausiai skiriamos dvarų avaringos būklės pašalinimo ir būtinoms tvarkybos darbams. Toliau neskiriant finansavimo netvarkomi dvarai nyksta. Nesusitarus dėl aiškių prioritetų ir neskatinant investuoti į nekilnojamąjį kultūros paveldą, valdytojai nesiekia kultūros paveldo objektus išsaugoti juos pritaikant naudojimui, pasitaiko atvejų, kai, užuot investavus į turimus kultūros paveldo objektus, statomi nauji

⁵⁹ 2014 m. balandžio 30 d. Nr. VA-P-50-2-4

pastatai. Pavyzdžiui, ES lėšomis statomi nauji kultūros namai, nors šalia yra nesutvarkytas valstybės saugomo dvaro pastatas.

- Išlaidų už tvarkybos darbus kompensavimo mechanizmas valdytojams nepatrauklus, nėra pateiktos bendros informacijos apie galimybes gauti finansavimą tvarkybai iš kitų valstybinių institucijų ir kitą pagalbą, todėl yra mažai valdytojų, norinčių pasinaudoti kompensacijomis, nepakankamai skatinama tvarkyti kultūros vertybes.
- Apie 74 proc. dvarų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų teritorijos yra nevientisos ir turi kelis valdytojus, todėl pasitaiko atvejų, kai dėl jų skirtingų interesų ir finansinės padėties sunku priimti bendrus sprendimus dėl tvarkybos darbų.
- Neparengti 82 proc. į Kultūros vertybių registrą įrašytų dvarų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų apsaugos dokumentai, kurie įvardija, ką ir kaip reikėtų išsaugoti. Pagal galiojančią tvarką vieni iš apsaugos dokumentų (apsaugos reglamentai) išduodami tik kultūros paveldo objektų valdytojams paprašius, o ne visiems, kaip numatyta įstatyme, todėl nesukuriamos prielaidos tinkamai apsaugai.
- Nereglamentuotas nekilnojamojo kultūros paveldo objektų būklės kaitos vertinimas, kartą per penkerius metus nepatikrinami visi dvarų nekilnojamojo kultūros paveldo objektai, būklės patikrinimo aktuose nepateikiama visa reikalinga informacija, ne visada kontroliuojama, kaip laikomasi paveldosauginių reikalavimų, todėl negalima tinkamai atlikti kultūros paveldo objektų būklės ir jos kitimo vertinimo, laiku nustatyti pažeidimus ir imtis prevencinių priemonių.

Kultūros sklaida ir kultūros paslaugų teikimas piliečiams priskirtini „gerovės paslaugoms“ (angl. merit goods). Kai šias paslaugas teikia vien rinka, jos būna prieinamos tik pakankamai dideles pajamas turintiems gyventojams. Valstybė, siekdama savo tikslų, sprendžia dėl tokių paslaugų subsidijavimo poreikio, kad jų vartojimas augtų ir būtų prieinamas daugumai gyventojų. Dėl ribotų valstybės išteklių, „gerovės paslaugų“ prieinamumo ir lygio (apimties ir kokybės) tikslai ir siekiami rezultatai turi būti aiškiai apibrėžti ir susieti su turimais resursais. Taigi, investicijų paklausos apimtį į „gerovės paslaugų“ teikimui reikalingą infrastruktūrą turėtų apibrėžti ne tik esamos infrastruktūros būklė ir nusidėvėjimo lygis, bet ir žinios apie gyventojų poreikius tokioms paslaugoms ir valstybės siekiai tenkinti arba net papildomai skatinti tokius poreikius.

Kaip minėta aukščiau, kultūros įstaigų paslaugų poreikių vertinimo duomenų šiuo metu nėra, yra įvertinti tik kultūros įstaigų poreikiai materialinės bazės atnaujinimui. Taipogi nėra apibrėžtas arba šiuo metu yra keičiamas valstybės paslaugų prieinamumas ir teikimo standartai / reikalavimai, todėl paklausos analizė šiuo momentu remiasi tik išsakytų poreikių modernizavimui turimus kultūros įstaigų pastatus, įrangą ir kitą turtą, bei investicijų efektyvumo vertinimu.

Apibendrinant, galima įvardinti priežastis, kurios daro įtaką neoptimalios investavimo situacijos atsiradimui. Šios priežastys pateikiamos lentelėje žemiau.

Lentelė 31. Finansavimo trūkumo priežastys.

Finansavimo trūkumo susidarymo priežastys

Ilgalaikių kultūros paslaugų (objektų aktualizavimo) plėtros strategijų, planų ar programų tikslų neapibrėžtumai, investavimo prioritetų neaiškumas arba nestabilumas, kriterijų, pagal kurias sprendžiama dėl poreikio / eiliškumo investuoti į infrastruktūrą, neturėjimas. Investavimo poreikis, ypač valstybės biudžeto finansuojamose programose, dažniausiai grindžiamas objektų nusidėvėjimu ir neatitikimu pasikeitusiems poreikiams, nenurodant kokiems.

Pernelyg ambicingi tikslai, kuo didesnio objektų skaičiaus įtraukimas į investicijų / paramos programas, rezultatas - nepakankamas finansavimas kiekvieno objekto užbaigimui, užsitęsę statybų vykdymo darbai,

kaštų augimas. Tai demonstruoja tiek Valstybės investicijų programa, tiek 2007-2013 m. ES SF priemonių, skirtų kultūros paveldo pritaikymui turizmo tikslams, vykdymo statistika ir rezultatai .
Viešosios politikos koordinavimo ir konsoliduoto požiūrio į kultūros infrastruktūros plėtrą (įskaitant paveldą) stoka: netvarkoma aplinka, neskatinamas verslumas, neatsižvelgiama į bendruomenių poreikius, jos neskatinamos dalyvauti ir pan.
Neparengti didžiaja dalimi dvarų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų apsaugos dokumentai, kurie įvardija, ką ir kaip reikėtų išsaugoti. Dėl standartų nebuvimo neįmanoma įvertinti lėšų, reikalingų modernizavimui, poreikys ir jau atliktų investicijų efektyvumą
Patikimos informacijos apie paveldosauginių požiūriu vertingas savybes nebuvimas, daug sunykusių kultūros paveldo objektų, įrašytų į Kultūros vertybių registrą;
Informacijos nepakankamumas / neprieinamumas objektų valdytojams, žinių apie galimą pagalbą ir paramą objektų tvarkybai bei verslumo įgūdžių neturėjimas. Informacijos apie kultūros paveldo sektorių bankuose neturėjimas bei sėkmingos kredito istorijos nebuvimas.

2.3.3 Investicijų į infrastruktūrą finansinio gyvybingumo preliminarus vertinimas

Dauguma 2014-2020 m. laikotarpiu investicijų į kultūros paveldo objektus projektų pagal turto ekonominio gyvavimo ciklą yra priskirtini „turto atnaujinimo / pritaikymo kitiems poreikiams“ grupei. Todėl jie nėra sietini su dideliais investavimo į žemės įsigijimo, sklypo parengimo, bazinės infrastruktūros ir naujo turto kūrimo poreikiais ir kaštais. Dažniausiai tai turimų objektų eksploatavimo efektyvumui gerinti skirtos investicijos, arba investicijos, skirtos patalpų pritaikymui naujoms veikloms, naujų technologijų ir įrangos diegimui. Tačiau negalima teigti, kad tai yra nedidelės rizikos investicijos, nes:

- Investicijos gali būti susijusios su paveldo išsaugojimu ir konservavimu, ir turi būti vykdomos laikantis visų šių sritį reglamentuojančių teisės aktų;
- Investicijos skirtos kultūros paslaugų prieinamumo ir kokybės gerinimui, o šios paslaugos nėra būtinos vartotojams, todėl jų paklausą sunku apibrėžti ir garantuoti.

Suprantama, kad kultūros paveldo objektų (kaip muziejų fondai arba dvarai) išsaugojimo pagrindinė nauda nėra finansinė. Vertybių apsaugojimas ir prieinamumas lankytojams ženkliai didina susidomėjimą jomis, pritraukia daugiau lankytojų ir didina investicijų į paveldo išsaugojimą ir prieinamumo gerinimą, tuo pačiu didina ir projektų finansinį gyvybingumą.

Lentelė 32. Kultūros paveldo sektoriaus neoptimalių investavimo situacijų analizė.

Infrastruktūros tipas	Gyvybingumo ir finansavimo nepakankamumo priežasčių analizė	Investicijų trūkumas, kurį galėtų padengti FP mln. Eur
Privataus kultūros paveldo infrastruktūra	Galima išvardinti tokias bendras mažo arba neigiamo projektų gyvybingumo priežastis: <ul style="list-style-type: none"> • Neefektyvus paveldo ir kultūros infrastruktūros objektų ekonominio potencialo išnaudojimas; • Dėl neužbaigtumo ir mažo objekto pritaikomumo kompleksinių paslaugų teikimui ir papildomų komercinių paslaugų teikimui; • Dėl nesutvarkytų arba skirtingų turto nuosavybės teisių arba nuosavybės neįveikiamumo; • Didelis pastatų skaičius be aiškių reikalavimų tinklo optimalumui, paslaugų teikiamų gyventojams prieinamumui ir apimčiai. • Netinkamas investicijų projektų struktūrizavimas, dirbtinis projektų apimties apribojimas, mažinantis veiklos pajamas ir 	25-350

gyvybingumą;

- Neefektyvus veiklos organizavimas, vadybos ir rinkodaros įgūdžių trūkumas, didelės darbuotojų ir pastatų išlaikymo išlaidos, motyvacijos gerinti veiklos efektyvumą trūkumas;
- Ypač aukšti reikalavimai statybų kokybei, medžiagoms ir bei papildomiems darbams, padidinantys investicijų poreikį, bei prailginantys atsipirkimo laikotarpį

Išvada:

Viešosios infrastruktūros analizės I-oje dalyje padaryta išvada, kad finansinių priemonių naudojimas investicijoms į viešuosius kultūros ir paveldo objektus finansavimui yra nerekomenduojamas, kadangi tai sukurtų papildomą našą viešajam sektoriui. Todėl siūloma orientuotis į privačių valdytojų valdomus ekonomiškai gyvybingus kultūros paveldo projektus. Rekomenduojama imtis priemonių, kurios padidintų investicijų į kultūros paslaugų teikimui reikalingą infrastruktūrą ir paveldą gyvybingumą, efektyviai sprendžiant aukščiau įvardintas problemas:

- būtų tinkamai struktūrizuojami ir formuluojami investicijų projektai, investavimo į turtą tikslas būtų siejamas išimtinai tik su paslaugos kokybės ir apimties pokyčiais, o ne turto materialine būkle;
- turimo turto ekonominis potencialas maksimaliai išnaudojimas, jį aktualizuojant įvairių kultūros (viešųjų ir komercinių) ir kitų paslaugų teikimui;
- būtų didinama objektų valdytojų motyvacija teikti mokamas paslaugas.

Šiame sektoriuje yra didelis poreikis investicijų, tarp privačių kultūros paveldo objektų valdytojų galima identifikuoti finansiškai gyvybingus ir ekonomiškai naudingus projektus, šiuos objektus sutvarkius, atnaujinami/išplečiamos kultūros paslaugos ir infrastruktūros objektai tampa turizmo traukos centrais. Atsižvelgiant į tai, daroma išvada, kad finansinė priemonė kultūros paveldo sričiai galėtų būti taikoma valstybės intervencijos forma. Paveldo objektams, kurių tikslas tik objektų apsauga (konservavimas) be platesnio jų pritaikymo paslaugų teikimui, FP būtų netinkamas valstybės intervencijos būdas.

Projektų skaičius ir replikavimo galimybės yra vidutinės privataus kultūros paveldo aktualizavimo srityje. Bendras investicijų gyvybingumo potencialas yra vidutinis arba mažas (tuo atveju, jei pajamomis reikia padengti suteiktas paskolas). Remiantis šiais parametrais bei privačių finansavimo šaltinių pasiūla, nustatomas investicijų trūkumas, kuris galėtų būti padengtas taikant FP.

Tikslinga apsvarstyti investavimo galimybes į bendrą Urbanistinės ir teritorinės plėtros fondą, orientuojantis į VP teminius tikslus, o ne į VP konkrečius uždavinius.

Kiti galimi valstybės intervencijos būdai, gerinantys rinkos veikimą ir FP taikymo galimybes yra pateikta šio skyriaus pabaigoje.

Analizė atskleidė, kad FP būtų viena iš reikalingų valstybės intervencijos formų kultūros paveldo objektų sutvarkymo ir aktualizavimo srityje, toliau pateikiamos kitos galimos valstybės intervencijos formos, gerinančios rinkos veikimą ir FP panaudojimo galimybes, pagal keturis pagrindinius intervencijos į laisvą rinką tipus:

- **Reguliavimą:**
 - Sutvarkyti skirtingo turto nuosavybės teises.

- Nustatyti kriterijus paveldosaugos objektams, ką ir kaip konkrečiai reikia apsaugoti, kad apsauga galėtų pasirūpinti tiek viešas, tiek privatus sektorius.
- **Finansavimą:**
 - ES paramos investavimas į didesnį užbaigtumą ir objekto pritaikomumą kompleksinių paslaugų teikimui ir papildomų komercinių paslaugų teikimui.
 - Imtis veiksmų, kurie padidintų investicijų į kultūros paveldo objektus gyvybingumą bei ekonominį naudingumą.
- **Gamybą (paslaugų teikimą):**
 - Didinti kompetencijas finansinių priemonių panaudojimo ir verslo planų paruošimo srityje, t.y. didinti verslo kūrimo kompetencijas.
 - Didinti pajamas iš lankytojų ir rėmėjų. Per didesnį pritaikomumą kompetencijų kėlimui ir kitiems visuomenės bei verslo poreikiams
 - Daugiau teikti mokamų paslaugų.

3 PAPILDOMŲ PRIVAČIŲ LĖŠŲ PRITRAUKIMAS

Vienas iš pagrindinių finansinių priemonių tikslų yra kuo didesnis privačių lėšų pritraukimas projektų finansavimui.

Privačių finansavimo šaltinių analizėje apžvelgiami šie finansavimo šaltiniai: kredito įstaigų, veikiančių Lietuvoje, finansavimas; tarptautinių finansų institucijų finansavimas; kitos lėšos, kurios gali būti skiriamos KP objektų projektams iš įvairių privačių šaltinių.

3.1 POTENCIALIŲ PRIVAČIŲ LĖŠŲ ŠALTINIŲ IDENTIFIKAVIMAS

Išankstinio vertinimo metu bendraujant su privačių KP objektų savininkais⁶⁰, nustatyta, jog jiems labai svarbus finansavimo suradimas, nes esamos būklės KP objektai negeneruoja pakankamų pajamų reikalingų pradėti KP objektų tvarkybos darbus. Tuo tarpu KP objektų savininkai neturi pakankamų nuosavų lėšų, kurias galėtų investuoti. KP objektų savininkai ir KP objektų apsaugos specialistai teigia, jog finansavimo palengvinimas ypač teigiamai paveiktų naujų projektų iniciavimo galimybes.

Tarptautinių finansų institucijų finansavimas

Šio išankstinio vertinimo 2.2.4 punkte numatyta, kad tik viena iš keturių nagrinėtų tarptautinių finansų institucijų (Europos Tarybos vystymo bankas) kultūros sektorių remia netiesiogiai, likusios trys nagrinėtos finansinės institucijos iš viso nenumato kultūros

⁶⁰ Buvo apklausti privataus kultūros paveldo objektų valdytojai (su 4 valdytojais buvo daromas tiesioginis interviu), kultūros paveldo objektų valdytojus jungiančios asociacijos (Lietuvos pilių ir dvarų asociacijos) vadovai atstovaujantys 50 dvarų ir pilių valdytojus ir savininkus (t.y. galintys apibendrintai identifikuoti tokių savininkų ir valdytojų problemas), finansiniai investuotojai valdantys keletą kultūros paveldo objektų, kuriose įgyvendina ir planuoja įgyvendinti ekonominio aktualizavimo veiklas. Apklausa atlikta nestrukturizuotos apklausos būdu, siekiant išsiaiškinti ne tik konkrečius barjerus, tačiau ir jų priežastis, o taip pat nustatyti kokios finansinės priemonės būtų pačios aktualiausios.

sektorius rėmimo. Dėl šių priežasčių tarptautinių finansinių institucijų finansavimas kultūros sektoriaus projektams nėra analizuojamas. Visgi susidomėjimas potencialiai finansuoti šį sektorių egzistuoja tuo atveju, jeigu būtų sukurta finansinė priemonė, tačiau dėl riboto projektų dydžio tiesioginis tarptautinių finansinių institucijų finansavimas mažai tikėtinas. Ateityje sukaupus tam tikrą FP įgyvendinimo patirtį rekomenduojama dar kartą apsvarstyti tarptautinių finansinių institucijų įtraukimą fondo lygiu finansuoti KP objektų aktualizavimo FP plėtrą.

Kredito įstaigų finansavimas

Šio išankstinio vertinimo 2.2.4 punkte nustatyta, jog KP aktualizavimo sektoriuje galimas komercinių bankų finansavimas, tačiau šis finansavimas ankstesniuose laikotarpiuose buvo susijęs su KP objektų projektų kofinansavimu vykdant juos su ESI fondų pagalba.

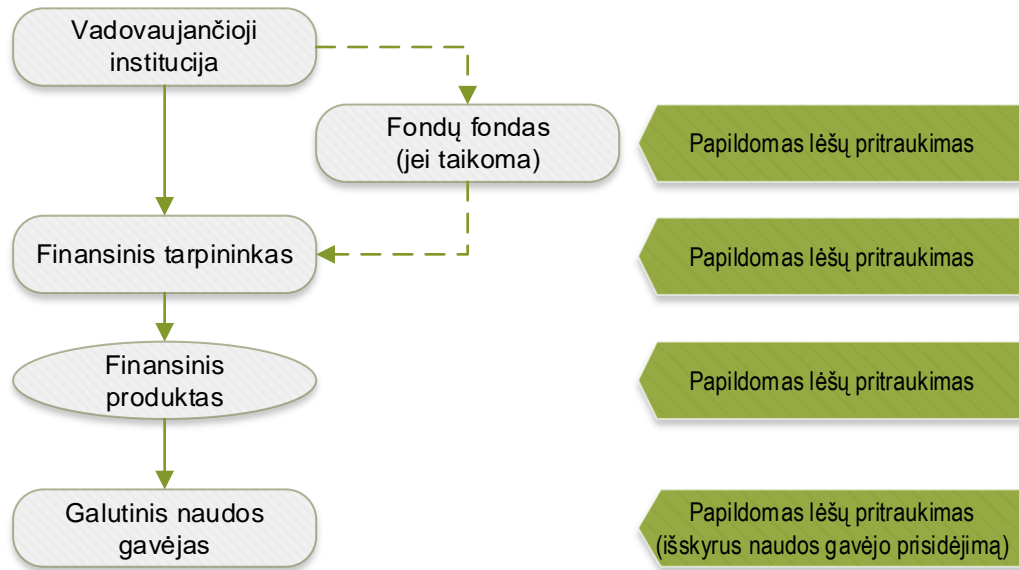
Komerciniai bankai neatmeta galimybės skolinti KP objektų aktualizavimo projektams, esant valstybės dėmesiui ir valstybinių prioritetų nustatymui šioje srityje. Bendras FP ir komercinių bankų finansavimas, dalinantis riziką, teigiamai įtakotų bankų, kredito unijų ir kitų kreditavimo įstaigų požiūrį išduodant paskolas. KP objektų savininkų prisidėjimas prie projektų taip pat teigiamai įtakoja kredito įstaigų sprendimus teikiant finansavimą.

3.2 LYGIO IR BŪDO PRIVAČIŲ LĖŠŲ PRITRAUKIMUI NUSTATYMAS

Kaip nurodo išankstinio vertinimo metodologija, remiantis Bendrųjų nuostatų reglamento 38 straipsniu, nacionalinių viešųjų ar privačiųjų subjektų įnašai gali būti atliekami visuose lygiuose, taip pat ir galutinių gavėjų lygyje, išskyrus nuosavus galutinių naudos gavėjų įnašus.

Žemiau pateiktoje schemoje pavaizduota, kuriuose finansinių priemonių įgyvendinimo lygmenyse įmanomas privačių lėšų pritraukimas.

Lėšų pritraukimo lygiai

Paveikslas 11. Finansinės priemonės lygiai, kuriuose galimas papildomų lėšų pritraukimas.

Papildomų lėšų pritraukimas galimas taikant įvairias lėšų pritraukimo strategijas, pvz.:

- Lėšas fondų fondo lygiu galima pritraukti ESI lėšomis sukuriant rizikos pasidalijimo fondą, kuris užtikrintų pirmo praradimo prisiėmimą (asimetrinės rizikos pasidalijimo būdas);
- lėšas galima būtų pritraukti parduodant paskolas, t.y. įgyvendinus projektą ir pademonstravus pajamų generavimo ir paskolos aptarnavimo rezultatus, tokios paskolos galėtų būti parduodamos rinkos dalyviams, tokiu būdu FP valdytojas prisiimtų projekto vystymo riziką. Pokalbių su potencialiais investuotojais (tarptautinėmis finansų institucijomis, bankais ir pan.) metu buvo nustatyta, jog investuotojai būtų suinteresuoti investuoti į investicinį fondą, kuris galėtų supirkti (refinansuoti) paskolas po projektų įgyvendinimo. Tokiu būdu grįžusias lėšas galima būtų panaudoti tolimesnių projektų finansavimui. Tokio fondo sukūrimas galėtų būti svarstomas vėlesniu laikotarpiu, kai atsirastų tam tikra tokio tipo projektų įgyvendinimo istorija;
- fondų fondo valdytojas galėtų prisidėti savo lėšomis prie FP įgyvendinimo;
- papildomų lėšų pritraukimas finansų tarpininko lygiu galimas, tuo atveju, jei būtų atrenkami finansų tarpininkai, kurie įgyvendintų paskolų finansinę priemonę. Finansų tarpininkai galėtų prisidėti nuosavomis lėšomis prie FP, bei prisiimti riziką (galimas asimetrinės arba pari pasu rizikos prisiėmimas). Potencialūs finansų tarpininkai dažniausiai yra komerciniai bankai ar kitos finansų įstaigos.;
- kiti lėšų pritraukimo į fondų fondą būdai.

Rekomenduotina vadovaujančiajai institucijai ir (ar) fondų fondo valdytojui, palikti teisę nuspręsti, kokį lėšų pritraukimo būdą pasirinkti pagal tam tikru momentu susidariusią rinkos situaciją.

Fondų fondo lygyje dažniausiai potencialūs investuotojai yra tarptautinės finansų institucijos (EBRD, EIB, NIB, CEB ir pan.), pensijų fondai, investiciniai fondai, komerciniai bankai ir kiti instituciniai stambūs investuotojai.

Remiantis Bendrųjų nuostatų reglamentu, galutinio naudos gavėjo prisidėjimas prie projekto finansavimo nėra laikomas lėšų pritraukimu į finansinę priemonę, tačiau lėšų pritraukimas galutinio naudos gavėjo lygmenyje galimas tokiu atveju, kai yra gaunamas finansavimas ar kito pobūdžio investicijos, pvz. komercinio banko ar kredito unijos paskola, investicija į kapitalą ar pan. Šiame išankstiniame vertinime numatytas lėšų pritraukimas, paskolą teikiant kartu su kredito institucija. Projekto lygyje potencialūs lėšų pritraukimo šaltiniai galėtų būti – komerciniai bankai, kredito unijos, investiciniai fondai, privatūs investuotojai ir pan.

3.3 SKATINAMŲJŲ ELEMENTŲ ĮVERTINIMAS

Vadovaujantis Bendrųjų nuostatų reglamento nuostatomis, įgyvendinant finansines priemones panaudojant ESI fondų lėšas turi būti siekiama pritraukti privačių investuotojų lėšas. Tačiau dėl daugelio aplinkybių, kurios plačiau išdėstytos 5.3 skyriuje, privatūs investuotojai dar nelinkę investuoti į KP objektų projektus. Tai yra sąlygota tokių veiksnių kaip kredito istorijos, investicijų grąžos istorijos trūkumas, informacijos asimetrija, gerosios praktikos pavyzdžių trūkumas, reguliavimo apribojimai, neapibrėžta projektų vertė ir kiekis, neaiškios rizikos ir jų valdymas, ir kita.

Siekiant, kad į KP sritis investuotų privatūs subjektai, reikalinga paskatinti jų dalyvavimą, užtikrinti jų pasitikėjimą. Įvairios institucijos, su kuriomis buvo diskutuota apie jų potencialias investicijas, potencialių rizikų mažinimą įvardijo kaip vieną iš pagrindinių kriterijų, lemiančių teigiamo sprendimo priėmimą.

Interviu metu KP objektų savininkai ir valdytojai ir juos atstovaujančios asociacijos atstovai išreiškė ypač didelį nepasitenkinimą dabartine bankų finansavimo politika. Bankai labai konservatyviai vertina pateiktus KP objektų tvarkybos ir aktualizavimo projektus, dažnai nevertina verslo potencialo dėl sąlyginai didelių paveldotvarkos dalies darbų (sudarantių apie 50 proc. projekto vertės) ir prašo neadekvačiai didelio užstato (kartais 200 proc. projekto vertės ir daugiau). KP objektų savininkai ir valdytojai nurodė, jog būtų suinteresuoti skolintis KP objektų aktualizavimo investicijoms, tačiau dabartinės bankų sąlygos jų netenkina, todėl valstybė turėtų imtis iniciatyvos siekdama užtikrinti KP objektų išsaugojimą, sukurdamas instrumentus leidžiančius tenkintinomis sąlygomis įgyvendinti KP objektų sutvarkymo ir aktualizavimo projektus.

Skatinimo priemonės gali būti taikomos keliuose lygmenyse, kaip tai buvo aprašyta 3.2 skyriuje. Atsižvelgiant į Bendrųjų nuostatų reglamento reikalavimus visi skatinimo elementai turi būti prienami visiems pageidaujantiems ir atitinkantiems nustatytus reikalavimus, finansines priemones įgyvendinantys tarpininkai parenkami skaidriai, o skatinimo elementai nediskriminuojantys.

Toliau šiame skyriuje yra nurodytos įvairios potencialių investuotojų skatinimo priemonės, kurios galėtų padėti pritraukti privačias investicijas bei kartu su ESI fondų lėšomis

sukurtų didesnį svarto efektą, tuo pačiu ir projektų multiplikatorių. Skatinimo priemonės yra sugrupuotos pagal tai, į kokį lygmenį būtų siekiama pritraukti privačias lėšas.

Skatinimo priemonės fondų fondo lygyje

Skatinimo priemonės fondų fondo lygyje yra siejamos su didesnio masto investicijų pritraukimu, investuotojų pasitikėjimo užtikrinimu. Tokių skatinimo priemonių pavyzdžiai galėtų būti:

- asimetrinis rizikos prisiėmimas, pvz. pritraukiant investuotojus fondo lygiu;
- asimetrinis pelno pasidalijimas, pvz. pritraukiant investuotojus fondo lygiu;
- palankios investuotojų įtraukimo arba išėjimo sąlygos;
- įvairus šių variantų deriniai.

Skatinimo priemonės finansinės priemonės (finansinio tarpininko) lygyje

Siekiant pritraukti lėšas finansinės priemonės lygyje, galima panaudoti šiuos skatinimo elementus:

- koinvestavimas iš FP lėšų kartu su kredito institucija;
- asimetrinis rizikos prisiėmimas, kai finansiniai tarpininkai dalyvauja ir savo lėšomis;
- asimetrinis pelno pasidalijimas;
- administravimo mokesčio mokėjimas, nepažeidžiant Deleguotojo reglamento nuostatų;
- šių priemonių deriniai.

Skatinimo priemonės galutinio naudos gavėjo lygmenyje

Galutinio naudos gavėjo lygmeniu gali būti taikomi šie elementai:

- žemesnių negu rinkos palūkanų taikymas;
- subsidijos priemonės derinimas su finansine priemone teikiant subsidiją, veiksams atlikti įstatymų nustatyta tvarka projekto daliai kuri neneša finansinės naudos;
- ilgesnio negu rinkoje esančio termino paskoloms taikymas;
- užstato nereikalavimas paskolų finansinei priemonei;
- nereikalaujant pradinio įnašo;
- taikant paskolos grąžinimo atidėjimą;
- papildoma techninė pagalba dokumentų parengimui ir įgyvendinimo administravimui;
- įvairus šių variantų deriniai.

Valdymo mokestis finansiniams tarpininkams ir fondo valdytojams

Už finansinių priemonių įgyvendinimą fondų fondo valdytojui ir finansiniams tarpininkams gali būti mokamas valdymo mokestis. Šio valdymo mokesčio mokėjimo principai ir dydžiai apibrėžti Komisijos deleguoto reglamento (ES) Nr. 480/2014 12 ir 13 straipsniuose.

Valdymo mokestis susideda iš dviejų dalių: bazinio valdymo mokesčio ir nuo veiklos rezultatų priklausančio valdymo mokesčio. Šis mokestis nėra laikomas skatinimo elementu, o reikalingas padengti sąnaudas ir išlaidas susijusias su fondų fondo ir (ar) finansinės priemonės valdymu.

4 GEROJI PRAKTIKA IR PATIRTIS LIETUVOJE IR KITOSE ŠALYSE

Šioje ex ante vertinimo dalyje apžvelgiama geroji FP ir subsidijų priemonių įgyvendinimo patirtis, remiantis informacijos šaltiniais, kurie nurodyti 2014–2020 m. periodo finansinių priemonių ex ante vertinimo metodikoje, ir kitais šaltiniais.

Išsami ir apibendrinta analizė šia tema pateikiama ESTEP studijoje. Joje aprašoma Kanados, Australijos ir Lenkijos praktika skatinant KP objektų (priklausančių privatiems asmenims) tvarkybą. ESTEP studijos informacija buvo panaudota aprašant šią dalį.

4.1 KANADA

Siekdama skatinti privatų sektorių išsaugoti ir pritaikyti nekilnojamąjį kultūros paveldą, Kanados Vyriausybė sukūrė trijų metų trukmės programą – Paveldo vertybių tvarkybos skatinimo fondą. Per šį fondą buvo numatyta paskirstyti 30 mln. Kanados dolerių, t.y. kiekvieniems programos įgyvendinimo metams po 10 mln. Paveldo vertybių skatinimo fondo lėšos buvo skirtos iš dalies kompensuoti privačių paveldo objektų savininkų (valdytojų) patirtas paveldo objektų tvarkybos išlaidas. Numatyta kompensuoti iki 20 proc. tinkamų kompensuoti paveldo tvarkybos darbų išlaidų, bet ne daugiau kaip 1 mln. dolerių vienai paraiškai.

Charlottetown miesto (Kanadoje) Paveldo paskatų programa orientuota į nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos skatinimą ir geros paveldo objektų būklės išlaikymą. Paveldo paskatų programos gairėse apjungiamos paveldo objektų savininkams aktualios piniginės ir nepiniginės paskatos. Piniginės paskatas sudaro paveldo savininkams suteikiamos subsidijos paveldotvarkos darbams finansuoti. Iš miesto biudžeto privačių paveldo objektų savininkams ir valstybės valdomų objektų, kurie pagal sutartį yra perleisti naudoti bendruomenėms arba ne pelno siekiančioms organizacijoms, valdytojams subsidijuojama iki 30 proc. visų tinkamų subsidijuoti paveldo tvarkybos darbų išlaidų. Antroji finansinė paskata yra susieta su mokestinėmis lengvatomis. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų savininkams, kurių pateiktos paraiškos buvo apsvarstytos ir patenkintos, netaikomos rinkliavos išduodant reikiamus statybos leidimus, jie taip pat nemoka jokių kitų žyminių mokesčių susijusių su paveldo objektu ir jo tvarkyba. Charlottetown miesto (Kanadoje) Paveldo paskatų programoje derinamos finansinės ir nefinansinės paskatos. Viena iš svarbiausių nefinansinių paskatų yra metodologinė pagalba. Programoje pastebima, kad Kanadoje nėra patvirtinto nacionalinio paveldo išsaugojimo standartų rinkinio, todėl kai kurios provincijos ir atskiri rezervatai yra savarankiškai parengę ir naudojami skirtingais paveldo išsaugojimo standartais. Siekiant užpildyti svarbios informacijos trūkumą, Paveldo taryba nekilnojamojo kultūros paveldo objektų savininkams parengė paveldo išsaugojimo standartus.

4.2 AUSTRALIJA

ESTEP studijoje aprašyta Australijos KP objektų sutvarkymo programa įgyvendinama iš valstybės biudžeto skiriant dotacijas privačių paveldo objektų tvarkybai. 2014–2015 m.

programoje numatyta privačių paveldo objektų savininkams skirti iki 100 tūkst. dolerių dotaciją skubiems paveldo objektų išsaugojimo darbams finansuoti. Dar iki 20 tūkst. dolerių dotaciją privačių paveldo objektų savininkai gali gauti, jei įgyvendina paveldo objekto konservavimo planą. Paveldo objekto konservavimo planas yra konkrečiam paveldo objektui parengiamas dokumentas, kuriame yra numatytos saugotinos vertybės, jų išsaugojimui reikalingi (rekomenduojami) darbai ir papildomos apsaugos priemonės (gaisro apsaugos sistema ir pan.). Vertinant paraiškas skiriamas papildomas dėmesys planavimui, t.y. ar aiškiai suformuluoti darbų tikslai, kaip planuojama įgyvendinti tvarkybą (darbų planavimas, papildomų finansinių išteklių pritraukimas ir pan.). Privataus nekilnojamojo kultūros paveldo objekto savininko indėlis į planuojamus atlikti tvarkybos darbus privalo būti nemažesnis nei 50 proc. darbų vertės. Pažymėtina, kad savininko indėlis gali būti sumažintas, jeigu paveldo objekto savininkas susiduria su finansiniais sunkumais, kurių pagrindimui reikia papildomai pateikti išsamią finansinę ataskaitą, kurioje būtų įrodyta, kad paveldo objekto savininkas išnaudojo visas savo finansines galimybes. Privataus paveldo objektui skirtos dotacijos lėšos yra išmokamos po kiekvieno paveldo objekte baigto įgyvendinti tvarkybos darbų etapo atsižvelgiant į pateiktas darbų atlikimo ataskaitas ir išlaidas patvirtinančius dokumentus.⁶¹

Nefinansinių paskatų gerosios praktikos pavyzdys yra Australijoje veikianti nekilnojamojo kultūros paveldo savininkų konsultavimo sistema. Ši sistema užtikrina, kad paveldo objekto savininkas laiku gautų jam reikalingą visapusišką informaciją apie paveldo objekto apsaugą, tvarkybą, galimybes jį pritaikyti. Australijoje pirmasis Paveldo konsultavimo paslaugų centras buvo įsteigtas 1977 m. Viktorijos mieste. Šiuo metu Australijoje Paveldo konsultavimo paslaugų centrų tinklas apima visą šalį. 1997 m. Paveldo konsultavimo paslaugų centrų veikla įvertinta kaip gerosios praktikos pavyzdys ir kaip pati efektyviausia iš valstybės biudžeto finansuota nekilnojamajam kultūros paveldui skirta programa. Nekilnojamojo kultūros paveldo objekto savininkui, besikreipusiam į Paveldo konsultavimo paslaugų centrą, yra paskiriamas paveldo apsaugos ekspertas. Paskirtasis ekspertas nemokamai konsultuoja paveldo objekto savininką visais jį dominančiais klausimais: nuo juridinių klausimų, dėl paveldo objekto registracijos, iki techninių klausimų dėl paveldo objekto restauracijos ir pritaikymo. Į Paveldo konsultavimo paslaugų centrą gali kreiptis visi paveldo objektų savininkai, t.y. ir valstybės bei savivaldybės įstaigų atstovai bei privatūs savininkai. Suteikiamų konsultacinių paslaugų spektras nėra ribojamas atsižvelgiant į objekto savininko tipą. Paveldo konsultavimo paslaugų centruose teikiamos konsultavimo paslaugos visiems paveldo objektų savininkams yra nemokamos. Konsultacijos yra finansuojamos iš valstybės ir savivaldybių biudžetų. Paveldo konsultavimo paslaugų centrų veikla prisidėjo prie bendruomenės geresnio suvokimo apie nekilnojamojo kultūros paveldo vertę, veikė kaip nekilnojamojo kultūros paveldo išsaugojimo ir pateikimo katalizatorius. Centrai vykdo šviečiamąją veiklą, atlieka gerosios praktikos sklaidą, užtikrina glaudesnį socialinį dialogą ir komunikaciją.⁶²

4.3 LENKIJA

ESTEP studijoje identifikuota, jog 2007–2013 m. laikotarpiu Lenkijoje įkurto JESSICA fondo lėšomis buvo atnaujinta 20 kultūros paveldo objektų. Projekto pareiškėjais buvo tiek privatūs, tiek viešieji (savivaldybės) asmenys. Kultūros paveldo objektuose buvo numatomas

⁶¹ ESTEP studija 68 p.

⁶² ESTEP studija 68-69 p

ekonominis aktualizavimas. Lenkijoje 2007–2013 m. ES struktūrinių investicijų programavimo laikotarpiu buvo įkurti 7 miesto vystymo fondai, kuriuos įsteigė Lenkijos bankai. Šie miesto vystymo fondai suteikia tik vieną finansinį instrumentą – paskolas, kuriomis galima finansuoti iki 75 proc. projektų vertės.

Lenkijoje pagal JESSICA programą 2007–2013 m. kultūros paveldo objektai atskirai finansuoti nebuvo, tačiau minėtieji 20 nekilnojamojo paveldo projektų tenkino kitus regioninių programų prioritetus, t.y.:

- Miestų regeneraciją;
- Miestų infrastruktūrą;
- Energijos efektyvumą ir atsinaujinančius šaltinius;
- Viešąjį transportą;
- Poindustrinių ir pokarinių sričių atnaujinimą;
- Klasterių vystymosi iniciatyvas;
- Paramą verslo aplinkos institucijoms.

Pavyzdžiui „Zachodniopomorskie Voivodship“ projektas Lenkijoje gavo subsidiją iš dviejų subsidinių prioritetų (5 prioriteto – „Turizmas, kultūra, regeneracija“, o taip pat 6 prioriteto – „Metropoliteno funkcijų vystymas“), o taip pat paskolą iš Jessica fondo⁶³. Analogiška schema yra vystoma šioje išankstinėje analizėje.

4.4 PATIRTIES PRITAIKYMAS LIETUVOJE

Atliekant KP objektų sutvarkymo ir aktualizavimo analizę identifikuoti sėkmės faktoriai, pasiteisinusios idėjos/elementai, problemos, su kuriomis susidurta, kurie galėtų būti aktualūs projektuojant KP sektoriui skirtas finansines priemones Lietuvoje 2014-2020 m. periodu.

Galimas paskolos finansinės priemonės ir subsidijos priemonės derinimo būdas atitinka kitose pasaulio valstybėse taikomą KP objektų sutvarkymo modelį, kai daliai projekto yra teikiama subsidija (Kanados ir Australijos pavyzdys). Pažymėtina, kad KP objektų vertingųjų savybių nustatymas yra valstybės funkcija. Paskolos finansinė priemonė yra taikoma siekiant sukurti KP objektų aktualizavimo rinkos istoriją ir finansavimo patirtį (Lenkijos pavyzdys).

Rekomenduojama Kultūros ministerijai ir kitoms institucijoms apsvarstyti kitus, ne finansinio skatinimo mechanizmus, kurie identifikuoti ESTEP studijoje, „Jie galėtų prisidėti prie sėkmingo ir efektyvesnio FP įgyvendinimo ir didesnio potencialių pareiškėjų susidomėjimo.“

⁶³ http://www.eib.org/attachments/jessica-poland-west_en.pdf

5 FINANSINĖS PRIEMONĖS PRIDĖTINĖ VERTĖ IR SUDERINAMUMAS SU KITOMIS VIEŠŪJŲ INTERVENCIJŲ FORMOMIS

FP parinkimas

Norint pasirinkti tinkamą finansinių priemonių kultūros paveldo (KP) objektų aktualizavimui instrumentą, buvo pasirinktos analizuoti trys tipinės FP - paskolų finansinė priemonė, garantijų finansinė priemonė ir kapitalo finansinė priemonė. Įvairūs literatūros šaltiniai nurodo, jog lėšų pritraukimo požiūriu kapitalo instrumentas yra vienas patraukliausių siekiant išplėsti viešųjų pinigų apimtį. Šiek tiek mažiau lėšų galima pritraukti su garantijos instrumentu, o paskolos instrumentas pritraukia mažiausiai privačių lėšų (lyginant su garantijos ir kapitalo instrumentais).

Siekiant įvertinti minėtus instrumentus, pasitelkta Europos Komisijos užsakymu atliktos studijos „Kultūros ir kūrybinio sektoriaus finansavimo pritraukimas“⁶⁴ (toliau - Kultūros finansavimo studija) informacija, kurioje nurodoma, kad KP sektoriaus galimybės pritraukti finansavimą yra ribotos dėl keleto veiksnių:

- sektoriuje veikiančių pareiškėjų:
 - o verslumo stokos, t.y. pareiškėjai neturi ilgalaikių verslo strategijų, nėra orientuoti į finansinius rezultatus, dažnai tikslas nėra verslo plėtojimas ir pan. Finansinis išprusimas yra žemesniame lygyje palyginus su kitais sektoriais;
 - o šio sektoriaus atstovai nėra linkę kreiptis į bankus dėl galimybių finansuoti savo projektus, kadangi nėra įsitikinę savo projektų sėkme. Daugiau kaip 75 proc. šio sektoriaus atstovų per paskutinius 3 metus nesikreipė dėl išorinio finansavimo gavimo⁶⁵;
 - o paruoštų verslo planų kokybė nėra patenkinama, todėl bankai dažnai nesuteikia finansavimo;
 - o potencialūs pareiškėjai nėra pasiruošę perduoti verslo kontrolės;
- finansuotojų požiūriu:
 - o bankai dažnai nežino šio sektoriaus ypatybių, KP objektų aktualizavimo veiklų finansavimas jiems nepažįstamas;
 - o atsipirkimo laikotarpis KP objektų sutvarkymui ir aktualizavimui yra paprastai ilgesnis negu kituose verslo projektuose;
- KP rinkos specifika:
 - o teisiniai apribojimai susiję su KP objektų sutvarkymu, tai sąlygoja, jog dokumentų derinimo procedūros užtrunka labai ilgai, o kai kurių reikalavimų įgyvendinimas reikalauja nemažų išlaidų, nenešančių KP objekto savininkui ekonominės naudos (pvz. KP objekto tyrimai);

⁶⁴ Kultūros finansavimo studija - http://ec.europa.eu/culture/library/studies/access-finance_en.pdf

⁶⁵ Kultūros finansavimo studija - http://ec.europa.eu/culture/library/studies/access-finance_en.pdf

- KP specifika lemia, kad tokių objektų sutvarkymo kaina, dėl specifinių reikalavimų, yra didesnė negu objektų neturinčių KP objekto statuso, todėl projektų finansiniai rodikliai būna žemesniame lygyje.

Atsižvelgiant į aukščiau pateiktą informaciją, kapitalo finansinė priemonė buvo atmesta, kadangi finansuotojai tokiam instrumentui taiko aukštesnius pajamingumo reikalavimus, o dėl KP rinkos specifikos, KP objektų sutvarkymo ir aktualizavimo projektų finansiniai rodikliai yra sąlyginai žemi. Taip pat kapitalo priemonė yra sudėtingesnis produktas, todėl pareiškėjų finansinis išprusimas ir verslumo stoka neleis tokios priemonės įgyvendinti efektyviai ir platesniu mastu.

Atmetus kapitalo priemonės naudojimo galimybes, toliau buvo analizuojama garantijų finansinės priemonės taikymo galimybė. Garantijų finansinė priemonė potencialiai negalėtų užtikrinti ilgesnio bankų finansavimo, o dabartinis bankų nurodytas finansavimo laikotarpis (iki 5-7 metų) KP objektų savininkų nuomone nėra pakankamas. Taip pat bankai yra nurodę, jog jie netgi su tam tikru garantijos lygiu, nėra pasiruošę skolinti projektams sektoriuje, kurį jie menkai pažįsta⁶⁶. Todėl manytina, jog ateityje pasikeitus situacijai, galima apsvarstyti garantijų finansinės priemonės taikymą KP objektų sutvarkymui ir aktualizavimui.

Atmetus kapitalo ir garantijų finansines priemones toliau bus analizuojama paskolų finansinė priemonė. Paskolų finansinė priemonė pasirinkta dėl šių aspektų:

- finansinė priemonė yra sąlyginai paprasta, todėl reikalauja mažesnių potencialių pareiškėjų verslo ir finansų žinių, negu kitos priemonės;
- kadangi KP sektorius iki šiol buvo finansuojamas teikiant subsidijas, todėl perėjimas nuo subsidinių priemonių prie paprastesnių finansinių priemonių sudaro prielaidą sėkmingiau pradėti taikyti FP KP srityje;
- kitų finansinių priemonių taikymas šiuo metu problematiškas, dėl KP rinkos specifikos aptartos aukščiau šiame skyriuje.

Siekiant skatinti KP objektų sutvarkymą ir aktualizavimą, taip pat buvo remiamasi 4 skyriuje išanalizuota informacija apie patirtį kitose šalyse, kai paveldotvarkos darbams teikiama subsidija, o ekonominių veiklų įgyvendinimui naudojama paskolų finansinė priemonė. Subsidijos dalis leistų KP objekto savininkui įgyvendinti teisės aktų reikalavimus (pvz. atlikti KP objekto tyrimus ir kaštams intensyvius paveldotvarkos darbus), nebloginant KP objekto aktualizavimo ekonominių rodiklių, o taip pat kompensuoti paveldotvarkos darbų išlaidas (kurios dėl KP reikalavimų specifikos būna didesnės, negu paprastų objektų sutvarkymo atveju).

Siekiant kuo efektyviau įgyvendinti finansinę priemonę, fondų fondo arba finansinės priemonės valdytojas ir (ar) jo partneriai, įgyvendindami priemonę, gali apsvarstyti galimybę sudaryti pareiškėjams galimybes (jei tokios nebus sudaromos Kultūros ministerijos ar jos įkurtos/deleguotos institucijos) suteikti konsultacijas projektų ir verslo planų rengimo stadijoje.

⁶⁶ Ši patirtis praktikoje buvo pademonstruota Europos Investicijų bankui įgyvendinant JESSICA daugiabučių namų modernizavimo programą, kai 1-4 kvietimuose, bankai teikdami pasiūlymus nebuvo linkę prisidėti savo lėšomis prie projektų sektoriuje, apie kurio finansavimą jie menkai žinojo.

Jautrumo analizė

Jautrumo analizės tikslas – nustatyti projekto gyvybingumą remiantis tam tikromis prielaidomis, bei patikrinti projekto gyvybingumo jautrumą nuo kitų įverčių, naudotų prielaidose. Pagrindinis jautrumo analizės sukuriamas rezultatas – identifikuojama, ar projektų įgyvendinimui yra reikalinga subsidija bei nustatoma subsidijos ir finansinės priemonės proporcija. Subsidijos intensyvumas vertinamas kaip vienas iš finansinės priemonės pridėtinės vertės rodiklių – kuo mažesnis subsidijos intensyvumas, tuo didesnė finansinės priemonės pridėtinė vertė.

Jautrumo analizė atspindi kiekybinį projektų vertinimą tik projekto lygmeniu, vadinasi, finansinis modeliavimas jautrumo analizėje neįtraukia įmonės (ne)efektyvaus projektų vykdymo, netiesiogiai su projektu susijusių kaštų įvertinimo. Tai leidžia įvertinti kiekybinius projekto rezultatus, tačiau apsisprendžiant dėl projektų įgyvendinimo privaloma vadovautis ir kokybine analize.

Pažymėtina, kad KP objektų aktualizavimui nėra galimybės atlikti detalios jautrumo analizės, kadangi nėra nustatomas galimų įgyvendinti ekonominių veiklų baigtinis sąrašas, todėl nėra galimybės nustatyti atsipirkimo rodiklius (pvz. grynoji dabartinė vertė, vidinė gražos norma ar atsipirkimo laikotarpis). Atsižvelgiant į tai, keliama sąlyga, kad ekonominio įveiklinimo projektai turi būti finansiškai gyvybingi, ir dėl šios priežasties subsidija ekonominės pažangos daliai neturėtų būti teikiama.

5.1 KULTŪROS PAVELDO OBJEKTŲ SUTVARKYMO IR AKTUALIZAVIMO KIEKYBINIS PRIDĖTINĖS VERTĖS VERTINIMAS

Veiksmų programoje numatyta, jog bus skatinamas kultūros paveldo (KP) objektų sutvarkymas ir aktualizavimas. Kultūros ministerija numačiusi, kad KP objektų aktualizavimui bus skiriama 5,2 mln. Eur. Aktualizavus kultūros paveldo objektus, sukūrus efektyvią infrastruktūrą bei įgyvendinus rinkodaros priemones, bus pagerintas Lietuvos kaip patrauklios turizmui šalies įvaizdis Lietuvos ir užsienio šalių rinkose, taip pat padidintas Lietuvos gyventojų susidomėjimas kultūros paveldu, tokiu būdu paverčiant jo objektus socialinės, edukacinės ir ekonominės veiklos židiniai. Įgyvendinus KP objektų aktualizavimo finansinės priemonės veiklas, būtų prisidedama prie Veiksmų programos konkretaus uždavinio „Padidinti kultūros ir gamtos paveldo aktualumą, lankomumą ir žinomumą, visuomenės informuotumą apie juos supančią aplinką“ įgyvendinimo:

- 5.4.1. uždavinio stebėsenos rodiklio: „Sutvarkyti, įrengti ir pritaikyti lankymui gamtos ir kultūros paveldo objektai ir teritorijos“. Šio rodiklio pasiekimas bus įtakojamas tiesiogiai, t.y. aktualizavimas turės būti vykdomas KP objektuose;
- 5.4.1. uždavinio stebėsenos rodiklio: „Numatomo apsilankymų remiamuose kultūros ir gamtos paveldo objektuose bei turistų traukos vietose skaičiaus padidėjimas“, t.y. ekonominės veiklos turės skatinti turistų traukos padidėjimą (pvz. viešbučiai, konferencijų salės, tradiciniai amatai ir pan.) KP sutvarkymo ir aktualizavimo projektų įgyvendinimo vietose;

- 5.4.1. uždavinio rezultato stebėsenos rodiklio: „Lietuvos gyventojų, bent kartą per pastaruosius 12 mėn. apsilankusių kultūros paveldo objekte, dalis“. Analogiškai aukščiau paminėtam uždaviniui, projektu turės būti prisidedama prie gyventojų apsilankymo KP objektuose didinimo.

Aptarus optimalią projektų apimtį su Kultūros ministerijos ir privataus sektoriaus, valdančio KP objektus, atstovais, buvo nustatyta, jog kultūros paveldo sutvarkymo ir aktualizavimo investicinis projektas (apimantis visas reikalingas išlaidas, kad būtų pasiekti tikslai, pvz. KP objektų aktualizavimą) galėtų būti apytiksliai 600tūkst. Eur (

Įvairiose studijose, atliktose Lietuvoje ir Europoje, tame tarpe Europos Komisijos užsakymu, buvo pažymėta, jog finansinės priemonės pasižymi daug didesniu efektyvumu lėšų panaudojimui kultūros paveldo projektų finansavimui nei subsidijos. Teikiant paramą per finansines priemones, pareiškėjai atidžiau įvertina finansavimo poreikį bei projekto finansinę naudą ir ekonominį pagrįstumą, o grįžtantys pinigų srautai užtikrina tokios priemonės tęstinumą, t.y. grąžintos lėšos galės būti panaudojamos vėl tais pačiais tikslais.

Išankstinio vertinimo 5 skyriuje, atrenkant finansinę priemonę bei analizuojant paskolų, garantijų ir kapitalo priemones, nustatyta, jog garantijų ir kapitalo priemonę pradiniam etape bus sudėtinga įgyvendinti, todėl yra siūloma įgyvendinti paskolų finansinę priemonę.

Privataus verslo atstovai išskyrė šias pagrindines problemas, dėl kurių nėra įgyvendinami KP objektų sutvarkymo ir aktualizavimo projektai bei prie kurių sprendimo turėtų prisidėti kuriama FP:

- bankų teikiamų paskolų laikotarpis nėra pakankamas. Bankai šiuo metu KP sutvarkymo projektams teikia paskolas vidutiniškai ne ilgesniam nei 5-7 metų laikotarpiui. Taip pat bankai nėra susipažinę su KP sektoriaus specifika, todėl labai atsargiai vertina šio sektoriaus finansavimo galimybes;
- bankų prašomas didesnis pradinis įnašas. KP objektų savininkų prašoma prisidėti 25-30 proc. nuosavo indėlio prie kiekvieno KP objektų sutvarkymo ir aktualizavimo projekto, kadangi tokio pobūdžio paskolos bankų vertinamos kaip itin rizikingo profilio;
- bankams nepriimtinas užstatas. Sąskaitos lėšos ir kultūros paveldui priskiriami nekilnojamo turto objektai negali būti vertinami, kaip tinkamas ir tvarus užstatas. Bankai mato problemą, jog įkeičiamas turtas nėra pakankamos vertės, taip pat, tam tikrais atvejais (dėl kurių sprendimą priima paskolą suteikianti institucija) norėtų įkeisti ne dalį, o visą turtą ar net kitus KP objekto savininko turimus kultūros paveldo objektus ir pan.;
- kultūros paveldo tyrimų (galiojantis teisinis reglamentavimas reikalauja atlikti KP tyrimus prieš vykdant projektą), paveldotvarkos darbų dalis nėra finansiškai gyvybinga veikla, todėl šiai daliai reikalingas subsidijavimas. Kultūros ministerijos atstovai konstatavo, jog turima patirtis rodo, kad be subsidijos elemento KP tvarkymo darbai nėra atliekami. Gerosios praktikos patirties analizė kitose šalyse patvirtino tokio subsidijavimo poreikio svarbą;
- nesudarytos galimybės kompleksiniam projektų įgyvendinimui, apjungiant ir paveldotvarkos darbus, ir ekonominės veiklos vykdymą bei skatinimą.

Atsižvelgiant į aukščiau išsakytus argumentus, galėtų būti taikomas finansinės priemonės ir subsidijos derinys siekiant kompleksiškesnio sprendimo:

1. Subsidija KP objektų paveldotvarkos darbams (įskaitant reikalaujamus tyrimus);
2. Finansinė priemonė kultūros paveldo aktualizavimui (ekonominėi veiklai objekte).

Atsižvelgus į visus aukščiau aprašytus aspektus, siūloma tokia finansinė paskolos priemonė:

- paskola teikiama projektams pateikus pagrįstus verslo planus, nurodančius, jog projektai yra gyvybingi teiktinomis sąlygomis. Kiekvienas verslo planas turi būti įvertintas atskirai (angl. „case by case“) taikant vienodus kriterijus.
- finansinės priemonės lėšomis teikiama paskola iki 100 proc. projekte numatytos kultūros paveldo objekto aktualizavimo dalies. Apklausų metu bankų atstovai nurodė, kad kol kas nėra linkę prisidėti prie KP objektų sutvarkymo ir aktualizavimo projektų nuosavomis lėšomis, todėl siūloma KP aktualizavimui skirtas lėšas išskolinti pasitelkiant finansinius tarpininkus (t.y. įgyvendinant fondų fondo struktūrą), vėliau susiformavus tokių projektų srautui, grįžusius pinigų srautus bankai galėtų pakartotinai panaudoti KP projektų finansavimui, prisidėdami nuosavomis lėšomis. Privačių investuotojų lėšų dydis ir (arba) numatytas prisidėti tokių lėšų santykis paskolų portfelyje, galėtų būti tiksliau nustatytas, esant aiškesnėms asimetrinio rizikos pasidalijimo sąlygoms. Bankų atstovai nurodė, jog finansavimą KP projektams jie galėtų suteikti taikant asimetrinę rizikos pasidalijimą, o tokios schemos įgyvendinimui reikalingas valstybės pagalbos schemos notifikavimas, kadangi tokios sąlygos galėtų pažeisti valstybės pagalbos principus arba būti nesuderinamos su reglamentinėmis nuostatomis (taikant *de minimis* ir GBER 53 str. toks būdas nėra galimas);
- finansinės priemonės paskola būtų teikiama taikant nuo 0 proc. iki 3 proc. palūkanas (t.y. tiksliai paskolos palūkanas nustatytų bankas ar kitas kofinansuotojas, kiekvienu atveju įvertinęs KP objekto savininko finansinę būklę ir kitas rizikas).. Maksimali 3 proc. palūkanų norma nurodyta siekiant, kad ateityje, smarkiai pakilus palūkanų normoms, galutiniai naudos gavėjai patirtų mažiau kaštų.
- Paskolos teikimo laikotarpis preliminariai galėtų būti nustatomas iki 15 metų. Finansinę priemonę valdančios ir įgyvendinančios institucijos gali nustatyti trumpesnį laikotarpį, o įvykdžius atskirus reikalavimus arba prioretizuojamose srityse (pvz. įgyvendinant veiklas, kurios pritrauks papildomus turistų srautus, bus įgyvendintos visuomenės informavimo apie aplinką priemonės ir įgyvendintos turizmo rinkodaros priemonės) terminas gali pailgėti, bet ne ilgesniam kaip 15 metų laikotarpiui. Šis laikotarpis nustatytas atsižvelgiant į tai, jog dėl specifinių reikalavimų kultūros paveldo objektų atsipirkimas dažnai nėra komercinių bankų ilgalaikių paskolų atsipirkimo ribose (5-7 metai);
- finansinė priemonė gali būti teikiama ir be subsidijos, skirtos KP objektų sutvarkymui.

- siekiant užtikrinti, kad ESI lėšos, skirtos finansinės priemonės įgyvendinimui, prisidėtų prie tikslų numatytų Veiksmų programoje, KP aktualizavimo veiklos turi prisidėti prie:
 - o 5.4.1. uždavinio stebėsenos rodiklio „Sutvarkyti, įrengti ir pritaikyti lankymui gamtos ir kultūros paveldo objektai ir teritorijos“ įgyvendinimo, ir (ar);
 - o 5.4.1. uždavinio stebėsenos rodiklio „Numatomo apsilankymų remiamuose kultūros ir gamtos paveldo objektuose bei turistų traukos vietose skaičiaus padidėjimas“ įgyvendinimo, ir (ar);
 - o 5.4.1. uždavinio rezultato stebėsenos rodiklio „Lietuvos gyventojų, bent kartą per pastaruosius 12 mėn. apsilankusių kultūros paveldo objekte, dalis“ įgyvendinimo.

Šioje ex ante buvo vertinamas pritrauktų privačių lėšų rodiklis (sverto rodiklis, kuris skaičiuojamas kaip santykis tarp visų projektams vykdyti pritrauktų lėšų ir ES lėšų).

Esant aukščiau paminėtoms prielaidoms, numatoma jog iki finansavimo periodo pabaigos, šios finansinės priemonės pasieks šiuos rezultatus⁶⁷:

Paveikslas 12. Kiekybinių rodiklių palyginimas.

Nusprendus taikyti atlyginimą pirmumo tvarka finansų tarpininkams – investuotojams, valstybės pagalba pagal finansinę priemonę turi būti suderinta su Europos Komisija, prognozuojama, kad tokiu atveju privatūs investuotojai galėtų prisidėti apytiksliai 30 proc. nuo FP skirtų lėšų, tai sudarytų 1,56 mln. Eur. Tokiu atveju paskaičiuotas sverto rodiklis būtų – 1,30.

Šios prielaidos naudojamos tik priemonės laukiamų finansinių rezultatų modeliavimo tikslais, tai yra privatiems investuotojams skyrus daugiau ar mažiau finansavimo, tai pat turėtų atitinkamai kisti ir pritrauktų privačių lėšų rodiklis.

Išankstinio vertinimo 5 skyriuje, atrenkant finansinę priemonę, atmetus kapitalo ir garantijų instrumentus ir atlikus kiekybinę analizę rekomenduotina įgyvendinti paskolų priemonę.

5.2 KOMERCINIŲ BANKŲ APKLAUSOS SANTRAUKA

Išanalizavus finansinių priemonių pasirinkimo galimybes, atlikus užsienio patirties vertinimą bei galimybių studijų apžvalgą, suformulavus pagrindinius siūlymus dėl finansinių

⁶⁷ Pažymėtina, jog laikotarpis sąlyginai trumpas palyginus su numatomų paskolų laikotarpiu, todėl ilguoju laikotarpiu šis dydis bus dar didesnis.

priemonių taikymo KP sektoriuje šie rezultatai 2016 metų sausio mėnesį pristatyti komercinių bankų atstovams kartu pateikiant nestruktūrizuotą klausimyną⁶⁸ dėl rekomenduojamų finansinių priemonių sąlygų ir alternatyvių finansinių priemonių pasirinkimo⁶⁹. Apklausų metu buvo siekiama išsiaiškinti ne tik finansavimo sąlygas ir jų reikšmingumą, tačiau ir priežastis, kurios sąlygoja tam tikrą požiūrį bei sprendimus.

Siekiant užtikrinti konfidencialumą, šiame skyriuje pateikiami apibendrinti pristatymų metu ir gautuose klausimynuose pateikti komentarai ir pastebėjimai.

Komerciniai bankai nurodė, jog nors šis sektorius laikomas viešąjį interesą atitinkančiu infrastruktūros sektoriumi, tačiau skolinimas jam būtų artimesnis komerciniam skolinimui. Šiam sektoriui tam tikrais atvejais yra skolinama, tačiau bankai tokius projektus vertina kaip didesnės rizikos projektus.

Komercinių bankų išskirti pagrindiniai skolinimo KP objektų sutvarkymui aspektai:

- bankų turima patirtis investuojant į ekonominį įveiklinimą KP paveldo objektuose (pvz. kai įkuriama viešbučiai, restoranai, amatų centrai, konferencijų centrai, kaimų turizmo paslaugų centrai ir pan.) ne visais atvejais buvo teigiama. Tolimesnį bankų dalyvavimą šio sektoriaus finansavime sąlygotų FP ar kitokių skatinamųjų priemonių atsiradimas;
- bankai patvirtino Kultūros finansavimo studijoje nurodytą KP objektų savininkų verslumo trūkumą, todėl ateityje siūloma apsvarstyti techninės pagalbos priemonės sukūrimą, kuri leistų komercializuoti ir tinkamai suformuoti verslo planus, remiantis KP objektų savininkų idėjomis;
- komercinių bankų atstovai taip pat patvirtino ir ESTEP studijoje identifikuotą žemės nuosavybės teisinio reguliavimo problematiką;
- bankų atstovų teigimu, KP objektams, kurie yra nutolę nuo apgyvendintų vietovių ar turistų traukos centrų, yra taikomas aukštesnės rizikos vertinimas, nes tokiems objektams sunkiau pritraukti klientus ir generuoti pakankamas lėšas paskolų patarnavimui;
- buvo identifikuota, jog bankai norėtų turėti lankstumą išduodant paskolas, nes kiekvienas projektas būtų vertinamas individualiai, todėl pageidautų, jog reikalavimai būtų bendresnio pobūdžio ir kuo mažiau standartizuoti;
- bendruoju atveju bankai apklausos metu pabrėžė, kad prieš suteikiant paskolą, jie pirmiausiai įvertina pareiškėjo patikimumą, mokumą, skolų aptarnavimo istoriją, jo galimybes prisiimti naujus įsipareigojimus, skolų limitus, paskolos grąžinimo šaltinius, įgyvendinamo projekto atsiperkamumą ir kitus rizikos faktorius, susijusius su paraiškos teikėju. Didžiausią įtaką skolinimo kainai turi šie faktoriai: projekto generuojami piniginiai srautai ir paskolos gavėjo kredito rizika.;

⁶⁸ Toks klausimyno tipas buvo pasirinktas todėl, kad norėta kritiškai įvertinti bankų nuomonę, nes sudarius ypač palankias sąlygas bankams tikėtų bet kokia FP, tačiau tokios sąlygos galėtų pažeisti valstybės pagalbos principus arba būti nesuderinamos su reglamentinėmis nuostatomis.

⁶⁹ Bankams užduoti klausimai ir apklaustų bankų aprašymas pateikiami 1 priede.

- teigiamai įvertinama valstybės dalyvavimo sektoriuje įtaka, nes šiuo atveju valstybė prisidedama prie projektų įgyvendinimo, finansiškai galėtų įvertinti šio sektoriaus problemas ir inicijuoti reikalingus pakeitimus teisinėje aplinkoje.

Kai kurie bankai nurodė, kad juos domintų galimybė tapti finansų tarpininku, tačiau įvertinus numatytą lėšų apimtį projektams, toks tarpininkas Lietuvoje galėtų būti tik vienas, nes skaidant turimas lėšas tarp 2 ar daugiau finansinių tarpininkų nebūtų pasiekama mazo ekonomija ir tokiu atveju bendrieji administraciniai kaštai būtų didesni, negu mokamas administracinis mokestis.

5.3 KP OBJEKTŲ SUTVARKYMO IR AKTUALIZAVIMO KOKYBINIS VERTINIMAS

Paskolos FP SSGG analizė

<p>Stiprybės</p> <ul style="list-style-type: none"> • Finansinių priemonių valdymo patirtis, ENEF, JESSICA KF, DNMF įgyvendinimo metu įgyta patirtis – tiek valstybės institucijų, tiek finansinių tarpininkų. • Europinio lygio (EK) politinis palaikymas⁷⁰. • Didelis KP objektų savininkų susidomėjimas⁷¹. • Geroji praktika naudojama pasaulyje rodo, jog paskolos ir subsidijos derinio taikymas galėtų būti sėkmingas (pvz. Lenkijoje sėkmingai įgyvendintas panašus finansavimo modelis). • Suformuotas projektų srautas (angl. pipeline). • Aukšti subsidijoms taikomi reikalavimai, todėl palankesnis pareiškėjų požiūris į FP. 	<p>Silpnybės</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ilgas sutarčių su finansiniais tarpininkais derinimas. • Nepakankama kredito istorija. • KP objektų specifika padidina projektų kaštus (mažėja projekto atsiperkamumo rodikliai). • Skirtingo tipo savininkai (pvz. fiziniai asmenys, juridiniai asmenys, savivaldybės). • Papildomos valstybės paramos poreikis projektų (įstatymai apibrėžtos paveldosaugos darbams užtikrinti) finansiniam atsiperkamumui užtikrinti. • Ilgas ir sudėtingas KP objektų sutvarkymo derinimo procesas. • Ribota finansinių priemonių taikymo KP sektoriuje patirtis. • KP objektų savininkų verslumo trūkumas
<p>Galimybės</p> <ul style="list-style-type: none"> • Galimybės pritraukti privačius investuotojus. • Taikant FP sumažėja subsidijos poreikis projekto daliai finansuoti . • Grįžtantys pinigų srautai gali būti pakartotinai naudojami projektų finansavimui. • Kompleksinės renovacijos įgyvendinimas praplečiant remtinus finansuoti projektų veiklas ir priemones. • Viešinimo ir informacijos sklaidos gerinimas. 	<p>Grėsmės</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ribotas ar nepakankamas finansavimas. • Besikeičiantys techniniai reikalavimai . • Ekonominė statybos sektoriaus situacija. • Politinė ir teisinės bazės pasikeitimų rizika. • Ribotas, nepakankamas finansavimas. • Nepakankama kokybės kontrolė. • Rizika nesuvaldyti nepakankamos projektų kokybės. • Dėl gyventojų emigracijos ir migracijos į didesnius miestus mažėjanti paklausa KP objektų paslaugoms.

⁷⁰ Augant Lietuvos ekonomikai ir bendrojo vidaus produkto lygiui artėjant prie ES vidurkio bei atsižvelgiant į Bendrųjų nuostatų reglamento, 120 punktą, tikėtina, jog ESI fondų investicijos kitame programavimo periode ženkliai mažės. Tuo tarpu investicijų poreikis išlieka aktualus ir ateityje. Europos Komisija taip pat yra išsakyusi nuomonę, jog finansinių priemonių naudojimas visose šalyse narėse privalo būti padidintas du kartus 2014-2020 m. programavimo laikotarpio periodu. Finansinės priemonės privalo prisidėti prie investicijų poreikio patenkinimo bei investuoti į tas sritis, kuriose identifikuojami rinkos trūkumai ir beveik optimalios investavimo situacijos.

⁷¹ 2017 m. lapkričio mėn. įvairiais pjūviais buvo atliktos galimų pareiškėjų bei kultūros paveldo objektų savininkų apklausa. Kreiptasi į skirtingas asociacijas (Pilių ir dvarų asociaciją, Restoranų ir viešbučių asociaciją, architektų sąjungas, universitetus bei tiesiogiai, apklausiant galimus pareiškėjus ir kt.) bei sudarytas preliminarių projektų sąrašas 17,36 mln. eurų sumai.

5.4 FINANSINĖS PRIEMONĖS DARNA SU KITOMIS VIEŠŪJŲ INTERVENCIJŲ FORMOMIS

Šio ex ante skyriaus tikslas yra išsiaiškinti, kaip siūlomos finansinės priemonės dera su kitomis viešųjų intervencijų formomis, ar toje pačioje rinkoje finansinės priemonės nepersidengia su kitomis viešųjų intervencijų formomis, o jei persidengia, ar neatsiranda prieštaravimai ir ar skirtingos viešosios intervencijos formos viena kitai nekliudo ir nedaro reikšmingos įtakos.

Viešųjų intervencijų formos, kurios buvo nukreiptos į KP objektų sutvarkymo ir (ar) aktualizavimo veiksmus yra aptariamasi žemiau.

1. Išnagrinėjus veiksmų programos priemones, galimos sankirtos nustatytos su 3.1 investicinio prioriteto 3.1.1 konkrečiu uždaviniu „Padidinti verslumo lygį“. Numatomos veiklos, kurios gali kirstis su KM priemone – parama inkubatorių kūrimuisi ir (arba) esamų plėtrai. Planuojama finansuoti (iš Ūkio ministerijos lėšų) naujų arba besiplečiančių verslo inkubatorių infrastruktūros (investicijos į pastatus ir įrangą) kūrimą, kurie gali įsikurti ir kultūros paveldo objektuose. Tačiau numatomos veiklos nėra orientuotos į KP objektų sutvarkymą, taip pat nėra numatoma, jog ši priemonė prisidės prie Veiksmų programoje numatytų 5.4.1. uždavinio stebėsenos rodiklių. Tam tikrais išimtiniais atvejais galimas veiklų persidengimas. Tačiau produkto aprašyme numatyta, jog siekiant subsidijos KP objektų paveldotvarkos darbams, nėra galimas subsidijų teikimas KP objektų aktualizavimo daliai;
2. Nagrinėjant galimas priemones sankirtas su kitomis ES paramos ir tarptautinės paramos priemonėmis:
 - a. Nustatyta galima sankirta su Europos ekonominės erdvės (EEE) finansiniu mechanizmu. EEE paramos lėšomis pagal programą LT06 „Kultūros ir gamtos paveldo išsaugojimas ir atgaivinimas“ yra remiamas nekilnojamojo kultūros paveldo restauravimas ir pritaikymas. Paraiškos pagal EEE paramą galėjo būti teikiamos pagal tris finansavimo kryptis:
 - i. Medinio nekilnojamojo kultūros paveldo statinių tvarkybos projektai.
 - ii. Iš dalies sutvarkytų nemedinių nekilnojamojo kultūros paveldo statinių tvarkybos darbų užbaigimo ir pritaikymo visuomenės reikmėms projektai.
 - iii. Taikomųjų kultūros paveldo tyrimų ir konservavimo centrų steigimo ar vystymo nekilnojamojo kultūros paveldo statiniuose projektai.
3. Nustatyta galima sankirta su 2014 – 2020.m. Lietuvos kaimo plėtros programos (KPP) priemonėmis:
 - a. M07 „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“. Šioje priemonėje numatyta remiama veikla – investicijos į kultūros paveldą;
 - b. Priemonės „Ūkio ir verslo plėtra“ veikla „Parama investicijoms, skirtoms ekonominės veiklos kūrimui ir plėtrai“. Ši priemonė išimtiniais atvejais (tais atvejais, kai projektai pagal KPP bus įgyvendinami KP objektuose)

gali persidengti su planuojamu finansinės priemonės ir subsidijos deriniu. Tačiau šioje *ex ante* analizuojami produktai bus konkurencingi ir orientuoti į kitokio dydžio (KPP numatytas finansavimas *de minimis* pagalbos apimtyje, t.y. iki 200 tūkst. Eur, kuris skiriamas ekonominei veiklai. Šiame išankstiniame vertinime siūloma subsidijos dalis gali siekti iki 700 tūkst. Eur, tuo tarpu, ši subsidija teikiama tik tuo atveju, jei ekonominei veiklai pasinaudojama finansine priemone, ar kitomis pareiškėjo lėšomis).

Tik labai išimtiniais atvejais gali persidengti KPP ir siūlomos FP derinio sritys. KPP lėšomis projektai remiami *de minimis* pagalbos ribose, todėl KPP taikymas galimas tik labai siauru mastu.

4. Įvertinta galima sankirtos rizika su 2014–2020 m. Europos teritorinio bendradarbiavimo tikslo programa. Pasienio bendradarbiavimo programose (LT-PL, LV-LT ir Pietų Baltijos programų) vienas iš investavimo prioritetų yra 6 (c) aplinkos išsaugojimas bei apsauga ir išteklių veiksmingumo skatinimas, išsaugojant, apsaugant, propaguojant ir plėtojant gamtinį ir kultūrinį paveldą. Tačiau visų pirmiausia atkreiptinas dėmesys, kad šios programos remia bendradarbiavimo veiklas ir tik tam tikrus investicijų elementus, kurie yra skirti sustiprinti bendradarbiavimo veiklas, ir visi projektai yra atrenkami konkurso būdu, todėl konkretūs projektai iš anksto nėra žinomi.
5. Įvertinta galima sankirtos rizika su Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansinių mechanizmų parama. 2014-2020 m. programavimo laikotarpiu nėra identifikuota konkrečių sankirtos galimybių, kadangi nėra žinomos naujų mechanizmų paramos tvarkos, tačiau jei nebus didelių pasikeitimų nuo 2004 – 2009 m. Norvegijos finansinių mechanizmų paramos, tokia sankirta gali atsirasti.
6. Vertinta galima sankirtos rizika su Kultūros paveldo departamento programomis, skirtomis kultūros paveldo objektų paveldotvarkai, tvarkybai. KPD paveldotvarkos programa vidutiniškai finansuoja 20 projektų per metus. Ši KPD priemonė kol kas skirta tik aukščiausio apsaugos lygio/reikšmingumo statusą turintiems privatiems kultūros paveldo objektams (paminklams ir valstybės saugomiems objektams), tuo tarpu ES subsidija galės naudotis visi paveldo registre esantys objektai, įskaitant ir paminklus, ir valstybės, ir savivaldybių saugomus, ir visus likusius. Tuo tarpu Kultūros paveldo departamentas savo atliktuose vertinimuose pastebėjo, kad į Kultūros vertybių registrą įrašytiems, bet valstybės nesaugomiems paveldo objektams yra sudėtingiau pritraukti lėšas tvarkybai. Kitas KPD priemonės skirtumas nuo planuojamos ES subsidijos – KPD kompensuoja privataus pareiškėjo patirtas išlaidas (tyrimus, projektavimą ir paveldosaugos darbus, kurie užtikrina KP konservavimą, tačiau ne sutvarkymą) tik avarinei būklei šalinti (t.y. tik iškilus KP objekto sunaikinimo pavojui) ir nekelia aktualizavimo įpareigojimų.
7. Įvertinta galima sankirtos rizika su UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ (INVEGA) sukurtomis finansinėmis priemonėmis. Tačiau INVEGA sukurtos priemonės yra orientuotos į bankų nustatomus finansavimo laikotarpius (5-7 metai), o taip pat yra skirtos skatinti verslumą, verslo kūrimąsi ir pan. Šio išankstinio vertinimo metu analizuojamos finansinės priemonės skirtos sukurti ilgalaikį ir tvarų

kultūros paveldo objektų finansavimą, siekiant išlaikyti projektų gyvybingumo reikalavimus, kurie ribojami specifinių kultūros paveldo objektų reikalavimų, nustatant finansavimo laikotarpį iki 15 metų.

8. Įvertinta sankirta su Kultūros ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. Nr. JV-615 įsakymu dėl Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2015 m. gegužės 22 d. įsakymo Nr. JV-326 „Dėl Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos 2014 – 2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos prioritetų įgyvendinimo priemonių įgyvendinimo plano ir nacionalinių stebėsenos rodiklių skaičiavimo aprašo patvirtinimo“ pakeitimo (toliau – Viešojo ir privataus kultūros paveldo PIP) buvo patvirtinta 23,73 mln. Eur suma skirta viešojo ir privataus KP objektų sutvarkymo subsidijoms. Tačiau visų pirmausia atkreiptinas dėmesys, kad pagal priemonę „Aktualizuoti viešąjį ir privatų kultūros paveldą“ negalės būti finansuojami objektai, galimi finansuoti pagal Kultūros ministerijos įgyvendinamas priemones „Aktualizuoti kultūros paveldo objektus“, „Modernizuoti kultūros infrastruktūrą“.

Investicijų atskyrimas paminėtais atvejais turėtų būti vertinamas konkretaus projekto / objekto lygmeniu. Konkretaus projekto lygmeniu dvigubo finansavimo vertinimą atliks subsidijų priemonės įgyvendinimui paskirta įgyvendinančioji institucija, atsižvelgdama į galimas sankirtų vietas. Dvigubo finansavimo vertinimas projekto lygmeniu bus atliekamas paraiškos vertinimo, mokėjimo prašymų tikrinimo ir patikrų vietoje metu.

6 VALSTYBĖS PAGALBA

Poreikis įvertinti galiojančio valstybės pagalbos teisinio reglamentavimo įtaką, atliekant ex-ante analizę bei laikantis prielaidos, kad numatomos įgyvendinti finansinės priemonės bus finansuojamos panaudojant ES struktūrinių ir investicijų fondų lėšas, yra aiškiai nurodytas Bendrųjų nuostatų reglamento 37 str. 1 d. 2 pastraipoje, 2 d. b) punkte, 4 d., 7 d. bei 9 d. Paskirstytas ES struktūrinių investicijų valdymo, kai didžiąją dalį investicijų panaudojimo valdymo ir kontrolės sistemos funkcijų atlieka nacionalinės institucijos (Vadovaujančioji institucija ir jos įgaliotos kitos institucijos), modelis reiškia, kad šios investicijos yra sudedamoji nacionalinio biudžeto dalis, t.y. viešieji finansiniai ištekliai, kurių panaudojimas turi atitikti taikytinas valstybės pagalbos teikimo taisykles.

Pagrindiniai dokumentai, kurių nuostatos yra nagrinėtinos atliekant valstybės pagalbos taisyklių galimo taikymo ir jų poveikio numatomoms įgyvendinti finansinėms priemonėms vertinimą, yra:

- 2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1303/2013, kuriuo nustatomos Europos regioninės plėtros fondui, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondui, Europos žemės ūkio fondui kaimo plėtrai ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondui bendros nuostatos ir Europos regioninės plėtros fondui, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondui ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondui taikytinos bendrosios nuostatos ir panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1083/2006 (toliau – Bendrųjų nuostatų reglamentas);
- 2014 m. birželio 17 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 651/2014, kuriuo tam tikrų kategorijų pagalba skelbiama suderinama su vidaus rinka taikant Sutarties 107 ir 108 straipsnius (toliau – Bendrosios išimties reglamentas);
- 2013 m. gruodžio 18 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 1407/2013 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 ir 108 straipsnių taikymo *de minimis* pagalbai (toliau – *De minimis* reglamentas);
- 2017 m. birželio 14 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 2017/1084, kuriuo dėl pagalbos uostų ir oro uostų instruktūrai, dėl pranešimo apie pagalbą kultūrai ir paveldo išsaugojimui ir pagalbą sporto ir daugiafunkcėms laisvalaikio infrastruktūroms ribų ir dėl atokiausiems regionams skirtų regioninės veiklos pagalbos schemų iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 651/2014 ir dėl tinkamų finansuoti išlaidų apskaičiavimo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 702/2014;
- 2014 m. kovo 3 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) Nr. 480/2014, kuriuo papildomas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1303/2013, kuriuo nustatomos Europos regioninės plėtros fondui, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondui, Europos žemės ūkio fondui kaimo plėtrai ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondui bendros nuostatos ir Europos regioninės plėtros fondui, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondui ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondui taikytinos bendrosios nuostatos (toliau – Deleguotasis reglamentas);

Nurodytų dokumentų nuostatos yra vertinamos tokiu eiliškumu:

1. Apibūdinami valstybės pagalbos teikimo požymiai numatytų finansinių priemonių įgyvendinimo kontekste.
2. Atskirai įvertinama finansinių priemonių įgyvendinimo alternatyva - paskolos finansinė priemonė valstybės pagalbos taisyklių kontekste.
3. Apibendrinamos ir nurodomos pagrindinės sąlygos ir apribojimai, kuriems esant numatytos įgyvendinti priemonės gali būti įgyvendinamos, nepažeidžiant valstybės pagalbos teikimo taisyklių reikalavimus.

Pabrėžtina, kad valstybės pagalbos teikimo taisyklių įtaka turi būti vertinama kiekvieno finansinės priemonės įgyvendinime dalyvaujančio ūkio subjektų tipo atžvilgiu atskirai, tai yra priklausomai nuo šio tipo (investuotojas, valdytojas, finansų tarpininkas, naudos gavėjas, kt.) bei dalyvavimo priemonėje įsitraukimo ir formos. Visi priemonės aspektai ir įgyvendinimo sąlygos turėtų būti apibūdinami, siekiant jų atitikties valstybės pagalbos taisyklių reikalavimams.

6.1 VALSTYBĖS PAGALBOS TEIKIMO POŽYMIŲ APIBŪDINIMAS

Bendruoju atveju valstybės pagalba yra pripažįstama, kai yra tenkinamos keturios pagrindinės sąlygos⁷²:

1. numatoma įgyvendinti priemonė yra priskirtina (angl. imputable) viešajam sektoriui (tai yra panaudojami nacionalinio biudžeto ar kiti viešieji ištekliai),
2. rinkoje veikiantiems ūkio subjektams teikiama ekonominė nauda (suteikiamas ekonominis pranašumas), kuri nėra prieinama įprastomis rinkos sąlygomis,
3. priemone yra (bus) teikiama ekonominė nauda tik kai kuriems rinkos subjektams (priemonės selektyvumo kriterijus),
4. priemone yra iškraipoma arba gali būti iškraipoma konkurencija ir (arba) paveikiama prekyba tarp ES valstybių narių.

Pagal šiuos kriterijus, valstybės pagalba gali būti pripažįstama tik tuo atveju, kai yra visų kriterijų visuma, tai yra numatoma įgyvendinti priemonė atitinka kiekvieną kriterijų. Tiek Europos Komisijos, tiek Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje valstybės pagalbos samprata yra laikoma objektyviu, pirminės teisės nuostatomis apibrėžtu institutu, kurio nuostatų taikymas negali būti skirtingas kiekvienu konkrečiu atveju, išskyrus sudėtingo ekonominio vertinimo reikalaujančias specifines situacijas⁷³.

6.1.1 Priemonės priskyrimas viešajam sektoriui

Numatomos įgyvendinti priemonės priskyrimas viešajam sektoriui reiškia, kad priemonė įgyvendinama iš valstybės išteklių, o priemonės įgyvendinimą kontroliuoja valstybės/savivaldybės institucija.

⁷² ES Sutarties suvestinė redakcija, 107 str. (ex 87 str.)

⁷³ [Case C-290/07 P Commission v Scott \[2010\] ECR I-7763, para. 66.](#)

Valstybės ištekliais yra laikomi visi viešojo sektoriaus ištekliai. Į valstybės išteklių sąvoką patenka ir valstybės ar savivaldybės kontroliuojamų įmonių ištekliai, nes valstybė (ar savivaldybė) gali nurodyti, kaip šiuos išteklius naudoti.

Išteklių kilmė nėra svarbi, jeigu prieš tai, kai jie tiesiogiai ar netiesiogiai perduodami pagalbos gavėjams, jie yra kontroliuojami valstybės (pavyzdžiui, ES struktūrinių ir investicinių fondų lėšos).

Pabrėžtina, kad privataus juridinio asmens, kurį įsteigė valstybės ar ją atstovaujantys subjektai, teikiamas finansavimas taip pat yra priskirtinas viešajam sektoriui, jeigu tokį šio juridinio asmens elgesį valstybė kontroliuoja/nulemia. Pavyzdiniai požymiai, kuriais remiantis gali būti nustatyta, kad teikiamą finansavimą kontroliuoja viešasis sektorius yra:

- a) ūkio subjekto vykdoma veikla/teikiamos paslaugos yra analogiškos rinkoje teikiamoms paslaugoms, kai priemonę įgyvendina/finansavimą teikia viešasis plėtros bankas⁷⁴;
- b) viešojo sektoriaus vykdomos jos įsteigtos įmonės valdymo priežiūros apimtis ar kiti požymiai, apibūdinantys viešojo sektoriaus dalyvavimą, plėtojant priemonę.

Būtina pažymėti, kad priemonė nėra priskirtina valstybei, jeigu ji yra įgyvendinama dėl ES *acquis communautaire* įsakmių reikalavimų, tai yra tokiu atveju priemonė yra priskirtina ES teisės aktų leidžiamajai valdžiai, o ne atskirai ES valstybei-narei⁷⁵. Ši taisyklė negali būti taikoma, kai ES teisė tik suteikia galimybę įgyvendinti tam tikras priemones, kurios gali būti laikomos valstybės pagalbos teisinio reglamentavimo objektu, tai yra tokiu atveju ES valstybė-narė turi galimybę pasirinkti elgesio modelį bei priimti atsakomybę dėl atliekamos intervencijos poveikio rinkai, arba kitaip tariant, dėl galimos valstybės pagalbos atsiradimo.

6.1.2 Ekonominio pranašumo suteikimas

Ekonominio pranašumo suteikimas vertinamas atsižvelgiant į du aspektus:

1. Ar finansavimą tiesiogiai ar netiesiogiai numatoma skirti ūkio subjektams(-ui) ūkinei (ekonominėi) veiklai vykdyti?
2. Ar finansavimas iš valstybės išteklių ūkio subjektams(-ui) suteiktų/suteikia išskirtinę ekonominę naudą, kurios jie/jis negautų rinkos sąlygomis?

Rinkoje veikiantis ūkio subjektas yra suprantamas kaip ekonominę veiklą vykdančias vienetas, nepriklausomai nuo jo įsisteigimo teisinės formos bei nepriklausomai nuo šio vieneto finansavimo būdo⁷⁶. Kitaip tariant, valstybės pagalbos taisyklių taikymo požiūriu nėra svarbu, ar juridinis vienetas yra įsteigtas kaip pelno nesiekiantis juridinis asmuo, ar kaip bet kurios formos viešasis juridinis asmuo.

⁷⁴ [Case C-482/99 France v Commission \(Stardust\) \[2002\] ECR I-4397, para. 57](#)

⁷⁵ [Case T-351/02 Deutsche Bahn AG v Commission \[2006\] ECR II-1047, para. 102](#)

⁷⁶ [Joined Cases C-180/98 to C-184/98 Pavlov and Others \[2000\] ECR I-6451, para. 74](#)

Ypatingai aktualu, kad vienetai, vykdančios ir ekonominę veiklą, ir neekonominę veiklą (pvz., viešąjį administravimą) patenka į valstybės pagalbos taisyklių reguliavimo sritį tik ta apimtimi, kuri yra susijusi su ekonominės veiklos vykdymu. Pabrėžtina, kad viešosios infrastruktūros ar jos dalies panaudojimas komercinei veiklai taip pat yra laikytinas ekonomine veikla. Be to, du ar daugiau ūkio subjektų gali būti laikomi vienu vienetu pagal valstybės pagalbos taisykles, jeigu šie ūkio subjektai yra tarpusavyje susiję (vienas ūkio subjektas vykdo kontrolės, valdymo ar kitas funkcijas, susijusias su kitu subjektu)⁷⁷. Taip pat ūkine (ekonominė) veikla yra laikoma bet kokia veikla, tiekiant prekes ar teikiant paslaugas rinkoje už atlygį.

Konkrečioje valstybėje-narėje taikomas ekonominės ir neekonominės veiklos (pvz., atskirų oro erdvės kontrolės viešųjų funkcijų vykdymas⁷⁸) atskyrimas gali priklausyti nuo ekonominio išsivystymo lygio ir politinių sprendimų dėl ekonomikos reguliavimo, todėl išsamus ir baigtinis ekonominės veiklos rūšių sąrašas negali būti sudarytas.

Finansinių priemonių įgyvendinimo kontekste pažymėtina, kad:

1. Fiziniai asmenys (gyventojai), kurie nevykdo jokios ekonominės veiklos, kaip ji yra suprantama ES Teisingumo Teismo praktikoje, tai yra gyventojai, kurie neteikia prekių ar paslaugų už atlygį, nėra laikomi ekonomine veiklą vykdančiais ūkio subjektais, todėl jų atžvilgiu negali būti taikomi valstybės pagalbos taisyklių reikalavimai, kadangi nėra vieno iš valstybės pagalbos pripažinimui būtino elemento.
2. Fizinių asmenų (gyventojų), kurie vykdo ekonominę veiklą, atžvilgiu turi būti taikomi valstybės pagalbos teikimo taisyklių reikalavimai, jeigu yra nustatyti visi kiti valstybės pagalbos požymiai.
3. Nustatant, ar juridiniai asmenys, dalyvaujantys finansinės priemonės struktūroje, nepriklausomai nuo to, koks yra jų vaidmuo (vykdytojas, valdytojas, naudos gavėjas, kt.), yra laikytini ekonomine veiklą vykdančiais ūkio subjektais, turi būti vertinamas tik jų vykdomos veiklos pobūdis (ar yra teikiamos prekės/paslaugos rinkoje už atlygį), tačiau neturi būti vertinamas juridinio asmens statusas ar teisinė forma.
4. Finansinės priemonės teikiama nauda gali pasireikšti netiesiogiai, tai yra ne tiems subjektams, kuriems yra skiriami viešieji finansiniai ištekliai⁷⁹, o tiems, kurie veikia kitame paslaugų teikimo lygmenyje. Tai ypač aktualu tais atvejais, kai numatomos įgyvendinti priemonės valdytojas yra tik tarpininkas, kuris perduoda finansinės priemonės sukuriamą naudą kitiems gavėjams, tačiau pats sau nepasilieka jokios finansinės priemonės teikiamos naudos.

6.1.3 Priemonės selektyvumas

Siekiant pripažinti tam tikrą priemonę selektyvia, nauda turi atsirasti tik tam tikroms įmonėms, įmonių kategorijoms arba ekonominiams sektoriams. Kitaip tariant, priemonė yra selektyvi, jeigu ne visi ūkio subjektai gali pasinaudoti jos teikiama nauda. Šis vertinimas

⁷⁷ [Case C-480/09 P Acea/Electrabel Produzione SpA v Commission \[2010\] ECR I-13355 para. 47-55.](#)

⁷⁸ [Case C-364/92 SAT \[1994\] ECR I-43, para. 30.](#)

⁷⁹ [Case C-403/10 Mediaset SpA v Commission \[2011\] ECR I-117, para. 73-77;](#) [Case C-382/09 Netherlands vs Commission \[2002\] ECR I-5163, para. 60-66](#)

remiasi ne priemonės aprašymu ar struktūra, bet faktiniu poveikiu rinkai, kuris atsiranda įgyvendinant priemonę, tai yra net tuo atveju, kai priemone teisiniu požiūriu gali pasinaudoti bet kuris ūkio subjektas, priemonė gali būti pripažinta selektyvia dėl faktinių jos įgyvendinimo aplinkybių⁸⁰.

Selektyvumas gali pasireikšti priemonės turiniu (pvz., mokestinės lengvatos taikymas tik investicijoms, kurios viršija tam tikrą finansinę apimtį), taip pat priemonės taikymo administracine tvarka (pvz., kai priemonės vykdytojas/valdytojas turi galimybę įtakoti priemonės įgyvendinimą/pasirinkti naudos gavėjus⁸¹).

Sudėtingu atveju (kai iš anksto nėra akivaizdus priemonės selektyvus pobūdis), selektyvumas yra nustatomas trimis etapais:

- apibūdinamas atskaitos taškas, tai yra nustatoma rinkos situacija bei identifikuojami rinkoje veikiantys ūkio subjektai;
- nustatoma, ar priemonės praktinis taikymas gali paveikti / nulemti skirtingų rinkos veikėjų situaciją nevienoda apimtimi. Nesant tokios galimybės, priemonė negali būti pripažinta selektyvia;
- įvertinama, ar priemonės įgyvendinimas ir jos sąlygojamas poveikis gali būti pateisintas veikiančios schemos sistema ir prigimtimi⁸².

6.1.4 Priemonės poveikis konkurencijai ir (ar) prekybai tarp ES valstybių-narių

Praktiškai vertinant valstybės pagalbą abu šie kriterijai (poveikis konkurencijai ir prekybai) tarp šalių narių dažnai vertinami kartu, nes paprastai manoma, kad jie yra glaudžiai susiję. Valstybės suteikta priemonė laikoma iškraipančia konkurenciją arba galinčia ją iškraipyti, jeigu valstybė suteikia ūkio subjektui finansinį pranašumą liberalizuotame sektoriuje, kuriame yra arba galėtų būti konkurencija. Užtenka vien to, kad tokia pagalba ūkio subjektui suteikiama galimybė išlaikyti stipresnę konkurencinę padėtį, nei jis būtų turėjęs, jeigu ta pagalba nebūtų suteikta.

Valstybės pagalbos sampratos požiūriu nėra svarbu, ar poveikis konkurencijai gali būti didelis (ženklus), ar mažareikšmis. Kitaip tariant, mažas poveikis nepanaikina rinkos iškraipymo, išskyrus tuos atvejus, kai tokia prielaida būtų visiškai hipotetinė⁸³ arba poveikis neviršytų pačios Europos Komisijos nustatytų nereikšmingos pagalbos (*de minimis*) ribų. Aktualu, kad Bendrųjų nuostatų reglamento požiūriu, valstybės pagalbos sąvoka apima pagal *de minimis* taisyklės teikiamą finansavimą⁸⁴.

Poveikis prekybai tarp valstybių narių konstatuojamas tada, kai valstybės suteikta parama sustiprina ūkio subjekto padėtį, palyginti su kitais Europos Sąjungos vidaus rinkoje konkuruojančiais ūkio subjektais. Valstybės parama gali daryti poveikį Europos Sąjungos

⁸⁰ [Case T-379/09 Italy v Commission \[2012\] ECR I-0000, para. 47.](#)

⁸¹ [Case C-6/12 P Oy \[2013\] ECR I-0000, para. 27](#)

⁸² [Case C-279/08 P Commission v Netherlands \(NOx\) \[2011\] ECR I-7671, para. 62; Joined Cases C-72/91 and C-73/91 Sloman Neptun \[1993\] ECR I-887, para. 21](#)

⁸³ [Case C-280/00 Altmark Trans \[2003\] ECR I-7747, para. 79](#)

⁸⁴ Bendrųjų nuostatų reglamento 2 str. 1 d. 13 p.

vidaus prekybai net ir tuo atveju, kai jos gavėjas tarpvalstybinėje prekyboje tiesiogiai nedalyvauja.

6.2 NUMATOMŲ VYKDYTI FINANSINIŲ PRIEMONIŲ APRIBOJIMAI, SUSIJĘ SU VALSTYBĖS PAGALBOS TAISYKLIŲ REIKALAVIMAIS

Planuojant finansinių priemonių įgyvendinimą, būtina akcentuoti, kad ES valstybė narė turi teisę pasirinkti konkrečią priemonės struktūrą bei jos įgyvendinimo mechanizmą taip, kad numatoma finansinė priemonė būtų įgyvendinama kaip priemonė:

- kuriai nėra taikomos valstybės pagalbos taisyklės;
- kuriai yra taikomos *De minimis* reglamento taisyklės;
- kuriai yra taikomos Bendrosios išimties reglamento taisyklės;
- kuri naudoja Europos Komisijos patvirtintas standartines finansinių priemonių sąlygas (*angl. off-the-shelf instruments*);
- pagal kurią yra teikiama valstybės pagalba remiantis iš anksto suderinta su Europos Komisiją schema.

Žemiau atliekamas finansinės priemonės įgyvendinimo modelio vertinimas valstybės pagalbos taisyklių kontekste, identifikuojant privalomas vykdyti sąlygas, veiksmus ir (arba) veiklos apribojimus tam, kad finansinės priemonės taikymas nepažeistų valstybės pagalbos taisyklių reikalavimų.

Vertinimas atliekamas šiais etapais:

1. pasirinkto priemonės įgyvendinimo mechanizmo klasifikavimas, tai yra valstybės pagalbos požymių buvimo nustatymas,
2. suderinamumo vertinimas, jeigu priemonės įgyvendinimas atitinka valstybės pagalbos požymius,
3. notifikavimo procedūros apibūdinimas (jeigu yra nustatomas šio veiksmo poreikis).

Antro etapo veiksmai apima atitikties *de minimis* reglamentavimui vertinimą, atitikties Bendrosios išimties reglamento nuostatomis vertinimą ir, esant poreikiui, standartinių sąlygų (*off-the-shelf instrument*) panaudojimo galimybės vertinimą, atsižvelgiant į priemonės įgyvendinimo tikslus ir sektorių. Pabrėžtina, kad pasirinkto finansinės priemonės įgyvendinimo būdo ir sandaros vertinimo valstybės pagalbos taisyklių kontekste rezultatai gali pasikeisti, jeigu bus pakeista priemonės sandara (būdas), kas reikalautų papildomai įvertinti pakeitimų įtaką valstybės pagalbos vertinimo rezultatams.

6.3 KP OBJEKTŲ SUTVARKYMO IR AKTUALIZAVIMO VERTINIMAS VALSTYBĖS PAGALBOS ASPEKTU

Šiame skyriuje nagrinėjama pasirinkta paskolos finansinės priemonės alternatyva:

1. Kaip nurodyta 6.1. skyriuje, numatomų įgyvendinti finansinių priemonių kontekste išskirtini ir vertintini visi priemonės įgyvendinime dalyvaujantys fiziniai ir juridiniai

asmenys, kurie atitinka ūkio subjekto apibrėžimą, tai yra vykdo ekonominę veiklą, tiekdami prekes ir (arba) teikdami paslaugas. Pabrėžtina, kad ūkio subjektu gali būti laikomi keli juridiniai asmenys, o ekonominė veikla gali būti ir nedidelė visos ūkio subjekto vykdomos veiklos (pvz., neekonominės viešojo administravimo veiklos) dalis;

2. Vertinimas atliekamas tik finansinės priemonės atžvilgiu. Finansinėmis priemonėmis yra laikomos finansinės paramos priemonės, kurios įgyvendinamos remiantis papildomumo principu, siekiant iš anksto apibrėžtų politikos tikslų. Finansinių priemonių įgyvendinimas gali būti susietas su subsidijų teikimu (negražintina subsidija, paskolų palūkanų kompensavimas), tačiau šiame dokumente vertinimas yra atliekamas tik finansinių priemonių atžvilgiu. Kitaip tariant, vertinimas neapima planuojamų subsidijų skyrimo procese dalyvaujančių asmenų ir jiems daromos įtakos. KP objektų sutvarkymui ir aktualizavimui, pagal alternatyvų vertinimo rezultatus, yra pasirinkta paskolos finansinė priemonė.

Įgyvendinant priemonę, dalyvauja šie ūkio subjektai:

1. Fondo steigimui reikalingą finansavimą suteikiančios bei investiciniame komitete dalyvaujančios viešosios institucijos (Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, Lietuvos Respublikos finansų ministerija).
2. Fondo valdytojas, kuris vykdo fondo valdymo investicinio komiteto pavedimus, teikia fondo valdymo paslaugas nurodytoms viešosioms institucijoms ir investuotojams, valdydamas fondą, taip pat gaudamas fondo valdymo mokesťį.
3. Finansiniai tarpininkai - investuotojai, kurie vykdytų finansavimo nukreipimo konkreitiems projektams funkciją ir prisidėtų privataus finansavimo lėšomis.
4. Rangos darbus vykdantys ūkio subjektai.
5. Galutiniai naudos gavėjai - KP objektų savininkai ir bendrasavininkai, kurie gali būti fiziniai, privatūs juridiniai ir viešieji juridiniai asmenys.

6.3.1 Priemonės įgyvendinimo mechanizmo klasifikavimas

Finansinės priemonės vertinimas, siekiant nustatyti valstybės pagalbos buvimo požymius, turi būti atliekamas kiekvienos tikslinės grupės atžvilgiu atskirai, kadangi priemonės įgyvendinimo poveikis kiekvienai skirtingai grupei gali būti kitoks.

Fondo steigimui reikalingą finansavimą suteikiančios viešosios institucijos

Lietuvos Respublikos kultūros ministerija bei Lietuvos Respublikos finansų ministerija, vykdydamos jiems pavestas funkcijas pagal Bendrųjų nuostatų reglamento reikalavimus, vadovaudamosios Atsakomybės ir funkcijų paskirstymo tarp institucijų, įgyvendinant 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programą, taisyklėmis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. birželio 4 d. nutarimu Nr. 528 „Dėl atsakomybės ir funkcijų paskirstymo tarp institucijų, įgyvendinant 2014–2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programą“ taip pat pagal Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo, Projektų administravimo ir finansavimo taisyklių nuostatas, vykdo tik viešąsias funkcijas, tai yra šios finansinės priemonės kontekste vykdo neekonominę veiklą bei negali būti laikomi ūkio subjektais.

Pabrėžtina, kad šioms viešosioms institucijoms, detalizuojant priemonės aprašymą, negali būti numatytas jokios ekonominės naudos atsiradimas (pvz., sėkmės mokestis, valdymo mokestis, išduotų paskolų palūkanų panaudojimas įstaigos reikmėms, kt.), kadangi tokiu atveju atsirastų valstybės pagalbos požymių.

Fondų fondo valdytojas

Pagal numatomą mechanizmą, jeigu steigiamas fondų fondas, jo valdytojas turi būti atskiras juridinis asmuo, teikiantis fondų fondo valdymo paslaugas. Pabrėžtina, kad numatoma fondų fondo valdytojo teisinė forma valstybės pagalbos požiūriu nėra svarbus veiksnys, kuris nulemtų valstybės pagalbos buvimą (nebuvimą), tačiau atskiro juridinio asmens įsteigimas nulemia didesnį skaidrumą bei atskaitomybę.

Fondų fondo, kurio dalimi bus finansinė priemonė, valdymą planuojama pavesti Bendrųjų nuostatų reglamento 38(4)(b)(ii) punkte nurodytai valstybėje narėje įsteigta finansų įstaigai. Fondų fondo valdytojas pasirenkamas pagal nacionalinės teisės aktus, vadovaujantis viešųjų pirkimų principais.

Tuo atveju, jeigu fondų fondas nebūtų kuriamas, žemiau pateiktas vertinimas taip pat taikytinas finansinės priemonės valdytojui.

Valstybės pagalbos požymis	Vertinimas (Taip/Ne)	Pastabos
Ar finansavimas skiriamas iš valstybės išteklių?	TAIP	Valstybės ištekliais yra laikomi visi viešojo sektoriaus ištekliai. Į valstybės išteklių sąvoką patenka ir valstybės ar savivaldybės kontroliuojamų įmonių ištekliai, nes valstybė (ar savivaldybė) gali nurodyti, kaip šiuos išteklius naudoti. Išteklių kilmė nėra svarbi, jeigu prieš tai, kai jie tiesiogiai ar netiesiogiai perduodami pagalbos gavėjams, jie yra kontroliuojami valstybės (pavyzdžiui, Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos). Fondų fondo valdytojas gaus atlygį (fondų fondo valdymo mokestį) iš valstybės išteklių.
Ar finansavimą tiesiogiai ar netiesiogiai numatoma skirti ūkio subjektams (-ui) ūkinei (ekonominėi) veiklai vykdyti?	TAIP	Ūkinė (ekonominė) veikla suprantama kaip prekių ar paslaugų siūlymas rinkoje už atlygį. Fondų fondo valdytojas yra ūkio subjektas, veikiantis kaip finansų įstaiga ir vykdamas ūkinę (ekonominę) veiklą.
Ar finansavimas iš valstybės išteklių ūkio subjektams (-ui) suteiktų/suteikia išskirtinę ekonominę naudą, kurios jie/jis negautų rinkos sąlygomis?	NE	Kaip nurodyta 2017 m. gegužės 2 d. Europos Komisijos darbinio dokumento „Gairės dėl valstybės pagalbos 2014-2020 programavimo laikotarpio Europos struktūrinių ir investicinių fondų finansinėse priemonėse“ (angl. <i>Guidance on State aid in European</i>

		<p><i>Structural and Investment (ESI) Funds Financial Instruments in the 2014-2020 programming period</i>) (toliau – EK gairės dėl valstybės pagalbos), 3.3 punkto b dalyje, fondų fondų ar finansinių priemonių valdytojai gautų naudą tuo atveju, jeigu atlygis už paslaugas arba atlygis už fondų fondo ar finansinės priemonės valdymą viršytų rinkos kainas.</p> <p>Kultūros paveldo projektų fondų fondo valdytojas negaus išskirtinės ekonominės naudos, kadangi jis veiklą vykdys pagal rinkos ekonomikos principą, t.y., jo gaunamas atlygis (valdymo mokestis) atitiks įprastinį rinkoje už panašias paslaugas mokamą atlygį, vadovaujantis Lietuvos Respublikos statistikos departamento teikiama informacija. Taip pat, valdymo mokestis neviršija Bendrųjų nuostatų reglamento 42 str. ir 2014 m. kovo 3 d. Komisijos Deleguotojo reglamento (ES) Nr. 480/2014 (toliau – Deleguotasis reglamentas) 13 str. nustatyto valdymo mokesčių ribinių dydžių, o dalis atlygio yra grindžiama veiklos rezultatais.</p>
Ar finansavimą numatoma teikti tam tikroms pasirinktoms prekėms gaminti ar paslaugoms teikti, arba tam tikriems pasirinktiems ūkio subjektams, t.y. ar finansavimo priemonės yra selektyvaus pobūdžio	TAIP	Finansavimą valdymo mokesčio forma gaus konkretus pasirinktas ūkio subjektas
Ar finansavimas gali iškraipyti konkurenciją ir veikti prekybą tarp ES šalių	NE	Fondų fondo valdytojas negaus išskirtinės ekonominės naudos, atitinkamai, neįgys konkurencinio pranašumo kitų rinkos dalyvių atžvilgiu, todėl konkurencija ir prekyba tarp ES šalių nebus iškraipoma
IŠVADA: Tenkinami ne visi valstybės pagalbos požymiai, todėl fondų fondo valdytojo atžvilgiu valstybės pagalba nebus teikiama		

Finansiniai tarpininkai - investuotojai

Planuojama, kad finansinei priemonei įgyvendinti fondų fondo valdytojas (jeigu bus steigiamas fondų fondas) atrinks finansų tarpininkus – komercinius bankus, per kuriuos bus teikiamos paskolos galutiniams naudos gavėjams. Finansų tarpininkai galės gauti atlygį už finansinės priemonės valdymą pagal Bendrųjų nuostatų reglamento 42 str. ir Deleguotojo reglamento 13 str.

Siekiant, kad finansų tarpininkai taip pat veiktų ir kaip investuotojai – t.y. galutiniams naudos gavėjams teiktų papildomą finansavimą iš privačių lėšų, būtų reikalingos papildomos priemonės investuotojų suinteresuotumui padidinti ir rizikai sumažinti. Dėl šios priežasties priemonėje yra numatoma pasinaudoti Bendrųjų nuostatų reglamento 44 str. 1(b) dalyje nustatyta galimybe finansų tarpininkams - investuotojams atlyginti pirmumo tvarka iš j

finansinę priemonę grįžusių lėšų⁸⁵, taikant asimetrinį rizikos pasidalijimą, t.y. investuotojams pirmumo tvarka būtų dengiamas apibrėžto dydžio (neviršijantis 25 proc. investicijos) pirmasis nuostolis (nesilaikant *pari passu* principo su viešojo sektoriaus investuotoju, t.y. VIPA).

Valstybės pagalbos požymis	Vertinimas (Taip/Ne)	Pastabos
Ar finansavimas skiriamas iš valstybės išteklių?	TAIP	Finansų tarpininkai galės gauti atlygį (finansinės priemonės valdymo mokestį) iš valstybės išteklių. Finansų tarpininkams – investuotojams planuojama taikyti atlyginimą pirmumo tvarka iš į finansinę priemonę grįžusių lėšų, t.y. valstybės išteklių.
Ar finansavimą tiesiogiai ar netiesiogiai numatoma skirti ūkio subjektams (-ui) ūkinei (ekonominėi) veiklai vykdyti?	TAIP	Ūkinė (ekonominė) veikla suprantama kaip prekių ar paslaugų siūlymas rinkoje už atlygį. Finansų tarpininkai bus ūkio subjektai, vykdantys ūkinę(ekonominę) veiklą
Ar finansavimas iš valstybės išteklių ūkio subjektams (-ui) suteiktų/suteikia išskirtinę ekonominę naudą, kurios jį/jis negautų rinkos sąlygomis?	TAIP	Fondų fondo valdytojas finansų tarpininkus pasirenks vykdydamas skaidrią, konkurencingą, nediskriminacinę ir besąlyginę atranką pagal LR Viešųjų pirkimų įstatymą. Finansų tarpininkai galės gauti atlygį už finansinės priemonės valdymą. Remiantis EK gairių dėl valstybės pagalbos 3.3 punkto b dalimi, jeigu vykdoma konkurencinga, skaidri, nediskriminacinė ir besąlyginė finansinės priemonės įgyvendinančiųjų subjektų atranka, atlygis jiems gali būti laikomas atitinkančiu rinkos atlygį, t.y. valstybės pagalba nebus teikiama. Finansų tarpininkui nebus mokamas valdymo mokestis nuo jo privačių lėšų dalies. Asimetrinės rizikos modelio taikymas kai finansiniai tarpininkai – investuotojai kartu privačiomis lėšomis finansuoja galutinius naudos gavėjus gali suteikti išskirtinę ekonominę naudą, kurios investuotojai negautų rinkos sąlygomis. Atitinkamai, finansų tarpininkai - investuotojai negaus išskirtinės ekonominės naudos iš valdymo mokesčio, tačiau gautų ekonominės naudos taikant asimetrinį rizikos pasidalijimą..
Ar finansavimą numatoma teikti tam tikroms pasirinktoms prekėms gaminti	TAIP	Finansavimą valdymo mokesčio forma galės gauti skaidrios, konkurencingos, nediskriminacinės ir

⁸⁵ Vadovaujantis 2015 m. spalio 7 d. EK Gairėmis valstybės narėms dėl atlyginimo pirmumo tvarka (*angl. Guidance for Member States on preferential remuneration*), EGESIF_15_0030-00, atlyginimas pirmumo tvarka nelaikytinas tinkamomis finansinės priemonės ar fondų fondo išlaidomis, išskyrus, kai mokamas iš į finansinę priemonę grįžusių lėšų.

ar paslaugoms teikti, arba tam tikriems pasirinktiems ūkio subjektams, t.y. ar finansavimo priemonės yra selektyvaus pobūdžio		besąlyginės atrankos būdu atrinkti finansų tarpininkai.
Ar finansavimas gali iškraipyti konkurenciją ir veikti prekybą tarp ES šalių	TAIP	Gaudami išskirtinę ekonominę naudą dėl asimetrinio rizikos pasidalinimo finansų tarpininkai - investuotojai gali įgyti konkurencinį pranašumą kitų ūkio subjektų atžvilgiu ir geresnėmis sąlygomis teikti prekes/paslaugas rinkoje, todėl yra tikimybė paveikti konkurenciją ir prekybą tarp ES šalių.
IŠVADA: Finansinių tarpininkų - investuotojų atžvilgiu valstybės pagalba bus teikiama tuo atveju, jeigu jiems bus atlyginama pirmumo tvarka (taikant asimetrinį rizikos pasidalijimą) iš į finansinę priemonę grįžusių lėšų.		

Rangos darbus vykdančys ūkio subjektai

Paskolų gavėjų bus reikalaujama rangovus ar kitus tiekėjus parinkti atvira, skaidria, nediskriminacine ir objektyvia tvarka, jiems mokamas atlygis už darbus (prekes, paslaugas) atitiks rinkos kainas šie ūkio subjektai tiesiogiai negaus valstybės lėšų ir jiems nebus suteikiamas ekonominis pranašumas. Atitinkamai, valstybės pagalba šiems subjektams nebus teikiama.

Galutiniai naudos gavėjai - KP objektų savininkai ir bendrasavininkai, kurie gali būti fiziniai, privatūs juridiniai ir viešieji juridiniai asmenys

Galutiniai naudos gavėjai bus viešojo arba privataus sektoriaus ūkio subjektai, kuriems nuosavybės teise priklauso kultūros paveldo objektai. Atsižvelgiant į priemonės tikslą (kultūros paveldo objektų aktualizavimas) tikėtina, kad, nepriklausomai nuo galutinio naudos gavėjo statuso, daugeliu atveju finansavimas bus teikiamas ekonominei veiklai, todėl analizė lentelėje žemiau taikoma ir viešojo, ir privataus sektoriaus galutiniams naudos gavėjams.

Tuo atveju, jei finansavimas bus suteiktas neekonominei veiklai, galutiniam naudos gavėjui nebus teikiama valstybės pagalba.

Valstybės pagalbos požymis	Vertinimas (Taip/Ne)	Pastabos
Ar finansavimas skiriamas iš valstybės išteklių?	TAIP	Galutiniai naudos gavėjai gaus finansavimą iš valstybės išteklių.
Ar finansavimą tiesiogiai ar netiesiogiai numatoma skirti ūkio subjektams (-ui) ūkinei (ekonominei) veiklai vykdyti?	TAIP	Ūkinė (ekonominė) veikla suprantama kaip prekių ar paslaugų siūlymas rinkoje už atlygį. Tikėtina, kad didžioji dalis galutinių naudos gavėjų gaus finansavimą ūkinei (ekonominei) veiklai vykdyti.

Ar finansavimas iš valstybės išteklių ūkio subjektams (-ui) suteiktų/suteikia išskirtinę ekonominę naudą, kurios jie/jis negautų rinkos sąlygomis?	TAIP	Tikėtina (siekiant patvirtinti šią prielaidą, būtina periodiška rinkos palūkanų normų analizė), kad galutiniai naudos gavėjai pagal finansinę priemonę galės pasiskolinti palankesnėmis negu rinkos sąlygomis, t.y. gaus ekonominę naudą
Ar finansavimą numatoma teikti tam tikroms pasirinktoms prekėms gaminti ar paslaugoms teikti, arba tam tikriems pasirinktiems ūkio subjektams, t.y. ar finansavimo priemonės yra selektyvaus pobūdžio	TAIP	Finansavimą galės gauti tie viešojo ir privataus sektoriaus ūkio subjektai, kuriems nuosavybės teise priklauso kultūros objektai.
Ar finansavimas gali iškraipyti konkurenciją ir veikti prekybą tarp ES šalių	TAIP	Kadangi galutiniai naudos gavėjai gali gauti išskirtinę ekonominę naudą, tai suteiktų jiems ekonominį pranašumą, kuris gali įtakoti konkurenciją ir paveikti prekybą tarp ES šalių
IŠVADA: Galutinių naudos gavėjų atžvilgiu gali būti tenkinami visi valstybės pagalbos požymiai		

6.3.2 Priemonės įgyvendinimo suderinamumo vertinimas

Atlikus pasirinkto priemonės įgyvendinimo mechanizmo klasifikavimą, nustatyta, kad įgyvendinant priemonę gali būti teikiama valstybės **pagalba finansiniams tarpininkams – investuotojams ir galutiniams naudos gavėjams** (t.y. tenkinami visi valstybės pagalbos požymiai).

Valstybės pagalba finansiniams tarpininkams – investuotojams (jei taikomas atlyginimas pirmumo tvarka)

Pastebima, kad valstybės pagalba finansų tarpininkams - investuotojams atsirastų tik tuo atveju, jeigu jie kartu investuos privačias lėšas ir jiems bus taikomas atlyginimas pirmumo tvarka iš į finansinę priemonę grįžusių lėšų (asimetrinis rizikos pasidalinimas). Pradiniame finansinės priemonės įgyvendinimo etape (nesant grįžusių lėšų), kol atlyginimas pirmumo tvarka netaikomas, o finansų tarpininkams mokamas rinkos įkainius atitinkantis valdymo mokestis, valstybės pagalba finansų tarpininkams nebus teikiama.

Jeigu bus taikomas atlyginimas pirmumo tvarka, finansų tarpininkų – investuotojų atžvilgiu turi būti atliktas suderinamumo vertinimas. Suderinamumo vertinimas apima:

- atitikties *De minimis* reglamentui vertinimą
- atitikties Bendrosios išimties reglamento nuostatomis vertinimą;
- standartinių sąlygų instrumento (angl. *off-the-shelf instrument*) panaudojimo galimybės vertinimą (jeigu yra poreikis).

Finansų tarpininkams – investuotojams atlyginant pirmumo tvarka jiems teksianti valstybės pagalbos suma negali būti iš anksto, neatliekant rizikos vertinimo, įvertinta bendruoju subsidijos ekvivalentu, kadangi neįmanoma numatyti ar ir kokia apimtimi finansų

tarpininkai – investuotojai tokiu atlyginimu pasinaudos (esant asimetriniam rizikos pasidalinimui, atlyginimo pirmumo tvarka dydis priklauso nuo bendros investicijos sumos, privačių lėšų sumos ir blogų paskolų sumos/dalies), todėl tokia pagalba negali būti registruojama kaip *de minimis*.

Valstybės pagalba kultūros ir paveldo išsaugojimui taip pat gali būti teikiama pagal Bendrosios išimties reglamento 53 straipsnį, jeigu tenkinamos visos šios straipsnio nuostatos, tačiau šio straipsnio nuostatos nenumato asimetrinio rizikos pasidalijimo ir/ar atlyginimo pirmumo tvarka, todėl valstybės pagalba finansų tarpininkams – investuotojams negali būti teikiama pagal GBER .

Nustatyta, kad kultūros ir paveldo išsaugojimo srityje nėra sukurta standartinių sąlygų instrumentų, todėl ši alternatyva toliau nenagrinėjama.

Atitinkamai, norint taikyti atlyginimą pirmumo tvarka finansų tarpininkams – investuotojams, valstybės pagalba pagal finansinę priemonę turi būti suderinta su Europos Komisija.

Valstybės pagalba galutiniams naudos gavėjams

Galutiniams naudos gavėjams, vykdančioms ekonominę veiklą, pagal finansinę priemonę bus teikiama valstybės pagalba, todėl šios tikslinės grupės atžvilgiu turi būti atliktas suderinamumo vertinimas. Suderinamumo vertinimas apima:

- a) atitikties *De minimis* reglamentui vertinimą
- b) atitikties Bendrosios išimties reglamento nuostatomis vertinimą;
- c) standartinių sąlygų instrumento (angl. *off-the-shelf instrument*) panaudojimo galimybės vertinimą (jeigu yra poreikis).

Valstybės pagalba galutiniams naudos gavėjams, įvertinta bendruoju subsidijos ekvivalentu, gali būti registruojama kaip nereikšminga (*de minimis*) pagalba pagal *De minimis* reglamentą, tačiau, kadangi *de minimis* pagalbos suma yra ribojama iki 200 000 eurų vienai įmonei (arba įmonių grupei) per trejus metus, todėl gali ženkliai apriboti potencialių galutinių naudos gavėjų galimybes gauti finansavimą pagal šią priemonę, ypač atsižvelgiant į atsakingų institucijų planus teikti subsidijas ir kitokio pobūdžio finansavimą investicijoms į kultūros paveldo objektus (t.y. daugelis potencialių galutinių naudos gavėjų gali būti pasiekę *de minimis* viršutinę ribą).

Valstybės pagalba kultūros ir paveldo išsaugojimui taip pat gali būti teikiama pagal Bendrosios išimties reglamento 53 straipsnį, jeigu tenkinamos visos šios straipsnio nuostatos. Pagalba pagal Bendrosios išimties reglamentą sudarytų prielaidas pagalbą gauti didesniai naudos gavėjų skaičiui, kadangi pagal šį reglamentą teikiama pagalba nėra sumuojama su *de minimis* pagalba, o vienam projektui teiktinos pagalbos dydis yra ženkliai didesnis negu *de minimis*.

Nustatyta, kad kultūros ir paveldo išsaugojimo srityje nėra sukurta standartinių sąlygų instrumentų, todėl ši alternatyva toliau nenagrinėjama.

Atitinkamai, toliau vertinama finansinės priemonės atitiktis *De minimis* reglamentui ir Bendrosios išimties reglamento 53 str. nuostatomis.

Atitiktis *De minimis* reglamentui vertinimas

Atliekant atitikties *de minimis* reglamentavimui vertinimą, būtina akcentuoti šiuos *De minimis* reglamente nustatytus apribojimus:

- 1) *De minimis* reglamentas negali būti taikomas žuvininkystės ir akvakultūros sektoriuje, pirminės žemės ūkio gamybos sektoriuje teikiamai pagalbai ir kitais *De minimis* reglamento 1 straipsnio 1 dalyje nustatytais atvejais;
- 2) bendra vienai įmonei (kaip ji apibrėžta *De minimis* reglamento 2 straipsnio 2 dalyje) suteiktos *de minimis* pagalbos suma Lietuvos Respublikoje per trejus finansinius metus negali viršyti 200.000 Eur;
- 3) *de minimis* pagalba yra laikoma suteikta tuo momentu, kai ūkio subjektas įgijo teisę ją gauti, tai yra sutarties, pagal kurią suteikiama lengvatinė paskola, pasirašymo momentu, nepriklausomai nuo to, kada paskola ar jos dalis yra išmokėta;
- 4) turi būti teikiama skaidri pagalba. Kai teikiamos paskolos, skaidria laikoma pagalba, kuri:
 - a) teikiama ūkio subjektams, kuriems netaikoma kolektyvinė nemokumo procedūra ir kurie neatitinka nacionalinės teisės kriterijų, siekiant pradėti tokią procedūrą pagal kreditorių reikalavimus. Kai pagalbos gavėjas yra didelė įmonė, jos padėtis turi prilygti bent jau B kredito reitingui, ir
 - b) lengvatinės paskolos turi būti užtikrintos ne mažiau kaip 50 proc. paskolos vertės užstatu ir neviršyti 1 mln. Eur per penkerius metus arba 500 tūkst. Eur per dešimt metų, arba
 - c) bendrasis subsidijos ekvivalentas yra apskaičiuotas remiantis pagalbos suteikimo metu galiojusia orientacine norma.

Įvertinus ex-ante analizės metu surinktą informaciją, teigtina, kad įgyvendinant finansinę priemonę gali būti teikiama *de minimis* pagalba. Atitiktis *De minimis* reglamento nuostatomis privalo būti vertinama atskirai kiekvienam pagalbos gavėjui, suteikiama *de minimis* pagalbos suma įvertinama apskaičiuojant bendrąjį subsidijos ekvivalentą. Suteikta *de minimis* pagalba turi būti tinkamai įregistruota ir apie suteiktą *de minimis* pagalbos sumą informuotas pagalbos gavėjas.

Atitiktis Bendrosios išimties reglamentui vertinimas

Žemiau pateikiama detali numatomos priemonės atitiktis Bendrosios išimties reglamento I skyriaus ir 53 str. reikalavimams analizė.

53 str. punktas	53 str. nuostata	Atitiktis vertinimas (Taip/Ne/Netaikoma)	Pastabos
1	Pagalba kultūrai ir paveldo išsaugojimui yra suderinama su vidaus rinka pagal Sutarties	TAIP	Schema atitinka I skyriaus nuostatas: vidutinis metinis valstybės pagalbos biudžetas pagal schemą neviršys 150 mln. eurų (1(2)(a)); pagal

	107 straipsnio 3 dalį ir jai netaikomas reikalavimas pranešti pagal Sutarties 108 straipsnio 3 dalį, jeigu tenkinamos šiame straipsnyje ir I skyriuje nustatytos sąlygos.		<p>schemą nebus teikiama pagalba su eksportu susijusiai veiklai (1(2)c)), nebus remiamas vietinių prekių vartojimas vietoj importuojamų (1(2)d)). Pagalba nebus teikiama sektoriuose, nurodytuose 1 str. 3 p., Pagalba bus teikiama atsižvelgiant į 1 str. 4 ir 5 str. nustatytus apribojimus.</p> <p>Investicinė pagalba kultūrai ir paveldo išsaugojimui neviršys 150 mln. eurų vienam projektui, o veiklos pagalba vienai įmonei neviršys 75 mln. eurų per metus (4)(1)(z). Suteikiama pagalba laikoma skaidria pagal Bendrosios išimties reglamento I skyriaus 5 straipsnio 2(b) dalį, kadangi paskolos bendrąjį subsidijos ekvivalentą bus galima apskaičiuoti remiantis pagalbos suteikimo metu rinkoje galiojusiomis orientacinėmis palūkanų normomis vadovaujantis Komisijos komunikatu dėl orientacinių ir diskonto normų nustatymo metodo (2008/C 14/02) ir Europos Komisijos viešai skelbiamomis bazinėmis normomis Lietuvos Respublikai</p>
2	Pagalba teikiama šiems kultūros tikslams ir šiai kultūrinei veiklai:	-	-
a	2 muziejams, archyvams, bibliotekoms, meno ir kultūros centrams ar erdvėms, teatrams, operos teatrams, koncertų salėms, kitoms gyvų pasirodymų organizacijoms, kino paveldo institucijoms ir kitoms panašioms meninėms ir kultūrinėms infrastruktūroms, organizacijoms ir institucijoms	TAIP	Pagalba bus teikiama kultūros paveldo objektų savininkams
b	2 materialiam paveldui, įskaitant visų formų kilnojamąjį ir nekilnojamąjį kultūros paveldą ir archeologines vietas, paminklus, istorines vietas ir pastatus; gamtos paveldui, susijusiam su kultūros paveldu arba jei valstybės narės kompetentingos valdžios institucijos juos oficialiai pripažino kultūros arba gamtos paveldu;	TAIP	Pagalba bus teikiama materialiam paveldui - kultūros paveldo objektams. Galutiniai naudos gavėjai - viešieji ir privatūs juridiniai asmenys, kurie nuosavybės teise valdo kultūros paveldo objektus
c	2 bet kokios formos nematerialiam paveldui, įskaitant folklorinius papročius ir amatus;	NETAIKOMA	Pagalba bus teikiama materialiajam kultūros paveldui pagal 2a ir 2b punktus
d	2 meno ar kultūros renginiams ir pasirodymams, festivaliams,	TAIP	Gali būti teikiama veiklai, susijusiai su kultūros paveldo objektų aktualizavimu

		parodoms ir panašiai kultūrinei veiklai;		
e	2	kultūrinio ir meninio švietimo veiklai ir kultūrų raiškos įvairovės apsaugos ir skatinimo svarbos supratimo rėmimui švietimo ir didesnio visuomenės informuotumo programomis, taip pat naudojant naujas technologijas;	TAIP	Gali būti teikiama veiklai, susijusiai su kultūros paveldo objektų aktualizavimu
f	2	muzikos ir literatūros, įskaitant vertimus, kūrinių rašymui, redagavimui, gamybai, platinimui, skaitmeninimui ir leidybai.	NETAIKOMA	Pagalba bus teikiama materialiajam kultūros paveldui pagal 2a ir 2b punktus
.	3	Pagalba gali būti:	-	-
a	3	investicinė pagalba, įskaitant pagalbą kultūros infrastruktūros statymui arba atnaujinimui;	TAIP	Bus teikiama
b	3	veiklos pagalba.	TAIP	Bus teikiama veiklos pagalba
	4	Su investicine pagalba susijusios tinkamos finansuoti išlaidos yra investicijų į materialųjį ir nematerialųjį turtą išlaidos, įskaitant:	TAIP	Tokios išlaidos bus laikomos tinkamomis finansuoti
a	4	infrastruktūros, kurios bent 80 % arba laiko, arba vietos pajėgumo per metus yra naudojama kultūros tikslams, statymo, atnaujinimo, įsigijimo, išsaugojimo arba pagerinimo išlaidas;	TAIP	Tokios išlaidos bus laikomos tinkamomis finansuoti
b	4	kultūros paveldo įsigijimo, įskaitant nuomą, nuosavybės perdavimą arba fizinį perkėlimą, išlaidas;	TAIP	Tokios išlaidos bus laikomos tinkamomis finansuoti
c	4	materialaus ir nematerialaus kultūros paveldo apsaugojimo, išsaugojimo, atkūrimo ir rekonstrukcijos išlaidas, įskaitant papildomas laikymo tinkamomis sąlygomis, specialiųjų įrankių, medžiagų išlaidas ir dokumentavimo, tyrimų, skaitmeninimo ir skelbimo išlaidas;	TAIP	Tokios išlaidos bus laikomos tinkamomis finansuoti

b	4	kultūros paveldo prieinamumo visuomenei, įskaitant skaitmeninimo išlaidas ir išlaidas kitoms naujoms technologijoms, prieinamumo specialiųjų poreikių turintiems asmenims gerinimo (visų pirma nuolydžių ir liftų neįgaliesiems, nuorodų Brailio raštu ir rankinio valdymo eksponatų muziejuose įrengimo) ir kultūros įvairovės, susijusios su pristatymais, programomis ir lankytojais, išlaidas;	TAIP	Tokios išlaidos bus laikomos tinkamomis finansuoti
e	4	kultūros projektų ir kultūrinės veiklos, bendradarbiavimo, mainų programų ir dotacijų išlaidas, įskaitant atrankos procedūrų išlaidas, reklamos išlaidas ir išlaidas tiesiogiai susidariusias vykdant projektą.	TAIP	Tokios išlaidos bus laikomos tinkamomis finansuoti
	5	Veiklos pagalbos atveju tinkamos finansuoti išlaidos yra:	-	-
a	5	kultūros institucijos arba paveldo vietovės išlaidos, susijusios su nuolatine arba periodine veikla, įskaitant parodas, spektaklius ir renginius bei panašią įprastai vykdomą kultūrinę veiklą;	TAIP	Tokios išlaidos bus laikomos tinkamomis finansuoti
b	5	kultūrinio ir meninio švietimo veiklos ir kultūrų raiškos įvairovės apsaugos ir skatinimo svarbos supratimo rėmimo švietimo ir didesnio visuomenės informuotumo programomis, taip pat naudojant naujas technologijas, išlaidos;	TAIP	Tokios išlaidos bus laikomos tinkamomis finansuoti
c	5	kultūros įstaigos ar paveldo vietovių ir veiklos prieinamumo visuomenei išlaidos, įskaitant skaitmeninimo ir naudojimosi naujomis technologijoms išlaidas, bei prieinamumo neįgaliesiems gerinimo išlaidos;	TAIP	Tokios išlaidos bus laikomos tinkamomis finansuoti
d	5	veiklos išlaidos, tiesiogiai susijusios su kultūros projektu arba veikla, pavyzdžiui, nekilnojamojo turto ir kultūros	TAIP	Tokios išlaidos bus laikomos tinkamomis finansuoti

	viety nuoma, kelionės išlaidos, medžiagos ir reikmenys, tiesiogiai susiję su kultūros projektu arba veikla, parodų ir scenų architektūrinės struktūros, įrankių nuoma ir nusidėvėjimas, programinė įranga ir įrenginiai, prieigos prie autorių teisėmis apsaugotų kūrinių ir kitomis gretutinėmis intelektinės nuosavybės teisėmis apsaugoto turinio išlaidos, taip pat reklamos išlaidos ir išlaidos, tiesiogiai susidariusios vykdant projektą ar veiklą; nusidėvėjimo ir finansavimo išlaidos yra tinkamos finansuoti, tik jeigu jos nebuvo įtrauktos į investicinę pagalbą;		
e	5 išlaidos personalui, dirbančiam kultūros institucijoje arba paveldo vietovėje, arba vykdant projektą;	TAIP	Tokios išlaidos bus laikomos tinkamomis finansuoti
f	5 išorės konsultantų ir paslaugų teikėjų konsultacinių ir paramos paslaugų išlaidos, tiesiogiai susidariusios vykdant projektą.	TAIP	Tokios išlaidos bus laikomos tinkamomis finansuoti
	6 Investicinės pagalbos atveju pagalbos suma neviršija tinkamų finansuoti išlaidų ir investicijos veiklos pelno skirtumo. Veiklos pelnas iš tinkamų finansuoti išlaidų atskaitomas <i>ex ante</i> , remiantis pagrįstomis prognozėmis, arba taikant lėšų susigrąžinimo mechanizmą. Infrastruktūros valdytojui leidžiama atitinkamu laikotarpiu pasilikti pagrįstą pelną.	NETAIKOMA	Pasirenkamas 8 p. nustatytas metodas
	7 Veiklos pagalbos atveju pagalbos suma neviršija sumos, kuri būtina veiklos nuostoliams padengti, ir pagrįsto pelno atitinkamu laikotarpiu. Tai užtikrinama <i>ex ante</i> , remiantis pagrįstomis prognozėmis, arba taikant lėšų susigrąžinimo mechanizmą.	NETAIKOMA	Pasirenkamas 8 p. nustatytas metodas
	8 Vietoj 6 ir 7 dalyse nurodyto metodo pagalbos, kuri neviršija	TAIP	Pagalba (apskaičiuota kaip bendrasis subsidijos ekvivalentas) vienam projektui

	1 mln. EUR, atveju gali būti nustatyta didžiausia 80 % tinkamų finansuoti išlaidų suma.		neviršys 1 mln. eurų. Paskola bus teikiama iki 100% kultūros paveldo objekto projekto vertės, tačiau neviršijant 80 proc. tinkamų finansuoti išlaidų (darant prielaidą, kad visą projekto vertę gali sudaryti tinkamos ir netinkamos išlaidos). Netinkamos išlaidos ir ne mažiau kaip 20 proc. tinkamų išlaidų bus finansuojamos pritraukiant privataus finansavimo lėšas
9	Muzikos ir literatūros kūrinių leidybai, kaip apibrėžta 2 dalies f punkte, didžiausia pagalbos suma neviršija arba tinkamų finansuoti išlaidų ir projekto diskontuotųjų pajamų skirtumo, arba 70 % tinkamų finansuoti išlaidų. Pajamos iš tinkamų finansuoti išlaidų atskaitomas <i>ex ante</i> arba taikant lėšų susigrąžinimo mechanizmą. Tinkamos finansuoti išlaidos yra muzikos ir literatūros kūrinių leidybos išlaidos, įskaitant užmokestį autoriui (autorių teisių išlaidas), užmokestį vertėjams, užmokestį redaktoriams, kitas redagavimo išlaidas (korektūros skaitymo, koregavimo, peržiūros), maketavimo ir parengimo spausdinti išlaidas bei spausdinimo ar elektroninio leidimo išlaidas.	NETAIKOMA	Pagalba muzikos ir literatūros kūrinių leidybai nebus teikiama
10	Pagalba spaudai ir žurnalams, spausdintiems ar elektroniniams, pagal šį straipsnį neteikiama.	TAIP	Pagalba spaudai ir žurnalams nebus teikiama

6.3.3 Priemonės įgyvendinimo vertinimo išvada

Remiantis 6.3.2 dalyje atlikta analize, nustatyta, kad, **jeigu netaikomas atlyginimas pirmumo tvarka (asimetrinis rizikos pasidalijimas) finansiniams tarpininkams – investuotojams**, priemonė atitinka tiek *De minimis* reglamento, tiek Bendrosios išimties reglamento 53 str. (investicinės arba veiklos pagalbos) nuostatas, tačiau visais atvejais privalo būti atliekamas konkretaus projekto atitikties valstybės pagalbos nuostatoms vertinimas.

Atsižvelgiant į 6.3.2 dalyje išdėstytus argumentus, kad Bendrosios išimties reglamento taikymas suteiktų galimybes pagalbą teikti didesniai pagalbos gavėjų skaičiui ir tokios pagalbos suma vienam projektui ar pagalbos gavėjui būtų didesnė negu pagal *De*

minimis reglamentą, rekomenduojama finansinę priemonę įgyvendinti kaip valstybės pagalbos schemą pagal Bendrosios išimties reglamento 53 straipsnį.

Tačiau atsižvelgiant į tai, kad kai kurie projektai gali neatitikti Bendrosios išimties reglamento 53 str. straipsnio (pavyzdžiui, jeigu mažiau negu 80 proc. infrastruktūros per metus numatoma naudoti kultūros tikslams), rekomenduojama tokiems projektams sudaryti galimybę gauti *de minimis* pagalbą, jeigu tenkinamos *De minimis* reglamento nuostatos.

Projektai, kurie neatitinka Bendrosios išimties reglamento 53 str. nuostatų ir kuriems negali būti teikiama *de minimis* pagalba (pavyzdžiui tuo atveju, jeigu suteikus šią pagalbą būtų viršyta *de minimis* pagalbos suma pagalbos gavėjui), pagal finansinę priemonę nefinansuojami.

Tuo atveju, jeigu bus nuspręsta taikyti atlyginimą pirmumo tvarka (asimetrinį rizikos pasidalijimą) finansų tarpininkams – investuotojams iš į finansinę priemonę grįžusių lėšų, finansinė priemonė nebeatitiks Bendrosios išimties reglamento 53 str., taip pat tokios pagalbos sumos nėra įmanoma iš anksto įvertinti (neatliekant rizikos vertinimo), todėl ji negali būti registruojama kaip *de minimis* pagalba. Prieš pradėdant taikyti atlyginimo pirmumo tvarka modelį finansinė priemonė (kaip valstybės pagalbos priemonė) privalo būtų suderinta su Europos Komisija.

7 INVESTAVIMO STRATEGIJA – KP OBJEKTŲ SUTVARKYMAS IR AKTUALIZAVIMAS

7.1 FINANSINĖS PRIEMONĖS APIMTIS IR TIKSLINIAI GALUTINIAI NAUDOS GAVĖJAI

Kaip buvo nustatyta šioje analizėje bei ESTEP studijoje, poreikis KP sutvarkymo ir aktualizavimo projektų įgyvendinimui yra daug didesnis nei rinkoje prieinama finansavimo pasiūla. 2.3 skyriuje identifiкуotas rinkos finansavimo nepakankamumas, kuris siekia 943,1 mln. Eur. ESTEP studijos duomenimis, didesnioji visų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų nuosavybės teise yra valdomi privačių fizinių ar juridinių asmenų: absoliuti etnokultūrinio nekilnojamojo kultūros paveldo objektų ir dvarų paveldo objektų dauguma priklauso fiziniams asmenims. Taip pat apie 77 proc. medinio paveldo statinių, 2009 m. duomenimis, valdė privatūs fiziniai arba juridiniai asmenys. Galima teigti, kad visų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų būklė skirtingose paveldo grupėse yra panašiai bloga, nes net apie 80 proc. į Kultūros vertybių registrą įrašytų dvarų statinių nyksta.⁸⁶ Atsižvelgiant į tai, kad poreikis investicijoms yra beveik keliolika kartų didesnis nei prieinamos lėšos, siekiant patenkinti kuo didesnę poreikį šioms investicijoms bei įgyvendinti daugiau projektų, būtina siekti sėkmingo finansinių priemonių įgyvendinimo, privačių lėšų pritraukimo, projektų kokybės didinimo ir ieškoti geriausių valstybės intervencijos būdų.

Kultūros ministerija numachiusi, kad KP objektų aktualizavimui bus skiriama 5,2 mln. Eur paskolų finansinei priemonei, taip pat KP objektų savininkai turės galimybę pasinaudoti ir subsidijos priemone KP objektų tvarkybos darbams to paties įgyvendinamo projekto apimtyje

Šios ex ante 0 5 skyriuje taip pat nustatyta, kad KP objektų sutvarkymui ir aktualizavimui optimaliausias finansinis produktas yra taikyti lengvatinių paskolų priemonę aktualizavimo daliai, o KP objektų savininkai galėtų pasinaudoti ir subsidijos priemone KP objektų tvarkybos daliai.

Vadovaujantis Bendrųjų nuostatų reglamento galutinio naudos gavėjo apibrėžimu, „galutinis naudos gavėjas – juridinis arba fizinis asmuo, gaunantis finansinę naudą iš finansinės priemonės“⁸⁷. Atsižvelgiant į tai, finansinės priemonės lėšomis finansuojami galutiniai naudos gavėjai yra privatūs juridiniai ir viešieji subjektai nuosavybės teise valdantys KP objektus ir jų partneriai.

Atrinktas fondų fondo valdytojas turi užtikrinti projektų atitiktį valstybės pagalbos taisyklėms.

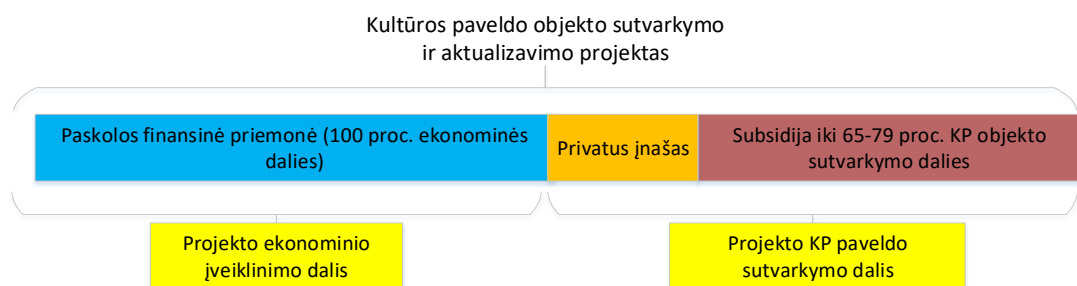
⁸⁶ ESTEP studija. 15 p.

⁸⁷ Bendrųjų nuostatų reglamento angliškosios versijos varianto vertimas

7.2 FINANSINIO PRODUKTO PARINKIMAS

Atsižvelgiant į išankstiniame vertinime atliktą analizę, KP objektų sutvarkymo ir aktualizavimo veikloms skatinti rekomenduojama:

- KP objektų sutvarkymo veikloms taikyti subsidijos priemonę,
- KP objektų aktualizavimui taikyti paskolos finansinę priemonę,
- numatyti, kad subsidija teikiama prioretizuojant projektus, kurie planuoja įgyvendinti ekonominio įveiklinimo projektą, ir kreiptis dėl finansavimo į finansinės priemonės valdytoją, ar ekonominio įveiklinimo projekto dalį įgyvendinti kitomis pritrauktomis privačiomis lėšomis (tame tarpe ir nuosavomis lėšomis).

Paveikslas 13. Galima KP objektų finansavimo schema.

Rekomenduojamos paskolos finansinės priemonės sąlygos:

- paskola teikiama finansiškai gyvybingiems projektams, pateikus pagrįstus verslo planus. Kiekvienas verslo planas turi būti įvertintas atskirai remiantis vienodais kriterijais;
- pirmiausiai KP finansinės priemonės lėšomis paskola teikiama iki 100 proc. KP objekto aktualizavimo finansavimui be privačių lėšų prisidėjimo;
- privataus finansavimo lėšos (kai pasirenkamas finansų tarpininkas) galėtų būti pritrauktos vėlesniu etapu susiformavus projektų srautui, grįžusius pinigų srautus bankai galėtų pakartotinai panaudoti tiems patiems tikslams KP projektų finansavimui, prie paskolų prisidėdami nuosavomis lėšomis, taikant asimetrinį rizikos pasidalijimo modelį.
- paskolos priemonė, teikiama taikant asimetrinį rizikos pasidalijimą, kuris užtikrintų pirmo praradimo prisiėmimą. Prieš pradėdant taikyti atlyginimo pirmumo tvarka modelį finansinė priemonė (kaip valstybės pagalbos priemonė) privalo būtų suderinta su Europos Komisija.⁸⁸;

⁸⁸ Tokios schemos įgyvendinimui reikalingas valstybės pagalbos schemos notifikavimas, kadangi tokios sąlygos galėtų pažeisti valstybės pagalbos principus arba būti nesuderinamos su reglamentinėmis nuostatomis (pagal taikant de minimis ir GBER 53 str. toks būdas nėra galimas).

- finansinės priemonės paskola teikiama taikant t nuo 0 proc. iki 3 proc. palūkanų normą;
- paskolos teikimo laikotarpis iki 15 metų;
- ;
- KP aktualizavimo veiklos turi prisidėti prie:
 - o 5.4.1. uždavinio stebėsenos rodiklio: „Sutvarkyti, įrengti ir pritaikyti lankymui gamtos ir kultūros paveldo objektai ir teritorijos“,
 - o 5.4.1. uždavinio stebėsenos rodiklio: „Numatomo apsilankymų remiamuose kultūros ir gamtos paveldo objektuose bei turistų traukos vietose skaičiaus padidėjimas“,
 - o 5.4.1. uždavinio rezultato stebėsenos rodiklio „Lietuvos gyventojų, bent kartą per pastaruosius 12 mėn. apsilankusių kultūros paveldo objekte, dalis“;
 - o FP gali būti finansuojama ir dalis kitų veiklų, neprisidedančių prie 5.4.1. stebėsenos rodiklių pasiekimo, tačiau ši dalis projekte negali viršyti 50 proc. aktualizavimo veiklų apimties ir gali būti finansuojama tik papildomai pritraukto finansavimo lėšomis.

Fondo valdytojas įgyvendinantis finansinę priemonę gali teikti motyvuotą argumentaciją finansų ir kultūros ministerijoms, siekdamas koreguoti paskolos finansinės priemonės sąlygas, kad FP atitiktų rinkos poreikius ir rinkos dalyvių įsitraukimą. Esant esminiams nukrypimams nuo išankstinio vertinimo turinio, turi būti koreguojama išankstinio vertinimo ataskaita, tačiau naujo finansinės priemonės valdytojo tokiu atveju atrinkti nebūtų reikalaujama.

Įgyvendinant finansinę priemonę rekomenduojama vadovautis Kultūros paveldo departamento administruojamos Nekilnojamojo kultūros paveldo paveldotvarkos programos nuostatų principais, kurie numato, kad parama (arba šiuo atveju – FP) KP objektų savininkams turėtų būti teikiama tik tuo atveju, kai jie sutinka šiuos objektus padaryti viešai prieinamais.

7.3 FINANSINĖS PRIEMONĖS DERINIMAS SU PARAMA

Bendrųjų nuostatų reglamento 37 straipsnio 7-9 dalys reglamentuoja finansinių priemonių derinimą su kitomis paramos formomis:

„7. Finansinės priemonės gali būti derinamos su subsidijomis, palūkanų normos subsidijomis arba garantijos mokesčio subsidijomis. Tais atvejais, kai ESI fondų parama teikiama pasitelkiant finansines priemones ir kai ji, vykdant vieną veiksmą, derinama su kitų formų parama tiesiogiai susieta su finansinėmis priemonėmis, skirtomis tiems patiems galutiniams naudos gavėjams, įskaitant techninę pagalbą, palūkanų normos subsidijas ir garantijos mokesčio subsidijas, finansinėms priemonėms taikytinos nuostatos taikomos visų formų paramai, teikiamai tam veiksmui. Tokiais atvejais laikomasi taikytinų Sąjungos valstybės pagalbos taisyklių ir kiekvienos formos paramos atveju tvarkoma atskira apskaita.

8. Pagal ESI fondo finansinę priemonę remiami galutiniai naudos gavėjai gali gauti finansavimą ir pagal kitą ESI fondų prioritetą ar programą arba pagal kitą Sąjungos biudžeto lėšomis remiamą priemonę, laikantis taikytinų Sąjungos valstybės pagalbos taisyklių. Tuo atveju tvarkoma atskira kiekvieno pagalbos šaltinio apskaita, o ESI fondų finansinės

priemonės parama turi sudaryti dalį veiksmo, kurio tinkamos finansuoti išlaidos atskirtos nuo kitų finansavimo šaltinių.

9. Derinant subsidijomis ir finansinėmis priemonėmis teikiamą finansavimą, jei laikomasi taikytinų Sąjungos valstybės pagalbos taisyklių, galima finansuoti tą patį išlaidų elementą, jei visų derinamų formų paramos suma neviršija visos atitinkamo išlaidų elemento sumos. Subsidijos nenaudojamos finansavimui, gautam pagal finansines priemones, apmokėti. Finansinės priemonės nenaudojamos iš anksto, kol negautas subsidijų finansavimas.“

Šioje ex ante numatomas finansinės priemonės derinimas su subsidijos priemone, šių priemonių rekomenduojamos sąlygos plačiau aprašytos ex ante 7.2 dalyje. Finansinė priemonė su subsidija planuojama derinti kaip dvi atskiros finansinės operacijos, o ne vykdant vieną veiksmą, kaip tai nurodyta 37 straipsnio 7 dalyje. Įgyvendinant projektus ir jų finansavimui teikiant ir finansinę priemonę, ir subsidiją privalo būti užtikrinami 37 straipsnio 8-oje ir 9-oje dalyse nurodyti reikalavimai.

Rekomenduojamos subsidijos sąlygos⁸⁹:

- teikiant subsidiją KP objektų sutvarkymui prioritetas teikiamas objektams, kuriuose planuojamas aktualizavimas, pasinaudojant finansinės priemonės, skolintomis arba savo lėšomis⁹⁰;
- tinkamų išlaidų finansavimo intensyvumas:
 - o KP objektų tyrimų išlaidos – iki 100 proc. Tyrimai gali sudaryti iki 30 proc. visų tinkamų išlaidų;
 - o Projektavimo išlaidos – iki 50 proc.;
 - o Tvarkomieji paveldosaugos darbai– iki 50 proc.;
- bet kokių atveju bendras subsidijos intensyvumas negali viršyti 80 proc. KP sutvarkymo veikloms;
- bendra subsidijos suma, teikiama vienam KP objektui, negali viršyti 700 tūkst. Eur.

Pažymėtina, jog įgyvendinant finansinę priemonę, numatytos subsidijai lėšos gali būti nepakankamos (pažymėtina, jog pagal Viešojo ir privataus kultūros paveldo PIP, subsidijų teikimas taip pat numatomas ir savivaldybių valdomiems KP objektams), todėl Kultūros ministerija turi nuolat sekti lėšų panaudojimą ir numatyti kitus tokios subsidijos šaltinius. Pasikeitus išankstiniame vertinime aprašytoms sąlygoms, galimas ex ante analizės tikslinimas.

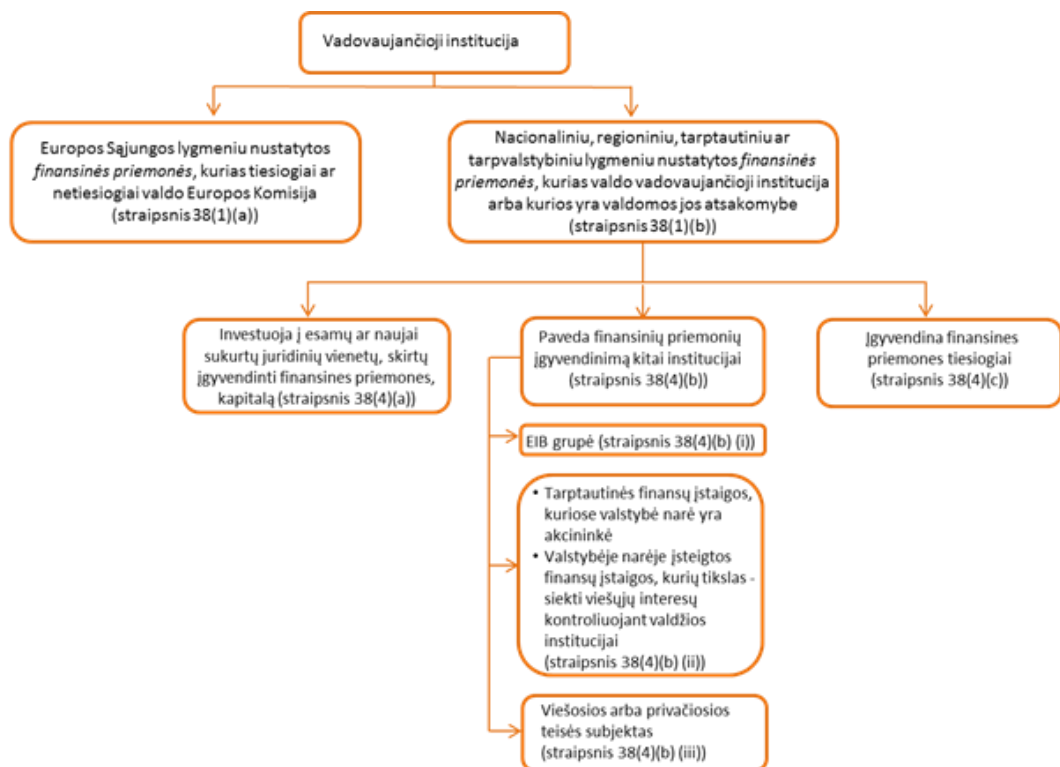
⁸⁹ Informacija apie subsidijos sąlygas buvo gauta iš Kultūros ministerijos Pažymima, jog subsidijos sąlygos yra tik informacinio pobūdžio ir nėra šios išankstinio vertinimo ataskaitos nagrinėjimo objektas bei neturi būti laikoma šios ataskaitos rekomendacijomis ar išvadomis.

⁹⁰ Subsidijų teikimas KP aktualizavimo daliai iš kitų ESI fondų lėšų ar analogiškų šaltinių, nėra tinkamas finansavimas planuojamam KP objektų aktualizavimu, jei yra siekiama paramos subsidijos forma KP objekto paveldotvarkos darbams.

7.4 FINANSINĖS PRIEMONĖS ĮGYVENDINIMO STRUKTŪRA

7.4.1 Finansinės priemonės įgyvendinimo alternatyvų identifikavimas

Finansinių priemonių įgyvendinimo būdai ir modeliai yra reglamentuoti Bendrųjų nuostatų reglamento 38 str. Vadovaujantis ex ante vertinimo metodologija, investavimo strategijoje turi būti pasiūlyta efektyviausia finansinės priemonės įgyvendinimo alternatyva. Schemoje žemiau yra pavaizduotos visos finansinių priemonių įgyvendinimo 2014-2020 m. periodu alternatyvos.

Paveikslas 7. Finansinių priemonių įgyvendinimo 2014-2020 m. periodu alternatyvos.

1. *ES lygmeniu įgyvendinamos finansinės priemonės.* Europos Komisijos parengtoje ex ante vertinimo metodologijoje pažymima, kad ES lygmeniu įgyvendinamos finansinės priemonės, kurias tiesiogiai arba netiesiogiai valdo Europos Komisija, yra tinkamas pasirinkimas tais atvejais, kuomet vadovaujančiosios institucijos kompetencijos arba techninės galimybės yra nepakankamos, arba kuomet nėra kritinės masės finansinės priemonės steigimui, o egzistuojanti ES lygmeniu įgyvendinama finansinė priemonė pilnai dera su veiksmų programos tikslais. Šios įgyvendinimo alternatyvos privalumai: lėšos panaudojamos pagal patikrintas schemas, kompetentingus ekspertus, be to, bendrojo finansavimo rodiklis gali būti padidintas iki 100 proc. (kaip tai numatyta Bendrųjų nuostatų reglamento 120.7 punkte).
2. *Nacionaliniu, regioniniu, tarptautiniu ar tarpvalstybiniu lygmeniu nustatytos finansinės priemonės, kurias valdo arba už kurių valdymą atsako vadovaujančioji institucija.* Pasirinkus šią alternatyvą, tolimesniam finansinių priemonių kūrimui yra trys variantai: investuoti lėšas į finansinę priemonę įgyvendinančio juridinio asmens kapitalą arba patikėti finansinės priemonės įgyvendinimą kitai institucijai, arba imtis

įgyvendinimo užduotis vykdyti tiesiogiai, kai finansines priemones sudaro tik paskolos arba garantijos.

- a. *Investuojamos lėšos į finansinę priemonę įgyvendinančio juridinio asmens kapitalą.* Pasirašoma finansavimo sutartis bei finansinę priemonę įgyvendinantis subjektas turi parengti investavimo strategiją. Subjektas, įgyvendinantis finansinę priemonę, privalo būti atrinktas pagal taikytinus reikalavimus ir nustatytus atrankos kriterijus, atrankos procesas turi būti skaidrus, objektyvus ir pagrįstas. Ši alternatyva svarstyтина KP objektų sektoriaus FP atveju.
- b. *Finansinės priemonės įgyvendinimas patikimas finansų institucijai.* Pasirašoma finansavimo sutartis bei finansinę priemonę įgyvendinantis subjektas turi parengti investavimo strategiją. Subjektas, įgyvendinantis finansinę priemonę, privalo būti atrinktas pagal taikytinus reikalavimus ir nustatytus atrankos kriterijus, atrankos procesas turi būti skaidrus, objektyvus ir pagrįstas. Svarstyтина alternatyva KP objektų sektoriaus FP atveju.
- c. *Vadovaujančioji institucija finansinę priemonę įgyvendina pati, kai finansinę priemonę sudaro tik paskolos arba garantijos.* Fondas nėra steigiamas, taip pat nėra pasirašoma finansavimo sutartis. Vadovaujančioji institucija turi parengti investavimo strategiją, kurią peržiūri Stebėsenos komitetas. Mokėjimai iš Europos Komisijos vykdomi tokia pačia tvarka kaip subsidijų ir avansinio mokėjimo atveju. Valdymo mokestis nėra tinkamas finansuoti, tačiau valdymo išlaidos gali būti padengiamos techninės paramos lėšomis. Šis finansinių priemonių steigimo variantas yra priimtinas tais atvejais, kuomet finansinės priemonės apimtis yra nedidelė, finansuojami tik keli pavieniai didelės apimties projektai ir dėl to atskiro fondo kūrimas nėra pagrįstas. Ši alternatyva nėra svarstyтина KP objektų FP atveju, kadangi skiriamos lėšos yra sąlyginai nedidelės ir projektų apimtis maža.

Kultūros ir finansinių ministerijos kartu su potencialiai fondų fondų (FP) valdytojais turi teisę pasirinkti tinkamą įnašą į FP formą.

Bendrųjų nuostatų reglamente taip pat leidžiama pasirinkti vieną iš dviejų finansinių priemonių tipų^[1]:

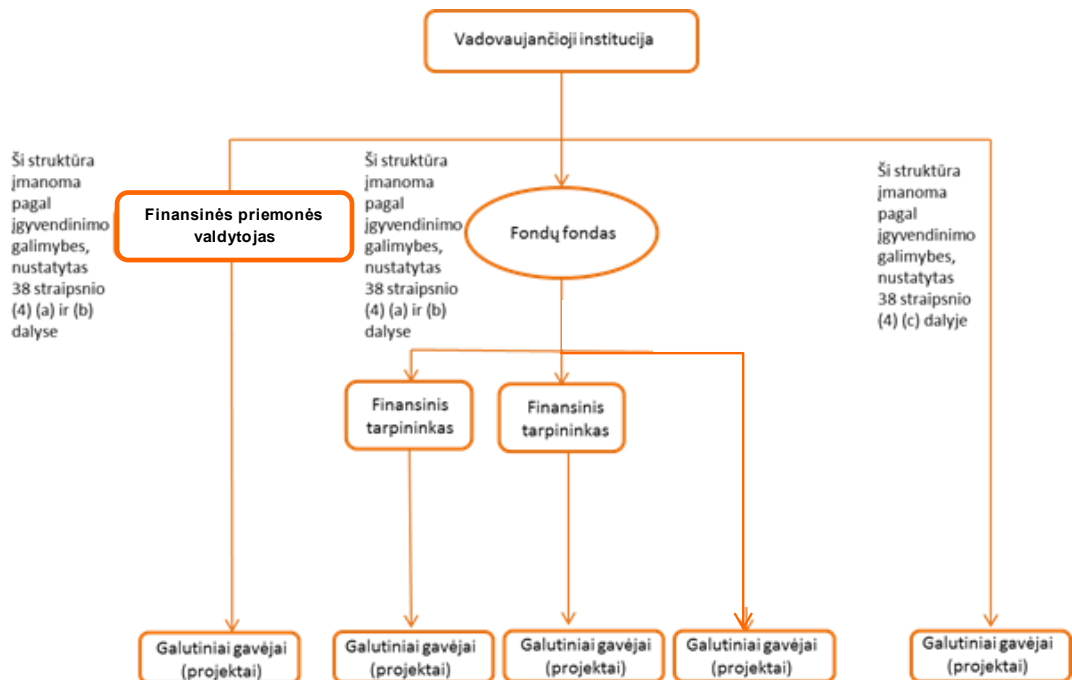
1. *Finansinės priemonės, kurios atitinka Komisijos nustatytas standartines sąlygas pagal šios dalies antrą pastraipą (angl. off the shelf).* Tai naujo tipo finansinės priemonės, kurioms yra taikomos iš anksto nustatytos standartinės sąlygos. Šio tipo finansinių priemonių valstybės pagalbos schema yra iš anksto suderinta su Europos Komisija ir valstybės pagalbos reikalavimais, todėl šalims narėms, pasirinkusioms šią alternatyvą, nereikia analizuoti šio klausimo. Standartinių sąlygų finansinės priemonės yra siūlomos šios:
 - a. Paskolų fondas MVĮ;
 - b. Garantijų MVĮ fondas;
 - c. Kapitalo investicijų į MVĮ fondas;

^[1] Bendrųjų nuostatų reglamento 38.3 punktas.

- d. Paskolų fondas energijos efektyvumo priemonėms pastatų sektoriuje;
 - e. Paskolų fondas tvariai miestų plėtrai (projektas).
2. *Nacionaliniu, regioniniu, tarptautiniu ar tarpvalstybiniu lygmenimis nustatytoms finansinėms priemonėms, kurias valdo arba už kurių valdymą atsako vadovaujanti institucija.* Tai yra nacionaliniu lygmeniu sukurtos finansinės priemonės, atitinkančios konkrečios šalies rinkos poreikius ir padengiančios konkretų rinkos trūkumą šalyje - narėje. Renkantis šį finansinių priemonių tipą, privaloma laikytis viešųjų pirkimų ir valstybės pagalbos taikytinų taisyklių.

Nė viena iš standartines sąlygas atitinkančių finansinių priemonių neatitinka KP objektų aktualizavimo poreikių padengti susidariusius rinkos trūkumus, todėl siūloma finansinį įnašą skirti valdyti arba investuoti į nacionaliniu lygiu sukurtą skatinamojo finansavimo instituciją.

Žemiau pateiktoje schemoje pateikiamos galimos finansinių priemonių valdymo ir įgyvendinimo alternatyvos.

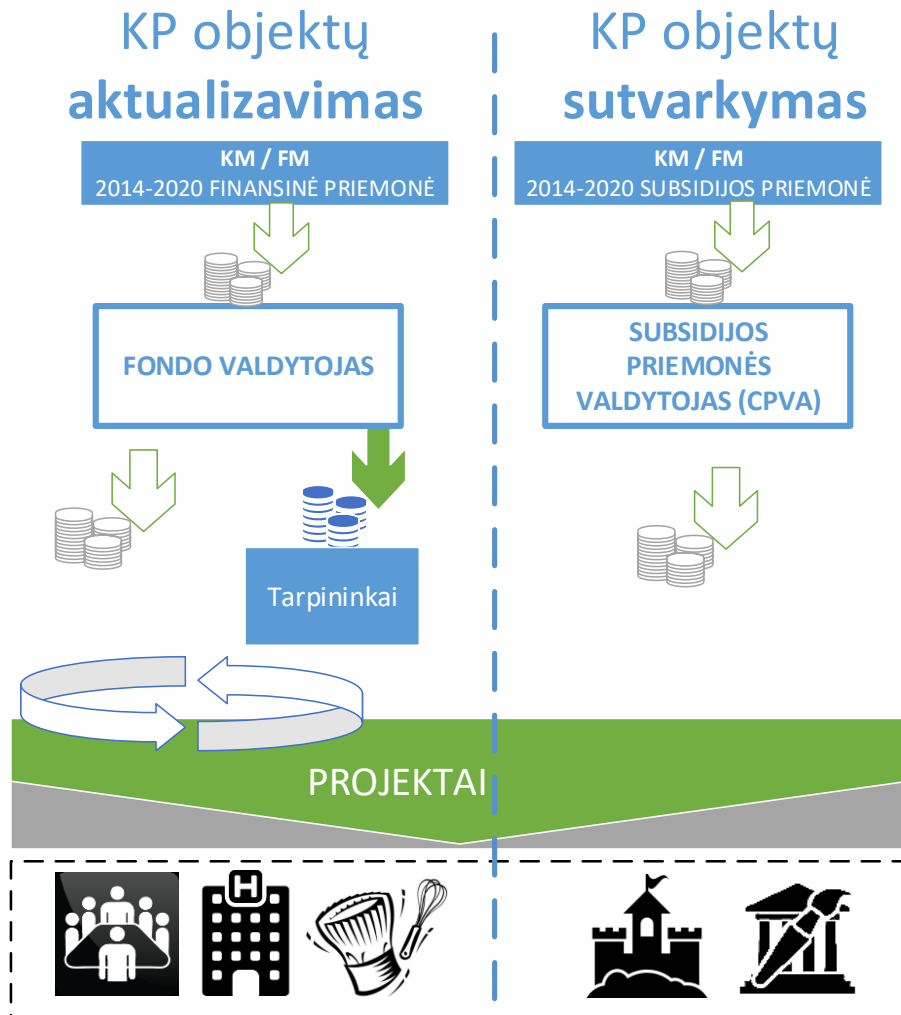

Paveikslas 8. Finansinių priemonių valdymo ir įgyvendinimo alternatyvos.

Atsižvelgiant į tai, jog KP objektų sutvarkymo ir aktualizavimo finansinei priemonei skiriama sąlyginai labai maža suma, siūloma šią FP įgyvendinti egzistuojančio, arba naujai sukurto fondų fondo (pvz. infrastruktūros skatinimo) apimtyje. Tokiu būdu bus sumažinama administracinė našta ir išlaidos finansinės priemonės administravimo veikloms. Rekomenduojama, jog fondų fondo (FP) valdytojas pats nuspręstų apie finansinių tarpininkų pasitelkimo būtinybę, pagal rinkos dalyvių įsitraukimo galimybes ir rinkos poreikius bei lėšų pritraukimo galimybes.

7.4.2 KP objektų tvarkybai ir aktualizavimui galima įgyvendinimo struktūra

Atliekant išankstinį vertinimą, buvo identifikuota galimybė vieno projekto apimtyje derinti paskolų FP finansavimą KP objektų aktualizavimui ir atskirą subsidijos priemonę KP objektų sutvarkymui. Dviejų atskirų priemonių derinimas projektų finansavimui pavaizduotas žemiau esančioje schemoje.

Paveikslas 14. Galima KP objektų tvarkybos ir aktualizavimo įgyvendinimo struktūra

Atliekant fondų fondo valdytojo atranką privaloma vadovautis Bendrųjų nuostatų reglamento, Deleguoto reglamento nuostatomis, Finansinių priemonių įgyvendinimo taisyklėmis. Organizuojant fondų fondo valdytojo atranką turi būti atsižvelgiama į 2015 m. birželio 25 d. Lietuvos Respublikos Seimo priimtą Investicijų įstatymo Nr. VIII-1312 12 straipsnio pakeitimo įstatymą Nr. XII-1898, kuriame nustatyta, kad „valdyti fondų fondą arba įgyvendinti finansines priemones, kai fondų fondas nesteigiamas, Lietuvos Respublikos Vyriausybė paveda Lietuvos Respublikos Vyriausybės įsteigtoms ir valstybės valdomoms finansų įstaigoms, išskyrus atvejus, kai fondų fondą valdo ir (arba) finansines priemones įgyvendina, jei fondų fondas nesteigiamas, tarptautinės finansų institucijos“. 2017 m. birželio 14 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą Nr. 430 Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 4 d. nutarimo Nr. 1367 „Dėl Lietuvos Respublikos investicijų įstatymo įgyvendinimo“ pakeitimo, kuriame įvardijamas konkrečių nacionalinių finansų įstaigų vaidmuo įgyvendinant finansines priemones. Šios teisinės bazės nuostatos leidžia

daryti prielaidą, kad Lietuvos Respublikos Seimas ir Lietuvos Respublikos Vyriausybė apsisprendė stiprinti nacionalinių finansų įstaigų vaidmenį įgyvendinant finansines priemones, sudaryti nacionalinėms finansų įstaigoms daugiau galimybių prisidėti prie strateginių tikslų įgyvendinimo mobilizuojant finansines priemones.

Pažymėtina, kad įgyvendinant fondų fondą tam tikrų funkcijų atlikimui gali būti pasitelkiamos kitos nacionalinės institucijos, sukaupusios didelę KP sektoriaus projektų finansavimo ir įgyvendinimo patirtį, pavyzdžiui Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos, VŠĮ Centrinė projektų valdymo agentūra ir kt. Fondų fondo valdytojas turi teisę fondo įgyvendinimui pasitelkti kitas institucijas, su jomis bendradarbiauti sutartiniais pagrindais bei gauti iš jų tam tikras paslaugas.

Kaip numatyta Bendrųjų nuostatų reglamento 38.5 punkte, subjektai, kuriems patikėta įgyvendinti fondų fondą, užduotis gali įgyvendinti patys arba jas patikėti vykdyti finansiniams tarpininkams. Iš to seka išvada, kad fondų fondo valdytojas galėtų tiesiogiai atrinkinėti finansuojamus projektus, atitinkančius fondų fondo veiklos tikslus ir investavimo strategiją. Bendrųjų nuostatų reglamentas toliau nedetalizuoja, kaip ir kokius projektus fondų fondo valdytojas galėtų finansuoti, tačiau ESF fondų valdymo reguliavime yra akcentuojamas skaidrumas, proporcingumas, nediskriminavimas bei interesų konflikto vengimas. Fondų fondo valdytojas bendradarbiaudamas su investuotojais ir bankais turės pats nuspręsti, ar reikia pasitelkti finansinius tarpininkus įgyvendinant KP objektų aktualizavimo finansinę priemonę. Subsidinės priemonės finansavimo veiklas ir projekto vertinimą atliks Kultūros ministerijos paskirta agentūra, kuriai deleguota tokio pobūdžio veikla, Viešojo ir privataus kultūros paveldo PIP subsidijos priemonės valdytoja numatyta - CPVA. Fondų fondo valdytojas (jei bus taikoma – atrinktas finansų tarpininkas) siekiant kuo efektyviau, su mažiausiomis administracinėmis sąnaudomis ir supaprastinant procesą pareiškėjui vertinti paraiškas bei teikti konsultacijas, bei esant poreikiui techninę pagalbą.

Parengtas veiksmų planas (pateiktas žemiau planas yra preliminarus ir pavyzdinio pobūdžio) nurodo galimą preliminarų FP sukūrimo ir įgyvendinimo procesą.

2017 m. rugpjūčio mėnesį viešojo pirkimo būdu paskelbus finansinės priemonės valdytojo atranką bei pratęsus terminą iki spalio mėn. nebuvo gauta nė vieno pasiūlymo. Atsižvelgiant į tai, buvo pakartotinai kreiptasi į visus bankus, informuojant apie finansinę priemonę bei apie vykdomą finansų tarpininko atranką, tačiau atsiliepimų gauta nedaug. Susitikimų su bankais metu buvo išsakyti nuogąstavimai dėl priemonės patrauklumo bei identifikuoti pasiūlymai, gautos pastabos dėl finansavimo mechanizmo galimų korekcijų bei įvardintos pagrindinės kliūtys ir apribojimai dėl kurių atsisakoma dalyvauti finansinės priemonės valdytojo atrankoje. Pagrindiniai įvardinti apribojimai susiję su per maža prisiimama kredito rizikos dalimi. Bankų siūlymas - didinti prisiimtos kredito rizikos dalį iki 80-90 proc. Prašoma didinti priemonės konkurencingumą, sukuriant papildomą priemonės patrauklumą potencialiems klientams; nepriimtinas užstatas - sąskaitos lėšos ir kultūros paveldui priskiriami nekilnojamo turto objektai negali būti vertinami, kaip tinkamas ir tvarus, išreikštas noras taikyti asimetrinį rizikos pasidalijimą.

Pakartotinai pirkimas įvyko 2017 m. lapkričio mėn. publikavus neskelbiamų derybų skelbimą dėl KPF finansinės priemonės valdytojo atrankos, tačiau suėjus pasiūlymų pateikimo terminui nepateiktas nei vienas pasiūlymas, todėl atsirado poreikis iš esmės peržiūrėti

priemonės sąlygas bei atlikti keitimus, kurie padidintų priemonės patrauklumą tiek privatiems investuotojams, tiek KP objektų savininkams.

Lentelė 33. Siūlomas veiksmų planas finansinės priemonės sukūrimui.

Veiksmas	Atsakinga institucija	Komentaras	Data
Ex ante vertinimo užbaigimas	Finansų ministerija	Ex ante analizės užbaigimas yra būtinas etapas finansinių priemonių kūrimui, nes šioje analizėje pagrindžiamas poreikis finansinėms priemonėms.	2016 m. II ketv.
Projektų atrankos kriterijai	Stebėsenos komitetas	Siekiant paskirti finansinės priemonės valdytoją vadovaujančioji institucija (Finansų ministerija) ir Kultūros ministerija rengia projektų atrankos kriterijus.	2016 m. III ketv.
Projekto atrankos sąlygos	Finansų ir Kultūros ministerija	Vadovaujančioji institucija (Finansų ministerija), suderinusi su Kultūros ministerija, tvirtina projektų atrankos sąlygas, kurias sudaro finansinės priemonės įgyvendinimo būdas, įgyvendinimo sąlygos, valdytojo atrankos būdas, kiti papildomi reikalavimai.	2016 m. III ketv.
Fondo valdytojo paskyrimas	Finansų ministerija	Vadovaujančioji institucija vykdo fondų fondo valdytojo atranką ir paskiria valdytoją.	2016 m. IV ketv.

Finansavimo sutartis	Kultūros, Finansų ministerijos, fondų fondo valdytojas	Derinama ir pasirašoma finansavimo sutartis su fondų fondo valdytoju, kuris, vadovaudamasis investavimo strategija, įgyvendins projektą.	2017 m. II ketv.
Kvietimų teikti paraišką paskelbimas ⁹¹	Subsidiją administruojanti agentūra ir fondų fondo valdytojas	Paskelbiamas kvietimas teikti paraišką subsidijai ir FP finansavimui. Fondų fondo valdytojas skatinimas atlikti finansavimo galimybių viešimą iki kvietimų paskelbimo datos.	2017 III ketv.
Finansinės priemonės valdytojo atranką	Fondų fondo valdytojas	Viešojo pirkimo būdu paskelbta finansinės priemonės valdytojo atranka, suėjus pasiūlymų pateikimo terminui negautas nei vienas pasiūlymas	2017 m. III ketv.
Finansinės priemonės valdytojo pakartotinė atranką	Fondų fondo valdytojas	Publikuotas neskelbiamų derybų skelbimas, suėjus pasiūlymų pateikimo terminui, negautas nei vienas pasiūlymas	2017 m. IV ketv.
Ex ante vertinimo pakeitimo užbaigimas	Finansų ministerija	Neįvykus finansinės priemonės atrankai, priemonę modifikuoti keičiant ex ante sąlygas	2018 m. II ketv.
Finansavimo sutarties pakeitimas	Kultūros, Finansų ministerijos, fondų fondo valdytojas	Neįvykus finansinės priemonės atrankai, priemonę modifikuoti keičiant sutarties sąlygas	2018 m. II ketv.
Finansinės priemonės valdytojo pakartotinė atranka	Fondų fondo valdytojas	Pakeitus finansinės priemonės atrankai sąlygas, skelbiama finansinės priemonės atranka	2018 m. II - III ketv.

⁹¹ Fondų fondo valdytojui nusprendus pasitelkti finansinius tarpininkus, ši veikla gali būti įgyvendinama 2017 m.

Valstybės pagalbos schemos notifikavimas	Kultūros ministerija	Prieš pradėdant taikyti atlyginimo pirmumo tvarka modelį finansinė priemonė (kaip valstybės pagalbos priemonė) privalo būti suderinta su Europos Komisija	2019 m. II ketv.
--	----------------------	---	------------------

7.5 TIKĖTINŲ REZULTATŲ NUSTATYMAS IR SKAIČIAVIMAS

ESI fondų lėšomis kuriama finansinė priemonė privalo prisidėti prie tam tikrų Veiksmų programos rodiklių pasiekimo. Šioje Investavimo strategijoje siūloma įgyvendinti paskolų finansinė priemonė turės prisidėti prie šių Veiksmų programos rodiklių pasiekimo:

- 5.4.1. uždavinio stebėsenos rodiklio: „Sutvarkyti, įrengti ir pritaikyti lankymui gamtos ir kultūros paveldo objektai ir teritorijos“. Vertinant, kad vidutinis projekto dydis sieks apie 600 tūkst. Eur, finansinė priemonė galėtų prisidėti prie stebėsenos rodiklio sutvarkant, įrengiant ir pritaikant apie 8 objektų, t.y. patenkinti apie 12 proc. šio rodiklio siektinos reikšmės (šis rodiklis numato 65 objektų sutvarkymą);
- 5.4.1. uždavinio stebėsenos rodiklio: „Numatomo apsilankymų remiamuose kultūros ir gamtos paveldo objektuose bei turistų traukos vietose skaičiaus padidėjimas“. Šiuo metu nėra duomenų, kuriais remiantis galima būtų apskaičiuoti prisidėjimą prie šio rodiklio, kadangi nėra žinoma kokias aktualizavimo veiklas numatys projektų rengėjai, tačiau Kultūros ministerija gali nustatyti minimalius reikalavimus, kuriuos turėtų pasiekti pareiškėjai siekdami FP finansavimo;
- 5.4.1. uždavinio rezultato stebėsenos rodiklio „Lietuvos gyventojų, bent kartą per pastaruosius 12 mėn. apsilankusių kultūros paveldo objekte, dalis“. Šiuo metu nėra duomenų, kuriais remiantis galima būtų apskaičiuoti įtakojimą šiam rodikliui, kadangi nėra žinoma kokias aktualizavimo veiklas numatys projektų rengėjai, tačiau Kultūros ministerija gali nustatyti minimalius reikalavimus, kuriuos turėtų pasiekti pareiškėjai siekdami FP finansavimo.

7.6 FINANSINĖS PRIEMONĖS REZULTATŲ ĮTAKA STRATEGINIŲ TIKSLŲ PASIEKIMUI

Finansinės priemonės įgyvendinimas prisideda ne tik prie Veiksmų programos nustatytų rodiklių pasiekimo, bet ir kitų nacionalinių strateginių dokumentų įgyvendinimo. Šioje ex ante buvo įvertintas KP objektų sutvarkymo ir aktualizavimo modelis bei jo galimybės prisidėti prie strateginių tikslų pasiekimo. Prisidėjimas prie strateginių tikslų įgyvendinimo yra vienas iš finansinės priemonės kūrimo motyvų.

Vykdamas KP objektų sutvarkymą ir aktualizavimą bus prisidedama prie šių Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2014 m. spalio 6 d. įsakymu Nr. ĮV-711 „Kultūros objektų aktualizavimo 2014–2020 metų programoje“ išdėstytų tikslų ir uždavinių vykdymo:

- sutvarkyti vertingiausias bei didžiausias ekonominės vertės visuomenei sukūrimo potencialą turinčius kultūros paveldo objektus, darniai pritaikant juos šiuolaikinės visuomenės kultūrinėms, socialinėms ir ekonominėms reikmėms, užtikrinant kuo įvairesnių visuomenės grupių ir kuo didesnės visuomenės dalies dalyvavimą kultūros objektuose organizuojamose veiklose, efektyviai naudojant kultūros objektų tinklo resursus ir skatinant bendradarbiavimą tarp kultūros objektuose įsikūrusių įstaigų ir kitų sektorių Lietuvos ir tarptautiniu lygmeniu;
- pritaikyti kultūros objektus, skatinant aktyvesnį visuomenės dalyvavimą kultūros veiklose, užtikrinant kultūros prieinamumą ir aktualumą didesnei visuomenės daliai, įtraukiant kuo įvairesnes visuomenės grupes;
- kultūros objektuose kurti į vartotojų poreikius orientuotas paslaugas, pasitelkiant lankytojų patirtį praturtinančias šiuolaikines technologijas ir (ar) netechnologinius kūrybinius sprendimus, diegiant kultūros inovacijas;
- kultūros objektuose vystyti kultūros ir kūrybines industrijas, plėtojant naujas kultūros paslaugas, kuriant naujus kultūros produktus, užtikrinant efektyvesnę jų sklaidą, komunikaciją ir rinkodarą, skatinant kultūros įstaigas ir kūrybinių industrijų sektorių kartu įgyvendinti meno, verslo, mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų programas ir bendradarbiavimo iniciatyvas;
- darniai pritaikant kultūros paveldo objektus, išlaikyti pusiausvyrą tarp modernaus jų pritaikymo ir autentiškumo išsaugojimo.

Taip pat kuriama FP prisideda prie Lietuvos pažangos strategijos „Lietuva 2030“, nes sprendžia dalyvavimo kultūriniame gyvenime problemas.

Vykdamas KP objektų sutvarkymą ir aktualizavimą bus prisidedama prie šių Nacionalinės pažangos programos uždavinių sprendimo:

- išsaugoti ir aktualizuoti kultūros paveldą ir ugdyti sąmoningumą;
- siekti pritraukti privačias investicijas, naudojamas vykdant nekilnojamųjų kultūros paveldo vertybių tvarkybą;
- skatinant kūrybiškumą, verslumą ir lyderystę didinti visuomenės narių dalyvavimą vykdant kultūrinės meninės veiklas;
- didinti mažuose miesteliuose ir kaimuose kultūrinėse veiklose dalyvaujančių gyventojų dalį.

7.7 STEBĖSENOS SISTEMOS APIBRĖŽIMAS

Siekiant užtikrinti, kad visi tikslai būtų pasiekti, fondas įgyvendinamas efektyviai, o lėšos naudojamos pagal patikimus finansų principus, tinkamai reaguojama į rinkos pokyčius ar kitus didelę įtaką darančius veiksniai, lemiančius rezultatų pasiekimą, būtina apibrėžti tinkamą stebėsenos sistemą finansinės priemonės įgyvendinimui.

Pagrindiniai stebėsenos sistemos elementai yra šie:

Paveikslas 15. Pagrindiniai stebėsenos elementai.

Schemoje pademonstruota, jog išanalizavus įvairius duomenų šaltinius, tokius kaip rodiklių pasiekimas, ataskaitos, kita prieinama informacija ir duomenys, reikalinga atlikti analizę ir priimti sprendimus apie finansinės priemonės įgyvendinimo eigą, ko pasekoje yra imamasi įgyvendinti konkrečius veiksmus bei komunikuoti priimtų sprendimų įgyvendinimą. Šie sprendimai gali būti susiję su tolimesniu finansinių priemonių vykdymu, jų koregavimu ar netgi ex ante vertinimo peržiūrėjimu.

Vadovaujančioji institucija turi užtikrinti, jog finansavimo sutartyje su finansinės priemonės valdytoju yra aiškiai apibrėžta ataskaitų ir kitos informacijos teikimo tvarka.

Pagrindiniai ataskaitų teikimo reikalavimai fondų fondo valdytojui apibrėžti Europos Komisijos įgyvendinimo reglamente. Tačiau vadovaujančioji institucija gali neapsiriboti įgyvendinimo reglamento reikalavimais ir siūlomas ataskaitų formas papildyti jai reikalinga informacija, tačiau turi užtikrinti, kad gaunama informacija būtų proporcinga ir neperteklinė. Vadovaujančiosios institucijos ataskaitų teikimo formos tvirtinamos Finansinių priemonių taisyklėse.

Tuo atveju, kai fondų fondo valdytojas pasitelkia finansinių tarpininkų finansinių priemonių įgyvendinimui, fondų fondo valdytojas užtikrina, jog finansavimo sutartyse su finansiniais tarpininkais bus nustatyti visi ataskaitų teikimo reikalavimai ir kad duomenys finansinių tarpininkų fondų fondo valdytoją pasieks laiku, duomenys bus teisingi ir naudotini tolimesnėms ataskaitoms. Aktualių duomenų surinkimas iš finansinių tarpininkų yra fondų fondo valdytojo atsakomybė.

Vadovaujančioji institucija taip pat gali siekti, kad kuo daugiau informacijos apie finansinės priemonės įgyvendinimą būtų prieinama IT platformose, kur informacija gali būti atnaujinama ir naudojama pagal faktinę finansinės priemonės pažangą.

Ataskaitų teikimas turėtų būti įgyvendinamas šiais etapais:

1. Duomenų rinkimas;
2. Įgyvendinimo ataskaitų formavimas;
3. Finansinių ataskaitų formavimas.

Tokia ataskaitų teikimo tvarka leidžia užtikrinti, kad prieinami duomenys yra tikslūs ir atspindi realią situaciją, todėl šių duomenų pagrindu parengtos pažangos ataskaitos bus teisingos ir galiausiai leis užtikrinti finansinį lėšų naudojimo skaidrumą.

8 NUOSTATOS EX ANTE VERTINIMO PERŽIŪRĖJIMUI

Siekiant užtikrinti ex ante vertinimo tinkamą naudojimą finansinių priemonių įgyvendinimui, ir, svarbiausia – atitikimą esamai situacijai rinkoje, ex ante vertinimo pabaigoje turi būti numatytos nuostatos ir atvejai, skirti ex ante vertinimo peržiūrėjimui ir keitimui. Tai pažymi esminius faktorius, kurių pasikeitimą reikėtų įvertinti ir apsispręsti, ar veikianti finansinė priemonė vis dar atitinka rinkos situaciją ir yra tinkama. Jeigu nustatoma, kad finansinė priemonė nebeatitinka esamos rinkos situacijos, nedemonstruoja gerų rezultatų, ex ante vertinimas gali būti koreguojamas ir taip sukuriamas pagrindas modifikuoti finansinę priemonę.

Ex ante vertinimą rekomenduojama peržiūrėti pasikeitus šiems faktoriams:

1. Reikšmingai pasikeitus prielaidoms, kuriomis remiantis buvo atliekami skaičiavimai šioje ex ante, gali būti nepasiekiami išankstiniame vertinime apskaičiuoti rodikliai.
2. Pasikeitus prielaidoms dėl subsidijos projekto daliai finansuoti tikslingumo.
3. Įgyvendinant ex ante vertinime pasiūlytas finansines priemones susiduriama su reikšmingomis teisinėmis kliūtimis ar prieštaravimais, kurie iš esmės neleidžia įgyvendinti pasiūlytų alternatyvų.
4. Atsiranda pagrįsta abejonė, jog su išankstiniame vertinime numatytomis sąlygomis nebus pasiekti užsibrėžti rezultatai.
5. Pakeitus ar papildžius teisinių reikalavimų teisinę bazę darančią įtaką siektiniams tikslams ir (ar) rodikliams.
6. Pasikeitus Lietuvos ar ES teisės aktams, kurie suvaržo siūlomų finansinių priemonių įgyvendinimą.
7. Pasikeitus Lietuvos ar ES teisės aktams, kurie atveria galimybių lengviau įgyvendinti finansines priemones, paprasčiau, patiriant mažiau kaštų ir pan. (pavyzdžiui, EK patvirtina naujas standartizuotas finansines priemones (angl. off-the-shelf instruments), kurios galėtų būti svarstomos būtent KP objektų ekonominio aktualizavimo finansinių priemonių įgyvendinimui).
8. Pasikeitus strateginiams Lietuvos tikslams ir uždaviniams, siektiniams rezultatams ir pan.
9. Vadovaujančiai institucijai nurodžius papildyti ex ante vertinimą tokiu atveju, kai ex ante pildoma dalimis, arba vadovaujančiai institucijai ir kitoms suinteresuotoms šalims argumentuotai pagrindus, kodėl yra reikalingas ex ante vertinimo pakeitimas.
10. Išnaudojus, arba išnaudojus didžiąją dalį (pvz. daugiau kaip 90 proc.) atskiros sritims skirtų ESI fondų lėšų.
11. Įtarus, jog ex ante nurodytomis sąlygomis nebus pasiekti numatyti rezultatai.
12. Atsiradus esminiems pasikeitimams dėl numatomos teikti subsidijos KP paveldotvarkos darbams.
13. Pasikeitus kitoms sąlygoms, kurios ženkliai galėtų įtakoti šios ex ante rezultatus.

Pažymėtina, jog siekiant laiku įvertinti susiklosčiusius pokyčius, turėtų būti užtikrinama šios informacijos stebėseną per ataskaitų teikimą. Rekomenduojame fondo valdytojui kasmet teikiant metines ataskaitas peržiūrėti išvardintus aspektus bei pateikti savo rekomendacijas

dėl jų esminių ar neesminių pasikeitimų bei savo nuomonę, ar ex ante vertinimas teisingai parodo esamą situaciją ir ar nėra reikalingas ex ante vertinimo pakeitimas.

PRIEDAI

PRIEDAS NR. 1. BANKŲ APKLAUSOS DUOMENYS

Buvo apklausti 4 Lietuvos komerciniai bankai, kurių valdomas turtas sudaro apie 80 proc. viso bankų valdomo turto, o paskolos ne finansinėms institucijoms sudaro apie $\frac{3}{4}$ viso paskolų portfelio.

Klausimai bankams apie kultūros paveldų objektų aktualizavimo priemonę:

- 1.1. Kokia yra Jūsų banko patirtis skolinant KP paveldo sutvarkymo projektams?
- 1.2. Ar Jūsų bankas svarstytų būti finansiniu tarpininku pristatytoje finansinėje priemonėje?
- 1.3. Ar Jūsų bankas svarstytų KP objektų projektų aktualizavimo finansavimą tokiomis pačiomis sąlygomis ir rizika (pari passu) kaip FP (išskyrus palūkanų sąlygą)? Ar esama finansavimo struktūra, kai bankas teikia 50 proc. ekonominio aktualizavimo paskolos dalies paskolą, tinkama bankui?
- 1.4. Koks ilgiausias laikotarpis galėtų būti bankui skolinant lėšas tokio tipo projektams?
- 1.5. Kokio dydžio palūkanas (maržą) bankas galėtų taikyti tokio tipo projektų finansavimui?
- 1.6. Kokio tipo užstato bankas galėtų reikalauti?
- 1.7. Kokios būtų papildomos Jūsų banko dalyvavimo tokioje priemonėje sąlygos bei galimi sprendimai, kaip tokios sąlygos galėtų būti užtikrinamos?
- 1.8. Kokias matote pasiūlyto modelio grėsmes, rizikas ir trūkumus? Kokių priemonių reikėtų imtis siekiant efektyvinti sektoriaus veikimą?
- 1.9. Ar Jūsų manymu tokio tipo finansavimui galėtų tikti kita FP, pvz. garantijos, kapitalo FP ar kita?